

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

τριμηνιαία έκδοση
της Δημοτικής Βιβλιοθήκης
Πρέβεζας

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τριμηνιαίο Περιοδικό ποικίλου
προβληματισμού

Έκδοση **ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ**
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΕΔΡΑ: ΠΡΕΒΕΖΑ

Προσδίδεται από Επιτροπή

Υπεύθυνος **ΣΠΥΡΟΣ Β. ΝΤΟΥΣΙΑΣ**
Ζαλόγγου 33 τηλ. 28375
ΠΡΕΒΕΖΑ

ΧΡΟΝΙΑ Ε'

Διότις· Αύγουστος· Δεκέμβριος

4 Έκδοσις

Ντούσιας Σπύρος Συντηγός δάσκαλος
Κατσάνος Ορέστης Καθηγητής
Τζήμας Κώστας Δάσκαλος
Ζιανίκας Λάμπρος Δάσκαλος
Κολοβός Θεόδωρος Καθηγητής
Κολιά Βαγγέλης Δάσκαλος

Υπεύθυνος **ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΙΟΚΛΗΣ**
Τυπογραφείου **Α. Βόραντος 7** - τηλ. 28522
Πρέβεζα

Εμβλήματα-επιταγές: Λάμπρος Ζιανί-
κας Πάροδος Χαονίας τηλ. 22110

Συνεργασία-Επιστολές: Βαγγέλης Κο-
λός Ζαλόγγου 9 τηλ. 27206

Σημ. Τα ενυπόγραφα άρθρα κ.λ.π. εκφράζουν
τη γνώμη του συγγραφέα τους.

Συνδρομές Ιδιωτών δρχ. 800
Εταιριών, τραπεζών, Ν.Π.
Δ.Δ. κ.λ.π. δρχ. 1100
Εξωτερικού δολ. 20
Τιμή τεύχους δρχ. 200

ΝΙΚΟΥ Δ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ

№: 325.....

Θεση: 110.24.1984..

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η ΜΑΥΝΑΧΙΑ ΤΟΥ ΑΚΤΙΟΥ: Κων/νας Γ. Τσάιμου - Αρχαιολόγου	σελ. 3
2. ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ: Σπ. Κανέλλου +	" 11
3. Εκδόσεις Πρεβεζάνων δημιουργών την τελευταία 25/ετία: Στ. Μαφρέδα - Τραπεζ. υπαλ.	" 14
4. Για το χαμένο Ανθυπολοχαγό της Αλβανίας: Γρ. Χ. Ζάκα - Φιλολόγου καθηγητή	" 19
5. ΤΑ ΑΚΤΙΑ (από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα): Γεωργ. Ντάβαρη - δάσκαλου	" 23
6. Η Μάχη της Σπλάντζας: Δημ. Παπαδημητρίου - δάσκαλου	" 26
7. Η παράδοση στις μέρες μας: Δημ. Ελ. Ράπτη - Φιλολόγου - Καθηγητή	" 32
8. Πρεβεζάνικα ανέκδοτα: Απόδοση Σπ. Ντούσια - σ. δάσκαλου	" 38
9. Η Μητρόπολη Νικοπόλεως και Πρεβέζης: Αλ. Παπαγεωργίου αν. αξ. ε.α.	" 42
10. Η παράδοση είναι η ρίζα μας: Κώστα Θέλου - Δ/ντού Ο.Α.Ε.Δ.	" 43
11. Η διαθήκη Νίκου Κονεμένου: Διον. Δρακάτου - Δ/ντού υπ. Γενικής Τραπεζής Πρεβέζης	" 47
12. Ο Γεροβασίλης: Δημ. Παπαγιάννης - σ. δάσκαλου	" 57
13. Το αρματωλίκι του Λούρου και της Λάμαρης: Σπύρου Μαρκό- πουλου, δάσκαλου	" 60
14. Δραστηριότητες του Πνευματικού Κέντρου Δήμου Πρέβεζας	" 64
15. Δραστηριότητες Ν.Σ. Πρέβεζας	" 65

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΑΚΤΙΟΥ

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΤΣΑΪΜΟΥ

Η Κλεοπάτρα η τελευταία ελληνίδα βασίλισσα της Αιγύπτου μαζί με το Ρωμαίο ένδοξο στρατηγό το Μάρκο Αντώνιο υπήρξαν από τα πιο αμφιλεγόμενα πρόσωπα της ιστορίας. Τα όνομά τους είναι συνδεδεμένα με τη γνωστή ναυμαχία του Ακτίου το 31 π.Χ.

Στη ναυμαχία αυτή ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα ηττήθηκαν από τον Οκτώβιο.

Έμεινε όμως ένα μεγάλο ιστορικό αίνιγμα.

Γιατί η Κλεοπάτρα και ο Αντώνιος, χωρίς να περιμένουν την τελική έκβαση της ναυμαχίας έφυγαν απότομα εγκαταλείποντας πλοία, φίλους και στρατό, που πολεμούσαν γι' αυτούς.

Με την παρουσίαση αυτή θα προσπαθήσουμε, ερμηνεύοντας τις πληροφορίες που μας άφησαν οι αρχαίοι συγγραφείς, να εξετάσουμε τις λύσεις στο μεγάλο αυτό ερώτημα.

Παρουσιάζουμε ένα χάρτη, που κάνουμε με τα ιστορικά αρχαία στοιχεία και που αποδίδει τις θέσεις των αντιπάλων κατά τη ναυμαχία.

2 του Σεπτεμβρίου του 31 π.Χ.

Κείνη τη μέρα στην περιοχή του Ακτίου εξημέρωνε μία ωραία ήσυχη φθινοπωρινή μέρα.

Μετά από τρεις μέρες τρικυμίας, καύρα επικράτησε στο Ιόνιο πελάγος. Η ατμόσφαιρα ήταν πεντακάθαρη με μεγάλη ορατότητα.

Μέσα στον Αμβρακικό κόλπο έστεκαν αγκυροβολημένα τα 360 πλοία του Μάρκου Αντωνίου γεμάτα με στρατιώτες έτοιμα για ναυμαχία.

Εξω από τον Αμβρακικό, κοντά στην είσοδο του κόλπου, ήταν ήδη παρατεταγμένα τα 250 πολεμικά πλοία του Οκταβίου σε μία γραμμή από την Παργινόσκαλα μέχρι το ακρωτήρι Έκάλλα της Ακαρνανίας, που φάνε-

ται από την Πρέβεζα.

Ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα ήταν μέσα στα πλοία τους.

Ο Μάρκος Αντώνιος διατάζει το πλοίο του να βγάλει αργά-αργά από τον Αμβρακικό κόλπο. Περνούν τα ρηχά νερά και έρχονται σε νερά με αρκετό βάθος και παρατάσσονται για ναυμαχία απέναντι από τα πλοία του Οκταβίου. Ο Αντώνιος είναι επικεφαλής της δεξιάς πτέρυγας. Πίσω του παρατάχθηκε η Κλεοπάτρα με τα 60 δικά της πλοία. Στη ναυαρχίδα της είχε και τον προσωπικό της θησαυρό.

Επὶν αντίθετο στόλο, απέναντι από τον Αντώνιο βρισκόταν ο Αγκρίππας ο ναύαρχος του Οκταβίου. Ο Οκτώ-

Κλεοπάτρα
Λαβίδιο, Αρχαιολογικό Μουσείο

βιος έχει αναλάβει τη δουλιά πτέρυγα.

Όλα είναι έτοιμα για τη ναυμαχία. Μέχρι το μεσημέρι καμιά παράταξη δεν δίνει το σύνθημα για να αρχίσει η συγκρούση. Μετά το μεσημέρι αρχίζει να φυσάει η θαλάσσια αύρα, ο ρολόισος.

Πρώτος ο Αντίοχος διατάζει το πλοίο του να αρχίσει την επίθεση και μάλιστα πρώτη η αριστερή πτέρυγα. Τότε ο Οκτάβιος διατάζει την πτέρυγα που είναι απέναντί από αυτή που του είχε επιτεθεί να υποχωρήσει, αποβλέποντας να παρασύρει τον Αντίωνα όσο το δυνατόν στα ανοικτά νερά, όπου τα μικρά πλοία του μπορούσαν να κινηθούν με μεγαλύτερη ταχύτητα.

Ο Αντίοχος ανταλαμβάνεται το σκοπό του Οκτάβιου και σταματάει να κινείται. Ο Οκτάβιος καταλαβαίνει ότι ο Αντίωνος δεν έπεσε στην παγίδα του και αναγκάζεται να επιτεθεί.

Από το σημείο αυτό οι αρχαίες συγγραφείς δεν μας δίνουν συμπληρωματικές πληροφορίες για την έκβαση της ναυμαχίας.

Για την εξίστωση της τακτικής της ναυμαχίας θα στηριχθούμε στον Πλουτάρχη, γιατί όπως είπε και ο διασηπτός ιστορικός J. Cuvier είναι "η μόνη που έχουμε και σωστή στή γενική της γραμμή". Η ναυμαχία γενικεύεται.

Οι άνδρες του Αντίωνου παλεμούν με πείσμα.

Από τους ξυλίνους πυργούς που είχαν μεταφέρει πάνω στα πλοία τους για να προστατευθούν, οι πολεμιστές εκτοξεύουν βέλη και ακόντια εναντίον των πληρωμάτων του Οκτάβιου.

Ο Πλουτάρχος λέει ότι "η μάχη αμείωσε με πεζομαχία η ακριβέστερα τετραμαχία".

Τα μικρά πλοία του Οκτάβιου αποφεύγουν να συγκρουστούν πλήρως με πλήρη με τα μεγάλα ενοχλημένα με σιδηρά πλοία του Αντίωνου. Τρία ή τέσσερα μικρά συμπλέκονται με ένα μεγάλο πλοίο του Αντίωνου. Για μία στιγμή η αριστερή πτέρυγα του Οκτάβιου, ο Αγρίππας, που ήταν απέναντί από τον Αντίωνα αρχίζει να επεκτείνεται προς το αριστερό, με σκοπό να κυκλώσει τους αντιπάλους.

Ο στρατηγός του Αντίωνου, ο Πομπήλιος, το αντιλαμβάνεται και υποχρεώνεται να κάνει και αυτός τις ίδιες κινήσεις προς το δεξιό του. Η ναυμαχία συνεχίζεται επί ώρες.

Τη ναυμαχία ο στρατός του Αντίωνου, όσος έμεινε στο Άκτιο, την παρακολουθεί από τις ακτές με αγωνία.

Μέσα στη σύγχυση της ναυμαχίας και ενώ η έκβαση της ήταν ακόμη αμείωρη, ξαφνικά τα 80 πλοία της

Κλεοπάτρας που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν λάβει μέρος στη ναυμαχία, χωρίς κανένα φανερό λόγο, σηκώνουν τα κόκκινα πανιά τους και φεύγουν περνώντας ανάμεσα από τα πλοία των αντιπάλων.

Ο Αντίωνος εξακολουθεί να αγωνίζεται. Ανταλαμβάνεται όμως σε λίγο ότι η Κλεοπάτρα έχει φύγει. Εγκαταλείπει τότε τη ναυαρχίδα του, περνάει σε ένα μικρότερο πλοίο, λησμονεί τα πάντα, προδίδει εκάπου οι οποίοι μάχονταν ακόμη γι' αυτούς και τρέχει πίσω από τη γυναίκα που αγαπούσε και που είχε δώσει το σύνθημα της ήττας.

Κατό το απόγευμα η ήττα του στόλου του Αντίωνου ήταν γεγονός. Είχαν σκοτωθεί 5.000 μαχητές του Αντίωνου.

Η είδηση της φυγής του Αντίωνου διαδόθηκε και στο

στρατόπεδο. Οι στρατιώτες δεν μπορούσαν να το πιστέψουν. Ελπίζουν ότι θα ξαναγυρίσει. Επί επτά μέρες αγωνίζονται και απορρίπτουν τις προτάσεις του Οκτάβιου να παραδοθούν. Όταν όμως καταλαβαίνουν ότι ο Αντίωνος που τον θεωρούσαν το μεγάλο τους αρχηγό τους εγκατέλειπε οριστικά τότε παραδίδονται στον Οκτάβιο. Ο Οκτάβιος είχε κερδίσει νίκη μεγάλη και αποτελεσματική.

Αλλά άς δούμε τι προηγήθηκε της ναυμαχίας του Ακτίου.

Όταν πέθανε ο Μ. Αλεξάνδρος το έτος 323 π.Χ. οι στρατηγοί του και διάδοχοί του μοίρασαν τότε τα αχανή κράτος που είχε ιδρύσει ο Αλεξάνδρος, σε μικρότερα βασίλεια, ύστερα και από πολλούς μεταξύ τους αγώνες.

Ο Πτολεμαίος ο Λάγος πήρε την Αίγυπτο, όπου βασιλεύει.

Έτσι η Αίγυπτος για πρώτη φορά απέκτησε μία ελληνική δυναστεία που διήρκεσε 300 χρόνια.

Τελευταία βασίλισσα αυτής της δυναστείας ήταν η Κλεοπάτρα. Μετά το θάνατό της η Αίγυπτος έγινε Ρωμαϊκή επαρχία.

Η δυναστεία των Πτολεμαίων με πρωτεύουσα την Αλεξάνδρεια μετέβαλε την Αίγυπτο σε κέντρο ελληνικού πολιτισμού, του περίφημου Ελληνιστικού πολιτισμού. Ήταν η Αλεξάνδρεια, η οποία ουσιαστικά συνέχισε το ρόλο της Αθήνας. Αυτή ήταν πάλι η πόλη που αποτέλεσε νέα πηγή φιλοσοφίας, επιστήμης και τεχνικής. Η ελληνική γλώσσα που είχε καταστεί διεθνής ήταν και επίσημη γλώσσα της Αιγύπτου.

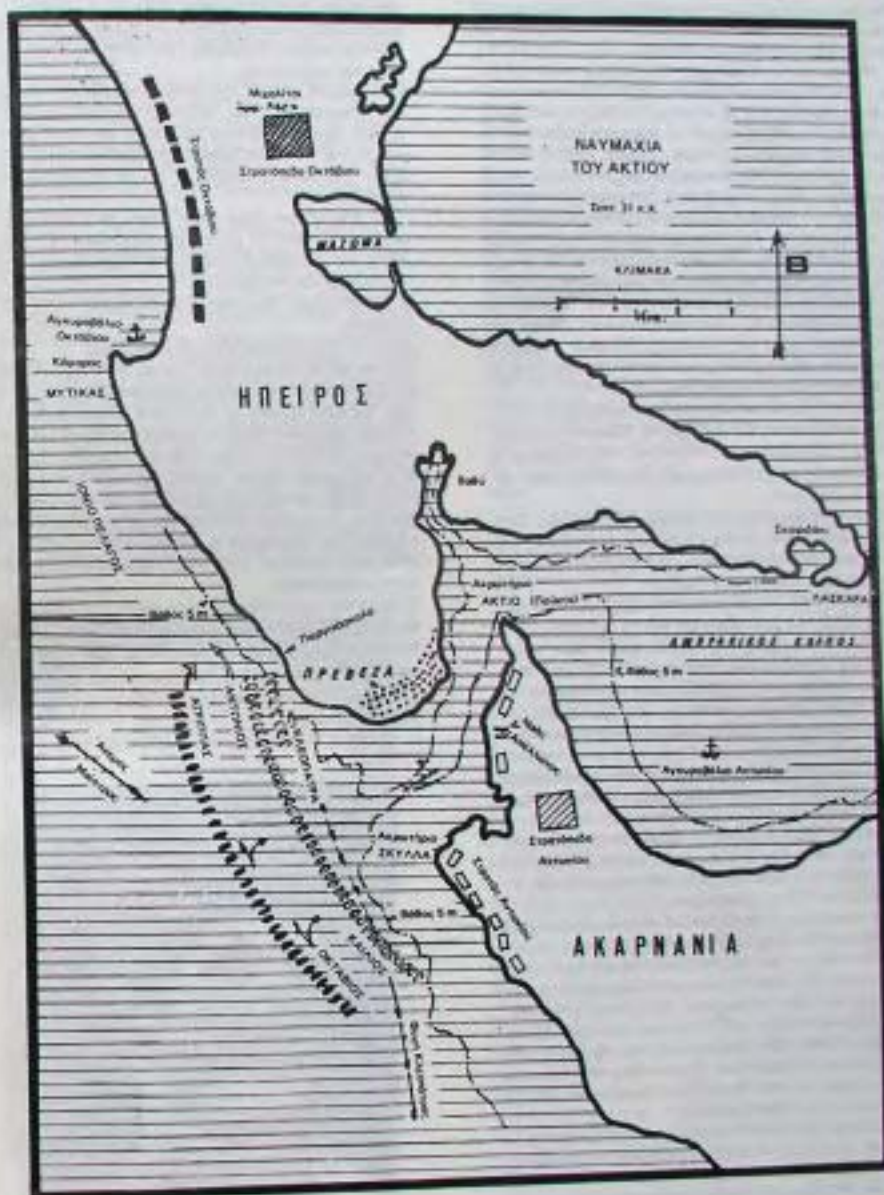
Η Κλεοπάτρα μορφώθηκε με τα ιδεώδη και με την πνευματική καλλιέργεια της κλασικής Ελλάδας. Μιλούσε, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος, εκτός από την ελληνική και την αιγυπτιακή γλώσσα και τις γλώσσες των Εβραίων, των Αράβων, των Πάρθων, των Μήδων, των Σύρων και άλλων λαών. Διέθετε φυσικά προσόντα, όπως ευφυία, φαντασία αλλά και πνεύμα ρεαλισμού. Έτυχε όμως να βασιλεύσει σε εποχή που επαυξανόταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Ο σκοπός της Ρώμης ήταν να γίνει κοσμοκράτειρα. Ο Ιούλιος Καίσαρας ήταν ο ιμπεράτορ που τον πραγματοποιούσε.

Ήξερε ότι γι' αυτόν η κατάληψη της Αιγύπτου και κυρίως η χρησιμοποίηση των συσσωρευμένων θησαυρών στο ανάκτορο της Αλεξάνδρειας ήταν επιβεβλημένη.

Η Κλεοπάτρα λοιπόν βρέθηκε σε μία εποχή που είχε να αντιμετωπίσει ένα φοβερό εχθρό, τη Ρώμη. Ήταν φιλόδοξη. Επιδίωξε να διατηρήσει την ανεξαρτησία της, να κάνει την Αίγυπτο ένα ισχυρό κράτος και τον εαυτό της μία ένδοξη βασίλισσα. Είχε καταλάβει ότι για να πετύχει το σχέδιό της χρειαζόταν την ανοχή αλλά και την υποστήριξη του εκάστοτε ισχυρού άνδρα της Ρώμης.

Έτσι είχε να αντιμετωπίσει κατά σειρά, όπως αποδείχθηκε κατά τη ζωή της, τους μεγάλους στρατηλάτες της Ρώμης, τον Ιούλιο Καίσαρα, τον Μάρκο Αντώνιο και αργότερα τον Οκτάβιο. Και σαν γυναίκα οδηγήθηκε, όπως φαίνεται, όχι από ηδονή, αλλά από σκοπιμότητα, στο να κατακτήσει τους άνδρες αυτούς και σαν γυναίκα. Ήταν 22 χρόνων

όταν στην Αλεξάνδρεια κατέκτησε το μεγάλο ρωμαίο υπερπύργο τον Ιούλιο Καίσαρα. Είχαν τότε διαφορά ηλικίας 30 χρόνια. Ο Καίσαρας ήταν 50 χρόνων. Με την υποστήριξη του Καίσαρα η Κλεοπάτρα απομόκρινε το συμβασιλεύα αδελφού της και επεβλήθηκε ως μοναδική βασίλισσα της Αιγύπτου.

Με τον Ιούλιο Καίσαρα η Κλεοπάτρα απέκτησε ένα γιου, τον Καισαρίωνα*. Έτσι ο Ιούλιος Καίσαρας έρωτιχθηκε σφοδρά την Κλεοπάτρα. Φτιάσανε μαζί ένα όνειρο, που προσέδωσαν να το πραγματοποιήσουν. Τό παγκόσμιο κράτος της Ρώμης, όπου ο Ιούλιος Καίσαρας θα ήταν ένας απόλυτος μονάρχης, η Κλεοπάτρα θα συμμετείχε και ο γιός τους ο Καισαρίωνας θα ήταν διάδοχος του Καίσαρα. Τόση ήταν η επιρροή της, ώστε ο Καίσαρας να τη δέχεται ακόμη και στη Ρώμη. Έμεινε αέ μα έπαιλη έξω από την πρωτεύουσα. Τό όνειρό τους δέν πρόλαβαν να γίνουν πραγματικότητα. Πολιτικοί αντίπαλοι και φίλοι του Καίσαρα μέ επικρατούς τόν ανεμό του τό Βρούτο, τόν Κάσσιο και Δέκιμο τόν δολοφόνησαν μέσα στη σύγκλητο. Ήθελαν να θέσουν πέτρα στους ηγεμονικούς σκοπούς του Καίσαρα και να επαναφέρουν την παλαιά δημοκρατία.

Η δολοφονία του Καίσαρα έγινε τό Μάρτη τό 44 π.Χ.

Η Κλεοπάτρα άφησε αμέσως τή Ρώμη και επέστρεψε στην Αλεξάνδρεια μαζί μέ τόν γιό της. Έπρεπε να αντιμετωπίσει τή νέα κατάσταση που ήταν τώρα τελείως διαφορετική.

Μετά τή δολοφονία του Καίσαρα δύο άνδρες ήταν οι ισχυρές προσωπικότητες της Ρώμης. Ο Οκτώβιος και ο Αντίμιος. Και οι δύο τελικά βρέθηκαν αντιμέτωποι γιά τή διαδοχή του Ιουλίου Καίσαρα.

Η Κλεοπάτρα δό διαρρήχθηκε στην αρχή αέ ποίαν είχε κάποιο ελπίδα να βρεί σύμμαχο γιά τή διατήρηση τουλάχιστον της ανεξαρτησίας της Αιγύπτου. Στόν Αντίμιο ή στόν Οκτώβιο. Και ήταν ο Αντίμιος γιανί ο Οκτώβιος ήταν ανεπίδες και θετός γιός του Καίσαρα και ως εκ τούτου φυσικός διάδοχός του. Η ύπαρξη του Καισαρίωνα ήταν τό μεγαλύτερο εμπόδιο στους σκοπούς του Οκτώβιου.

Έτσι η Κλεοπάτρα δέν είχε καμιά ελπίδα να προσγγίσει τόν Οκτώβιο. Η μόνη ελπίδα της επέμεινε η συμμόνεια του Αντίμιου.

Η ιστορία γενικά παρουσιάζει τόν Αντίμιο θαρραλέο άνδρα αλλά όχι ευφυή. Καλό στρατιωτικό αλλά μέτρια στρατηγό. Σάν πολιτικός δέν ήταν σοβαρός. Είχε εβόλλου φιλήδονο χαρακτήρα.

Γιά τίς κρίσεις όμως αυτές πρέπει να πούμε ότι η ιστορία είναι συνήθως δυσμενής γιά τούς ηττημένους.

Ο Πλούταρχος γιά τόν Αντίμιο λέει ότι ήταν ο πολεμικότερος τών στρατηγών του Καίσαρα. Σ' αυτόν κυρίως χρωστούσε ο Καίσαρας τή νίκη στή μάχη τών Φαρσάλων, όπου είχε καταστρώσει τόν Πρωμήλο, τό φοβερό αντίπαλό του. Επίσης σιγνότερα τίς δύο μάχες τών Φιλίππων εναντίον τών δολοφόνων του Καίσαρα ήταν ο Αντίμιος που τίς κέρδισε. Η σύγχρονη δράση του Καίσαρα ήταν δευτερεύουσα.

Ο Οκτώβιος δέν ήταν σπουδαίος στρατηγός, είχε όμως τήν ικανότητα να εκλέγει κατάλληλους συνεργάτες. Τό απέδειξε και στή ναυμαγία του Ακτίου που είχε ναύαρχο τόν Αγρίππα, και αργότερα σάν Αύγουστος.

Η Κλεοπάτρα συνάντησε γιά πρώτη φορά τόν Αντίμιο στην Ταρόό της Κυλικίας τό έτος 41 π.Χ. Ο Αντίμιος ζήτησε να έρθει εκεί η Κλεοπάτρα γιά να τού δώσει εγγυήσεις γιανί είχε μείνει αμέτοχη στις συγκρούσεις που έγιναν γιά τήν τιμωρία τών δολοφόνων του Ιουλίου Καίσαρα. Τόν εραστή της και τόν πατέρα τού παιδιού της.

Ο σπότερος σκοπός του ήταν να κερδίσει τή συμμαχία της Κλεοπάτρας. Όχι τόσο γιά τόν Αιγυπτιακό στρατό που είχε στή διάθεση της, αλλά γιά οικονομική ενίσχυση και γιά τούς μεγάλους θησαυρούς της Αιγύπτου. Τού ήταν απαραίτητοι γιά να πραγματοποιήσει τό σχέδιό του.

Η Κλεοπάτρα πήγε στην Ταρόό να συναντήσει τόν Αντίμιο μέ άλλα τό μέσα που μπορούσε να διαθέσει. Αλλά και μέ βαθειά γνώση από πληροφορίες, γιά τό χαρακτήρα του Αντίμιου.

Ο Πλούταρχος περιγράφει λεπτομερώς αυτή τή συνάντηση.

Δίνω σύντομα τό όσα λέει ο Πλούταρχος.

Η Κλεοπάτρα έφτασε στην Ταρόό πλέοντας τόν ποταμό Κύνδο μέσα αέ πλοίο μέ κόκκινα πανιά, που η πρόμνη του ήταν χρυσή, τό δέ κουπί ασχημένο και οι καπηλάτες κυνηλατούσαν μέ ρυθμό που έδιναν σιγγγες κιθάρες και αυλοί. Η ίδια ήταν στολισμένη σάν Αφροδίτη μέ χρυσά πάπια. Κοιτά της βρίσκονταν παιδιά ντυμένα σάν έρωτες και τής έκαναν αέρα μέ βεντάλιες. Και όλα τό κοράβι ήταν γεμάτο μέ ωραϊότερες θεραπαινίδες που φορούσαν φορέματα και πορσενέλαν Χορτες και Νηρηίδες. Και παντού καίγονταν αρωματικά σπάνια θυμιάματα.

Ο λαός της Ταρόόό έτρεχε στις όχθες του ποταμού γιά να δει καλύτερα αυτό τό πρωτοφανές θέαμα. Αφόνοντας μόνο τόν Αντίμιο να καθεται αέ θρόνο στο βάθος της αγοράς να περιμένει τήν Κλεοπάτρα. Και άλλα έλεγαν πως η Αφροδίτη θα συναντούσε τό Διόνυσο γιά τό καλό της Ασίας.

Όταν η Κλεοπάτρα σκυροβόλησε, ο Αντίμιος έ-

Εικόνα 4.
Μάρκος Αντίμιος
Νεοελληνικό Μουσείο

στασε πρεσβεία και ζήτησε από τήν Κλεοπάτρα να έρθει πρός αυτόν και να δευτηέρουν μαζί. Εκείνη τού απάντησε ότι θα ήταν καλύτερα να έρθει εκείνος στο πλοίο της γιά να τόν τιμήσει περισσότερο. Ο Αντίμιος δέχτηκε. Μπλόνοντας στο πλοίο έμεινε κατάπληκτος από τό μεγαλοπρεπές θέαμα που συμπληρωνόταν μέ καταιγισμό από φώτα. Και γοητευμένος από τήν εντυπωσιακή βασίλισσα.

Λέει ο Πλούταρχος "Αίγα θεάματα υπήρξαν τόσα όμορφα και θαυμαστά σάν εκείνα".

Τήν άλλη μέρα ο Αντίμιος φιλοέτησε τήν Κλεοπάτρα. Εκείνο που τού έκαμε ξεχωριστή εντύπωση ήταν ότι η Κλεοπάτρα τού απαντούσε μέ άνεση και μέ πολύ άθροος στό λόγιο του. Λόγιο στρατιωτικό, μέ χονδροκαρμμένες σπειρώσεις.

Και συνεχίζει ο Πλούταρχος "Και όπως αναφέρεται η ομορφιά της Κλεοπάτρας δέν ήταν απορόβλητη, ούτε καταπληκτική, αλλά η συναναστροφή της είχε ένα θέληγτρο πανίσχυρο και η μορφή της έλαμπε, η φωνή της είχε ένα ηδονικό ήχο και η γλώσσα της ήταν σάν ένα πολύχροδο μουσικό όργανο. Και μιλούσε μέ τούς βαρβάρους τή γλώσσα τού κάθε ενός". Η Κλεοπάτρα γοήτευσε τόν Αντίμιο και ενώ η γυναίκα του η Φλουβία ενεργούσε στή Ρώμη ενάντια στόν Οκτώβιο γιά τούς σκοπούς τού άνδρα της, ο Αντίμιος ακολούθησε τήν Κλεοπάτρα στην Αλεξάνδρεια. Εκεί παροδόθηκε στις τέρψεις και στην πολυτέλεια τών δαίμων και στην Κλεοπάτρα. Σ' ένα περιβάλλον χλιδής και ηδονής που γιά πρώτη φορά ο Αντίμιος γνώριζε.

Έτσι τότε στην Αλεξάνδρεια οι δύο εραστές και τώρα σύμμαχοι έθεσαν γιά σκοπό τους τήν εξόντωση του Ο-

Ιούλιος Καίσαρας
Ρώμη, Εθνικό Φινλανδικό Μουσείο

κτάβιο και τήν κοσμοκρατορία.

Τό ρωμαϊκό κράτος τήν εποχή εκείνη ήταν χωρισμένο αέ δύο τμήματα. Στό ανατολικό τμήμα που περιελάμβανε τίς επαρχίες από τό Ιόνιο πέλαγος μέχρι τόν Ευφράτη ποταμό και στό δυτικό τμήμα, από τό Ιόνιο πέλαγος μέχρι τόν Ατλαντικό ωκεανό.

Διακρίσεις του Ανατολικού τμήματος ήταν ο Αντίμιος, τού Δυτικού ο Οκτώβιος.

Η πολιτική λακόν του Αντίμιου επέβλεπε στή διοίκηση οακλήρου τού ρωμαϊκού κράτους. Ήταν η σπανό-Ληψη τού ανείρου του Καίσαρα. Γιά να πετύχει ο Αντίμιος τήν πτώση του Οκτώβιου είχε πάρει τή συμμαχία της ισχυρής βασίλισσας.

Αλλά και η Κλεοπάτρα από τή δική της πλευρά ήθελε τήν πτώση του Οκτώβιου. Διεκδικούσε τό δεκάμισμο τού γιού της Καισαρίωνα στό θρόνο της Ρώμης. Η Κλεοπάτρα δέχεται να ενισχύσει οικονομικά τόν Αντίμιο στόν πόλεμο αυτόν και να συμμετάσχει στήν κοσμοκρατορία μετά τή νίκη.

Ο Αντίμιος παντρεύεται επίσημα τήν Κλεοπάτρα στην Αλεξάνδρεια χωρίς να χωρίζει στή Ρώμη τή δεύτερη γυναίκα του, που ήταν τώρα η Οκτώβια, η αδελφή τού απελάτου του Οκτώβιου. Και αναγνωρίζει μέ αρκετά δικαιώματα τό τριό παιδά που γέννησε μαζί της και ανακηρύσσει τόν Καισαρίωνα "βασίλειά τών βασιλέων".

Τό 33 π.Χ. στην Έφεσο ο Αντίμιος και η Κλεοπάτρα στήνουν τό στρατηγείο τους. Εκεί μοδεύουν τίς στρατιωτικές και ναυτικές τους δυνάμεις και πολλούς συμμάχους της Ανατολής.

Τόν επόμενο χρόνο ξεκινούν γιά τόν πόλεμο πρός τή Δύση.

Τούς ακολουθούν ρωμαϊκές λεγιόνες και πολλοί στρατοί και βασιλείς από τήν Ανατολή.

Πρώτος σταθμός τούς ήταν η Σάμος, ύστερα η Αθήνα. Τελικά ξεχωριστά στην Πάτρα. Ο Αντίμιος δέν αποφασιίζει να επιτεθεί αμέσως στην Ιταλία και να συγκρουστεί εκεί μέ τόν Οκτώβιο. Τό στρατό του στέλνει στην Ακαρνανία να περάσει τό χωμάτιο μέ τρέφους που θαβόρισε επί τόπου. Ο στόλος του που αποτελούταν από 500 παλαικό πλοία σκυροβαλεί αέ διάφορους κόλπους τών ακτών της δυτικής Πελοποννήσου μέχρι τήν Κέρκυρα.

Ο Πλούταρχος λέει ότι αυτό τό γεγονός δηλ. ότι ο Αντίμιος δέν αποβύδωθηκε αμέσως στην Ιταλία, αλλά καθυστέρησε τό χωμάτιο εκείνο, ήταν γι' αυτόν ένα μοιραίο σφάλμα. Γιστί ο Οκτώβιος μπορούσε έτσι να προετοιμαστεί γιά τόν πόλεμο.

Αλλά και κάτι περισσότερο. Ο Οκτώβιος γιά πολλούς λόγους αποφασίζει να συγκρουστεί μέ τόν Αντίμιο στην Ελλάδα και όχι στην Ιταλία. Έτσι ο Οκτώβιος τήν επόμενη άνοιξη δηλ. τήν άνοιξη τού 31 π.Χ. ξεκινάει από τό Βρενέθιο (Πρίντι) μέ τό στόλο του και φθάνει στην Τωρίνη, τή σημερινή Πάργα. Εκεί σκυροβαλεί. Ο στρατός του από τό Πρίντι αφού αποβύδωθηκε στή θάλαρα "ήπειρο κοιτά στή "Κεραυνία όρη" κατέβηκε οδικώς στην Τωρίνη.

Ο Αντίμιος όταν έφταε αυτές τίς κινήσεις τού Οκτώβιου, που γίνονταν γνωστές μέ τό μέσο της εποχής ύστερα από πολλές μέρες, αποφασίζει και συγκεντρώνει τό στρατό του και τό πλοίο του στο "Ακτιο. Ο Αμ-

* Αέ σημειωθεί ότι ορισμένοι ιστορικοί υποστηρίζουν ότι ο Καισαρίωνας γεννήθηκε πριν αέ τό θάνατο του Καίσαρα. (Επεί. όπ. Οσσερ).

βρακίως κόλλας έδινε μεγάλη ασφάλεια στο πλοίο. Για το στρατό όμως η περιοχή του Ακτίου είχε ένα μεγάλο μειονέκτημα. Ήταν τόπος ελώδης χωρίς βλάστηση και τρεχούμενα νερά. Αυτό συνετέλεσε να εμφανιστούν οργότερα επιδημίες από στρατόπαιδα, ασφαλούς και ελώδης περτές. Έτσι πολλοί στρατιώτες βρήκαν εκεί άδοξο θάνατο.

Ο Οκτώβιος κατόπιν ήρθε και έστησε το στρατηγείο του απέναντι στην ηπειρωτική ακτή, στο λόφο Μιχαλίτς, περίπου 10 χιλιόμετρα βόρεια από την είσοδο του Ακτίου. Από το λόφο αυτό, που έχει ύψος 140 μέτρα, μπορούσε να ελέγχει τις κινήσεις του αντιπάλου του τόσο στον Αμβρακικό κόλπο, όσο και στην ανοικτή θάλασσα, από Ιώνια. Ο στρατός του αποτελούνταν από ρωμαϊκές λεγεώνες και πολλούς μαθηφόρους της Δύσης και ήταν περίπου 80.000 πεζοί και 12.000 ιππείς. Στρατοπέδευσε στην περιοχή της σημερινής Νικόπολης. Ο στόλος του συγκροβόθηκε από όλο Κόμορα, κοντά στο σημερινό Μύτιμα.

Για το σχετικό αριθμό των πλοίων των δύο αντιπάλων υπάρχουν πάντως και διαφορετικές γνώμες ορισμένων ερευνητών. Εμείς ακολουθούμε μία κλασική άποψη.

Ο στόλος του Οκτώβιου αριθμούσε 250 πλοία, τα οποία ήταν του τύπου λιβυρνίδας. Ήταν ένας νέος τύπος μικρού σχετικά πλοίου που γυρ πρώτη φορά οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν σε ναυμαχία. Ήταν μικρά, ελαφρά, ευκίνητα και μπορούσαν να ελισσονται εύκολα. Αποδείχτηκαν πολύτιμα (Εικ. 6).

Αρχηγός του στόλου του Οκτώβιου ήταν ο Αγρίππας, ικανός ναυαρχος, όπως το απέδειξε και στη ναυμαχία.

Από την άλλη πλευρά ο Αντώνιος ήρθε, όπως είπαμε, με 500 πλοία. Στη ναυμαχία χρησιμοποίησε 300 περίπου δικά του και 60 αιγυπτιακά, της Κλεοπάτρας. Είχε λοιπόν 100 πλοία περίπου περισσότερα από τον Οκτώβιο και μεγαλύτερα. Τα πλοία αυτά βρισκόνταν μέσα στον Αμβρακικό κόλπο, πίσω από τα ακρωτήρια του Ακτίου, τη σημερινή "Ποιντία".

Τα πλοία του Αντωνίου ήταν από τα συνηθισμένα ρωμαϊκά πολεμικά πλοία. Μεγάλα, βαριά, φτιαγμένα με ξυλινό έλμα, ενισχυμένα στις εξωτερικές παρειές με αίδερα. Για να τόποθετούν πάνω τους ξύλινους πύργους για τους μαχητές (Εικ. 7).

Ο στρατός του Αντωνίου στρατοπέδευσε κοντά στο νομό του Απώλιμου στο Ακτίο. Αριθμούς 100.000 πεζούς και 12.000 ιππείς. Είχε λοιπόν 20.000 περισσότερους πεζούς από τον Οκτώβιο.

Με σιμωχίες στη Ήρρα και με μικροσυγκρούσεις στη Θάλασσα πέρασε ο καιρός μέχρι την τελική σύγκρουση στη Θάλασσα στις 2 του Σεπτεμβρίου του 31 π.Χ.

Θα επανέρχουμε τώρα στο κύριο θέμα μας. Κατά την εξιστόρηση της ναυμαχίας είδαμε ότι η Κλεοπάτρα δεν έλαβε ουσιαστικό μέρος στη ναυμαχία αλλά έμεινε πίσω από την παράταξη του Αντωνίου.

Πριν κριθεί η ναυμαχία σήκωσε πανιά, πήρε το στόλο της και έφυγε ανάμεσα από φίλους και εχθρούς με κατεύθυνση την Αίγυπτο.

Ο Αντώνιος την ακολούθησε.

Το γεγονός αυτό είναι από τα σπάνια της ιστορίας.

Σε καμιά σύγκρουση από την οποία εξαρτούνται το μέλλον του κόσμου, ο ένας αντίπαλος, δοξαμένος ήδη στρατηγός, φεύγει χωρίς να δώσει τη μάχη μέχρι τέλους.

Τι ακριβώς συνέβηκε;

Γιατί η Κλεοπάτρα ενήργησε με αυτό τον τρόπο;

Γιατί ο Αντώνιος την ακολούθησε;

Στα ερωτήματα αυτά απαντούν δύο αρχαίοι συγγραφείς.

Πρώτα ο Πλούταρχος που έγραψε τον 1ον αιώνα μ.Χ. κοντά στο γεγονός, περίπου ένα αιώνα μετά τη ναυμαχία και δεύτερο ο Δίων ο Κασσιός, που έγραψε 250 χρόνια μετά τη ναυμαχία.

Ας δούμε πρώτα τι λέει ο Πλούταρχος "Ενώ η ναυμαχία δεν είχε ακόμη κριθεί είδαν όλοι με κατάπληξη τα 60 πλοία της Κλεοπάτρας να σκάνουν πανιά και να φεύγουν ανάμεσα από τους μαχόμενους.

Και τότε αποδείχτηκε ότι τον Αντώνιο δεν τον κυβερνούσε ο δικός του νους ούτε σαν αρχοντα, ούτε σαν άνδρα. Αλλά συνέβει εκείνο που ο Κάτων ο Πρεσβύτερος αποπειρόμενος είπε: ότι η ψυχή του εραστή ζει σε άλλο σώμα, στο σώμα της γυναίκας που αγαπάει, είναι κολλημένη στην ύπαρξή της και συμπεριφέρεται σαν δέσμιος της.

Έτσι μόλις είδε ο Αντώνιος τα πλοία της Κλεοπάτρας να φεύγουν να έβγαζε όλα και χωρίς να διατάσει πρόδωσε αυτούς που μάχονταν και σκοτώνονταν γι' αυτόν και δραπέτευοντας με ένα μικρό πλοίο, μία πενήντη, έτρεξε πίσω από κείνη που τον κατέστρεψε. Αλλά που κατέστρεψε συγχρόνως και τον εαυτό της."

Όταν η Κλεοπάτρα είδε να έρχεται από μακριά ο Αντώνιος ελάττωσε την ταχύτητα του πλοίου της ώστε να μπορέσει να ανέβει πάνω σ' αυτό. Τον άρραξε όμως μόνο του. Εκείνος κάθισε στην πλώρη σιωπώντας και κρατώντας σκεπτικώς το κεφάλι του με το δυό του χέ-

ρι.

Ο Δίων ο Κασσιός γράφει ότι η Κλεοπάτρα δεν περίμενε την έκβαση της ναυμαχίας. Εάν μία συμπομπή γυναίκα και σκεπτική σαν αιγύπτια έδωσε το σύνθημα της φυγής στους υπηκόους της. Ο Αντώνιος πίστευε ότι η φυγή του αιγυπτιακού στόλου δεν σφελεύονταν στη διαταγή της Κλεοπάτρας αλλά στο φόβο και πανικό των πληρωμάτων της. Και έτσι έτρεξε και αυτός πίσω της.

Οι νεώτεροι ερευνητές προσπάθησαν να δώσουν διάφορες ερμηνείες και υπάρχουν για το θέμα αυτό αρκετές τέτοιες προσπάθειες.

Δεν θα επιμεινουμε πάνω σε αυτές. Θα αναφέρουμε μόνο μία λύση του προβλήματος, που δέχεται ο Ιταλός Ferrero.

Οι Ρωμαίοι που υποστήριζαν τον Αντώνιο ήλπιζαν ότι μετά τη νίκη εναντίον του Οκτώβιου ο Αντώνιος θα επανέφερε τη δημοκρατία στη Ρώμη. Βλέποντας όμως τον Αντώνιο τόσο προσκολλημένο σε μία ξένη βασίλισσα, στην Κλεοπάτρα, άρχισαν να αμφισβallestουν για τους πραγματικούς σκοπούς του.

Σκεπτόντουσαν, ότι όπως συνέβηκε και με τον Κάισα, η Κλεοπάτρα παρέσχε τον Αντώνιο στο όνομα μιας κοσμοκρατορίας της Ρώμης αλλά με απολυταρχία. Πολλοί συγκλητικοί και στρατηγοί είχαν αφήσει τη Ρώμη και είχαν έρθει να υποστηρίξουν τον Αντώνιο στην Έφεσο το έτος 32 π.Χ. τον προηγούμενο χρόνο. Βλέποντας την Κλεοπάτρα δέλια στον Αντώνιο ακόμα και στο Άκτιο ανησυχούσαν. Μάλιστα ένας συγκλητικός ο Δομίτιος μερικώς μίλησε πριν από τη ναυμαχία λιποτάκτησε προς τα στρατόπεδο του Οκτώβιου.

Ο Αντώνιος προσπαθούσε να πείσει τους Ρωμαίους συνεργάτες του ότι θα επανέφερε στη Ρώμη τη δημοκρατία μετά τη νίκη. Η αμφισβallestica όμως δεν ήταν εύκολο να εξαλειφθεί. Και έτσι υπήρχε βουβή διάσταση μέσα στις στρατιωτικές δυνάμεις του Αντωνίου και αρκετές λιποταξίες.

Αλλά και η Κλεοπάτρα το ήξερε όλα αυτά και ίσως φοβόταν ότι μετά τη νίκη δεν θα πραγματοποιούν ο κύριος σκοπός της δηλαδή η κοσμοκρατορία με μοναρχία τον Αντώνιο και την Κλεοπάτρα και θα δόθηκε στον Καισαρίωνα.

Ο Ferrero λοιπόν υποστηρίζει ότι πριν από τη ναυμαχία η Κλεοπάτρα είχε πείσει τον Αντώνιο ότι η καλύτερη λύση ήταν να εγκαταλείψουν τα σχέδιά τους για την κοσμοκρατορία και να περιοριστούν στο να κρατήσουν την Αίγυπτο, κάνοντας εκεί μία νέα Αυτοκρατορία γύρω από το χείμαυρο της Αιγύπτου.

Και έτσι ο Ferrero παραδέχεται ότι όλα ήταν προσχεδιασμένα. Η Κλεοπάτρα και ο Αντώνιος έδωσαν μία ναυμαχία που εκ των προτέρων είχαν αποφασίσει να εγκαταλείψουν.

Η άποψη αυτή προσκρούει κατά τη γνώμη μας στο γεγονός ότι ήταν αδύνατο σε ένα στρατηγό σαν τον Αντώνιο, με τη μεγάλη πολεμική παράδοση της Ρώμης, να εμφανιστεί ηττημένος στην ιστορία σαν ένας ηττημένος στρατηγός, σε μία σύγκρουση σαν του Ακτίου. Και μάλιστα να είχε προσανενηγοηθεί γι' αυτό με την Κλεοπάτρα.

Έτσι λοιπόν νομίζουμε ότι μπορούμε βασίζόμενα

κυρίως στους αρχαίους συγγραφείς, στην τότε γενική κατάσταση, στη λογική και στην ψυχολογία των πρωταγωνιστών του αρχαίου αυτού ιστορικού δράματος να υποστηρίξουμε τη φυσικότερη λύση.

Η Κλεοπάτρα σκεπτόταν κυρίως σαν Αιγύπτια βασίλισσα.

Πάνω απ' όλα η Αίγυπτος.

Στη σύγκρουση του Ακτίου έπρεπε η νίκη να επιστρέψει στη Θάλασσα και όχι στην Ήρρα.

Γιατί η νίκη στην Ήρρα δεν ήταν βέβαιη αφού οι ρωμαϊκές αντίπαλες δυνάμεις ήταν αμφιρόπτες.

Στην Ήρρα σε περίπτωση ήττας δεν υπήρχε σιμωχία για τον Αντώνιο ούτε και για την Κλεοπάτρα.

Στη Θάλασσα η Κλεοπάτρα ήταν ισχυρή γιατί είχε πολλά μεγάλα πλοία και μέσα τους ορμημένους αιγύπτιους ναυίτες και πολεμιστές.

Έτσι σε μία ναυμαχία που είχαν υπεροπλία μαζί με τον Αντώνιο, στην περίπτωση ήττας ο δρόμος της φυγής της Κλεοπάτρας προς την Αίγυπτο ήταν εξασφαλισμένος.

Έτσι η Κλεοπάτρα παρ' όλα ότι οι Ρωμαίοι φίλοι του Αντωνίου ζητούσαν να κριθεί ο πόλεμος στην Ήρρα, όπως ήταν συνηθισμένο, έπεισε τον Αντώνιο να κριθεί στη Θάλασσα.

Όταν άρχισε η ναυμαχία η Κλεοπάτρα έμεινε ουσιαστικά αμέτοχη για να μην καταστρέψει τα πλοία της και για να δει πρώτα προς τα πού έκλινε η νίκη. Ίσως επηρεασμένη και από μονιμικές επιδόσεις που ήταν για τους Αιγύπτιους ιδιαίτερα έντονες.

Η Κλεοπάτρα ύστερα από αρκετές ώρες ναυμαχίας έκρινε ότι η ήττα ήταν μοιραία. Όταν πίστευε αυτό και ακόμη ότι στη ναυμαχία με τα πλοία της δεν θα μπορούσε να μεταβάλει την έκβαση της, θεώρησε ότι ένα της αμέτοχη διαπραγμάτευση τα πλοία της σychόν ανταπο με τους θησαυρούς της, να φύγει προς την Αίγυπτο θυσιάζοντας τον Αντώνιο. Ο Αντώνιος βλέποντας ότι με τη φυγή της Κλεοπάτρας ήταν δηλαδή αδύνατο να κερδίσει τη ναυμαχία και για να μην πάει από χείρμα στο αδυσσώπητο απτάλλου του Οκτώβιου, ακολούθησε αμέσως και αυτός την Κλεοπάτρα. Με την ελπίδα να συνεχίσει μαζί της τον αγώνα από την Αίγυπτο.

Αυτά επικυρώνονται και από τη στάση της Κλεοπάτρας που πήρεσ κατόπιν προς τον Αντώνιο και από τις συγκρούσεις που ακολούθησαν μεταξύ Αντωνίου και Οκτώβιου τον επόμενο χρόνο στο χείμαυρο της πατρίδας της.

Αλλά για την τελική καταστροφή του ονείρου των δύο εραστών με την αυτοκτονία του Αντωνίου και ύστερα της Κλεοπάτρας που είναι και το τέλος του δράματος δεν θα ασχοληθούμε σε αυτή την παρουσίαση.

Θα προτιμήσω να τελειώσω αυτή την παρουσίαση με κάτι άλλο που είναι σπουδαιότερο για την ελληνική ιστορία ως συνέχεια του θεματός μου που είναι η ναυμαχία του Ακτίου. Ότι σαν ανάμνηση αυτής της ναυμαχίας ο Οκτώβιος ίδρυσε τη Νικόπολη, την πόλη της Νίκης.

Η νίκη στη ναυμαχία του Ακτίου του είχε δώσει σε μερικές ώρες την κοσμοκρατορία. Τού επέτρεψε σε λίγα χρόνια να ενισχύσει το απέραντο κράτος της Ρώμης κάτω από το δικό του σκήπτρο. Να πετύχει εκείνο που είχε ανεπείσει ο Ιούλιος Κάισαρος. Να γίνει ο αρχηγός της Ρώμης με τον τίτλο του Αυγούστου (27 π.Χ.).

Αν ο Οκτώβιος έχανε τη ναυμαχία του Ακτίου θα είχε

Οκτώβιος
Μουσείο Βατικανού

πεθόναι ηττημένος στις φυλακές ή θα είχε εκτελεστεί σαν προδότης. Με τη νίκη του άρμας στη ναυμαχία έμεινε στην ιστορία σαν ο Μεγάλος Αλέξανδρος.

Ο Οκτώβριος δέταξε η Νικόπολη να κτιστεί με μεγάλα τείχη, κοντά στη θέση που είχε εγκαταστήσει το στρατηγείο του. Εκεί που σήμερα βλέπουμε το ερείπιο αυτής της μεγάλης πόλης, στην οποία δέταξε να συγκεντρωθούν οι κάτοικοι πολλών πόλεων της Ηπείρου και της Ακαρνανίας εν ανάγκη βασιεύς. Στη Νικόπολη έστελε και λίγους Ρωμαίους αποίκους από παλαιούς πολεμιστές. Σε αυτούς έδωσε εκτάσεις γής και χρήματα.

Η Νικόπολη μεγάλωσε γρήγορα. Ο αρχαίος γεωγράφος Στράβων που επισκέφτηκε τη Νικόπολη λίγα χρόνια μετά την ίδρυση της περίπου το έτος 27 π.Χ., ονομάζει "η μὲν οὖν Νικόπολις εὐανδρεὶ καὶ λαμβάνει καὶ ἡμέραν ἐπίδοσιν" χώρον τε ἐχούσα πολλήν καὶ τὸν ἐκ τῶν λαοῦν κάσμον".

Η ανάπτυξη της Νικόπολης σέ τέτοιο βαθμό οφείλεται στη γεωγραφική θέση, στη συγκέντρωση σέ αυτή οργανισμῶν ήδη πληθυσμῶν, στην εμπορική άνθηση. Καί κυρίως στην αυτοτέλεια που της έδωσε ο Οκτώβριος καὶ στη διαρκή υποστήριξή της.

Μέ τὰ χρόνια που περνούσαν καί με την εμφάνιση της νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, η Νικόπολη έγινε καὶ σημαντικό Χριστιανικό κέντρο. Από καί πέρασε ο Απόστολος Παύλος όπως φαίνεται από τήν επιστολή του πρὸς Τιμόθεο.

Οι παλαιохριστιανικές εκκλησίες που αποκάλυψε η ελληνική αρχαιολογία είναι εκπληκτικές. Ήταν αρχιτεκτονικά βασίλειες με θαυμάσια ψηφιδωτά που συντήριζαν τήν παράδοση τῶν ρωμαϊκῶν κυρίων.

Οι βάνδαλοι, τὸ έτος 475 λεηλάτησαν τή Νικόπολη καί ὕστερα ἀπὸ 75 χρόνια ἐκ νέου οἱ Οὐννοι. Ο Ιουστινιανός (527-565) ενάγκησε ουσιαστικά τήν πόλη καί τήν περιέκλεισε με νέα τείχη μικρότερης έκτασης ἀπὸ τὰ ρωμαϊκά.

Τὸ πῦλος τῆς Νικόπολης δὲν είναι σαφές. Οφείλεται σέ ἐπανεκτιμῆσεις ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων σὲς ἀρχές τοῦ 11ου αἰῶνα μ.Χ.

Τὸ πῦλος τῆς τοποθετεῖται τὸ 1040 με τήν τελική ἐπιδρομή τοῦ Βουλγάρου Δισλαβού.

Ο Φιλαδέλφειος, ο αρχαιολόγος που πρώτος ανέσκαψε στή Νικόπολη καί ἔφερε σὸ φῶς πολλά τῆς μνημεία λέει ὅτι μετὰ τήν καταστροφή τῆς Νικόπολης, οἱ κάτοικοι που ἀπέμειναν ἔχτισαν ἓνα μικρὸ συνοικισμό (σὴν σημερινή θέση τῆς Πρέβεζας), ο οποίος ονομάστηκε Πρέβεζα. Η λέξη Πρέβεζα είναι Αλβανική καί σημαίνει πύργος. Η ονομασία ἀντιστοιχεί στήν πραγματικότητα. Η Πρέβεζα ἦταν καί είναι πέρασμα ἀπὸ τήν Ἡπείρο στήν Ακαρνανία. Εξόλκων ἔχουν δοθεί καί ἄλλες ἐρμηνείες ἀλλὰ νομίζω ὅτι η προηγούμενη είναι ασφαλέως επικρατέστερη λόγω τῆς κατάληξης "εζα". Στὸ Λαδονί π.χ. πολλές τοποθεσίες ἔχουν ὄνομα Αλβανικό ὡς Καμάρεζα, Ζούρεζα.

Η Νικόπολη κέετται σήμερα σέ ερείπια.

Η ανασκαφή τῆς δὲν ἔχει ακόμη ἀρχίσει ουσιαστικά. Στὸ χῶρον που δόξαμε γιὰ τήν ανασκαφὴ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ακτίου τοποθετήσαμε τὸ κύριο στοιχείο τῆς ρωμαϊκῆς καί βυζαντινῆς Νικόπολης (Εικ. 8).

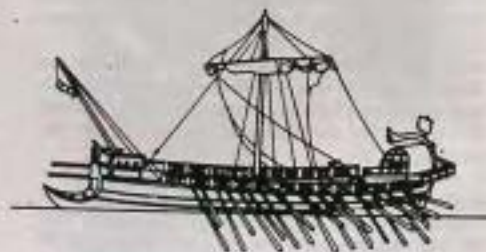
Φαίνεται ἡ θέση τῶν ρωμαϊκῶν καί βυζαντινῶν τειχῶν, τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Θεάτρου, τοῦ Σταδίου. Ἐπίσης καί τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, που ἔκτισε ὁ Αλέξανδρος στὴ δὲ

Η θέση τῆς Νικόπολης.
Τὰ τείχη καί τὸ κύριο κτίριό της.

Τίπος γαλιῆς κλάος τῶν ἀντίων.

Λαβήριδα. Κίβρος πῶς κατελάττει πλοῖον
που χρησιμοποιεῖται ὁ Οκτώβριος.

ση που είχε στρατοπεδεύσει κοντὰ σὸ σημερινὸ χωριὸ Ἐμυρτούλα. Περιμένοντας τὸ σημερινὸ δρόμο Πρέβεζα - Γιάννινα βλέπουμε τὸ τεράστιο Υδρογυγείο που ἔφερε τὸ νερὸ στὴ Νικόπολη ἀπὸ τίς πηγές Ἀγίου Γεωργίου Φιλιππάδας.

Υπολογίζεται ὅτι γιὰ τήν ανασκαφὴ τῆς Νικόπολης θὰ χρειαστεῖ συνεχὲς ἐργασία 50 ἐτῶν.

Ἔτσι ἡ Νικόπολη θὰ φανεῖ καί πάλι με ὅλη τῆς τῆ μεγαλοπρέπειας καί τήν ιστορικὴ τῆς σημασία.

Αἰώνιο σύμβολο τῆς ναυμαχίας τοῦ Ακτίου ἀτὴν ὁποία τὸ 31 π.Χ. κρίθηκε ἡ τύχη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

Εθνικὸ δίδαγμα:

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ
ο Έλληνας - ο Ποιητής

Ανάμνησις αὐτόπου

Αναδημοσιεύουμε ἀπ' τὴν Εφημερίδα "ΕΝΩΣΙΣ" που ἐκδίδονταν στήν Πρέβεζα, ἀνάμνηση τοῦ Πρεβεζιάνου Σπύρου Κανέλλου, φαρμακοποιοῦ καὶ αὐτόπτη μάρτυρα τοῦ θανάτου τοῦ ποιητῆ Λορέντζου Μαβίλη, εθελοντὴ ἀξιωματικοῦ σὸ σώμα των Γαριβαλδινῶν, ὑπὸ τοῦ Δ. Ρώμα, που σκοτώθηκε στὴ μάχη τοῦ Δρίσκου σὲς 29/11/1912 καί που μας τὸ 'δωσε ὁ γιὸς τοῦ Φοίβος Κανέλλος ἀπ' τὸ οικογενειακὸ του ἀρχεῖο.

— Ο Μαβίλης, γνωστός λυρικός καὶ ποιητὴς καί φλογερὸς δημοτικιστῆς, τὸ 1910 σαν βουλευτῆς, σε μια ἀγόρευση τοῦ στὴ Βουλὴ καί σ' ἀπάντηση ὁπαδῶν τοῦ λογιότατισμοῦ, που χλεύαζαν καί παραμέριζαν τὴ δημοτικὴ γλῶσσα εἶπε τ' ἀξέχαστο:

— "χυδαῖα γλῶσσα δὲν ὑπάρχει, ὑπάρχουν χυδαῖοι ἄνθρωποι....".

Πολλοὶ που ἔγραψαν γιὰ τὸν παλλικαρῆσιό θάνατό του, ἀναφέρουν ὅτι ὕστερ' ἀπ' τὸ θανάσιμο τραυματισμὸ του, πῶς υποβαστάχτηκε ἀπὸ κάποιον συμπολεμιστὴ τοῦ που τὸν πήγε μέχρι τὸ μοναστήρι, ὅπου καί ἀψῆσε τὴν τελευταία του πνοή.

Σίγουρα, ὅπως διαπιστώνεται ἀπ' τὸ δημοσιευμένο ντοκουμέντο, ὁ ἀγνωστος συμπολεμιστῆς τοῦ, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπ' τὸ Σπύρο Κανέλλο που τοῦ παραστάθηκε ὡς τὴν τελευταία στιγμή.

«Επερίμενα πολλές τιμές από τούτον τον πόλεμο, αλλά όχι και την τιμήν να θυσιάσω και την ζωήν μου για την Ελλάδα μου.»

Λ. Μαβίλης

Ήταν η δεύτερη ημέρα της μάχης του Δρίσκου, περασμένο μεσημέρι, το νησί των Ιωαννίνων μας κτυπούσε με τα βαρειά του πυροβόλα.

Η Γαστρίτσα εξαπέλυε φωτιά και λάβαστες εκ των προτέρων σεσημασμένες θέσεις μας.

Εις τον Τουρκικόν στρατόν προσετέθησαν και οι 12 χιλιάδες του Τζαβ-Πασά που κατέβηκαν την προηγούμενη μέρα από το Μοναστήρι. Το μυδραλιοβόλο (όπως το λέγαμε τότε) και το ντουφεκίδι το πολύ, μαζί με το κανόνι, δεν άφηνε να σηκώσουμε κεφάλι. Το κέντρο της παρτάξεως όπου και η ισχυρά πίεσις, κατέχομεν ημείς, δηλαδή το Σώμα του Ρώμα με μερικά Κρητικά σώματα, εν οίς του Καπετάν Μακρή και του Πιράκη και Μανούσου Βουλουδάκη ως και του Ηπειρώτου οπλαρχηγού Π. Περιστερή. Όλο το βάρος της μάχης, είχε πέσει επάνω μας.

Οι Τούρκοι από ένα κεραμιδαριό προχωρούσαν σιγά σιγά κι αδύνατο να τους κρατήσουμε με το λιανοτούφεκο που διαβέταμε.

Τέσσερα κανόνια του Κρουπ που διαικούσε μόνος του ο Μέραρχος Ματθεόπουλος μετά την διάλυσιν της Μεραρχίας του και όστις εμάχετο όρθιος, μόλις έφριχνε μια κανονιά που γέμιζε γύρω καπνούς, σαν να έλεγε στους Τούρκους: «εδώ είμαι». Τον άρχιζε τότε το κανο-

νίδι της Γαστρίτσας και τότε του έσπαζε μια ράδα, τότε άλλην βλάβην, που όσα να τακτοποιηθεί και πάλιν, περνούσαν ώρες.

Σε κάποια στιγμή που η μάχη ήτο στο Zenith και ο αέρας σφύριζε από τις σφαίρες, που δεν μπορούσες να ξεμυτίσεις, βλέπω τον Μαβίλην να περπατεί, σαν να μη γίνονταν τίποτε, προς τον ανήφορο για το Μοναστήρι του Δρίσκου. Του φωνάζω: "Πού πας, περίμενε να πάει αυτή η φουρτούνα λιγάκι, θα κτυπηθείς".

"Δεν έχω ανάγκη" μου λέγει, είμαι λίγο κτυπημένος στο χέρι.

Δεν πέρασαν δύο λεπτά και τον βλέπω να κλονίζεται. Κτυπήθηκε και πάλιν κατάστηθα. Τρέχω με τον επιλοχία εκ Καλαμών Μάρκου και κατορθώνομεν να φθάσωμεν εις την αυλήν του Μοναστηρίου. Τον κρατούσα από τις πλάτες ορθόν, γιατί, οι γιατροί Ραζέλος Γιαννακόκος και Μαυρομιχάλης τρέξανε να φέρουν εργαλεία και να οικονομήσουν κανένα φορείο να τον ξεπλώσωμεν και τον περιποιηθούν, διότι μέσα η εκκλησία ήταν γεμάτη τραυματίας.

Δεν μπορούσε ν' αναπνεύσει η εσωτερική αιμορραγία τον έπνιγε. Μου κάνει νόημα να του δώσω να γράψω. Βιάζω γρήγορα γρήγορα, γιατί έβλεπα ότι ήταν οι τελευταίες του στιγμές, ένα μπλοκ, του το δίνω και ένα μολύβι ψηλό. Στη σα-

στιμάρα μου να τον προφθάσω να γράψει, του έδωσα το μολύβι με σκεπασμένη τη μύτη από το μετάλλινο κάλυμμα. Εγύρισε με κύτταξε με μια παραπονιάρικη ματιά (που δεν θα την ξεχάσω ποτέ), μου κούνησε το κεφάλι αρνητικά, σαν να μου έλεγε "δε γράφει", κλονίστηκε τρεις φορές και σωρίσθηκε στα χέρια μου (που ός ξέρει τι ήθελε να γράψει την τελευταία στιγμή του για το σπίτι του, για την Ελλάδα), τον ξάπλωσα με τη βοήθεια των άλλων, δίπλα από το σώμα του Νίκο Βραχνού ανθ'χού και του πατριώτου του Κερκυραίου λοχαγού Τοπάλη. Του πήρα το πορτοφόλι και το παράδωσα στον Ηπειρώτη Παπα Φώτη, πρεσβυτέρου του Ιερού ναού του Αγ. Διονυσίου Αθηνών και αξιωματικού του Σώματός μας.

Περιείχε 300 δραχμές και μερικά χαρτιά, τα οποία ως μου είπεν ο Παπαφώτης τα παρέδωκεν εις τον Κ. Ρύμαν, για να τα στείλη σπίτι του.

Την άλλη μέρα υποχρώσασα και όλα τα πτώματα μέινανε εκεί.

Πέρασαν από τότε 33 χρόνια και ακόμα δεν μπορώ να ξεχάσω την παραπονιάρικη εκείνη ματιά του. Μου φαίνεται πως εγκλημάτινα, εξ αμελείας βέβαια, που δεν μπόρεσα να εκπληρώσω πλήρως την υστάτην θέλησιν ενός μελλοθανάτου και δη του Μαβίλη, που ποιός ξέρει τι αιώνιο για τον Ελληνισμό θα έγραφε το αναθεματισμένο εκείνο μολύβι.

Τότε δεν ήταν ταξικές ιδέες, τότε δεν ήταν φαγωμάρα, όλοι οι Έλληνες

μικροί και μεγάλοι, μια ιδέα είχαμε: Μ ι α Μ ε γ ά λ η Ε λ λ ά δ α.
Σπ. Κανέλλος

Λ Η Θ Η

Καλότυχοι οι νεκροί που λημονάνε την πίκρα της ζωής. Όντας θυθείς ο ήλιος και το σούρουπο ακολουθήσει, υπν τους κλαίς, ο καμμός σου όσος και νάναι.

Τέτοια ώρα οι ψυχές διωθούν και πάνε στις λημονιάς την κρυσταλλένια βροχή μα βούρκος το νεράκι θα μουρίσει α στόζει νι' αυτές δάκρυ όσε αγαπάνε. Κι αν πλούν θαλό νερό Ίνασθιμούνται, διαβαίνοντας λιβάδια από σφαυόλι, πόνους παλιούς που μέσα τους κοιμούνται.

Α δε μπορείς παρά να κλαίς το δείλι, τους ζωντανούς τα μάτια σου ας θρηνησουν:

θέλουν - μα δε βαλεί να λημονήσουν.

Λορέντζος Μαβίλης

Γεννήθηκε στην 18ακή το 1858 και μεγάλωσε στην Κέρκυρα. Γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας το 1877 κι από τέλειωσε τις σπουδές σ' αυτό, πήγε στη Γερμανία και παρακολούθησε μαθήματα Φιλοσοφίας και Φιλολογίας. Γύρισε στην Ελλάδα ύστερ' από δεκαπέντε χρόνια, στον καιρό που οι αγώνες για την ολοκλήρωση της εθνικής απελευθέρωσης είχαν φουντώσει, και κατέβηκε εθελοντής στην Κρήτη. Φλογερός πατριώτης, το 1897 με δικό του έξοδα, συγκρότησε αντάρτικο σώμα, που πολέμησε στην Ήπειρο όπου και τραυματίστηκε.

Το 1912 κατατάχθηκε εθελοντής στο σώμα των Γαριβαλδινών του Αλ. Ρίμα, πολέμησε στην Ήπειρο κι έπιασε πούκι στο σώμα του Δρίσκου.

Το 1910 σαν βουλευτής αγωνίστηκε για την καθιέρωση της 8ης γλώσσας. Στη ζωή του δεν εξέδωσε συλλογή του ποιητικού του έργου. Τα δημοσίευσε μόνο σε περιοδικά κι εφημερίδες.

Την πρώτη συλλογή του έργου του την έκαναν τα "Γράμματα" της Αλεξανδρείας το 1915 και το 1960 πάλι, σ' τις εκδόσεις "Νέκτα".

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 25-ΕΤΙΑ

του Σ. Θ. Μαφρέδα - Τραπεζικού υπαλλήλου

Τα τελευταία 2-3 χρόνια, παρατηρείται μια - όχι άνθιση αλλά - αλυσίδα αυξανόμενη εκδοτική κίνηση στην Πρέβεζα και αλλού από Πρεβεζάνους. Τούτο στάθηκε η αφορμή για ν' αποτολμήσω μια καταγραφή των βιβλίων που έχουν εκδοθεί, είτε από Πρεβεζάνους, είτε από ανθρώπους που έχουν κάποια σχέση με την Πρέβεζα, εδώ στην Πατρίδα μας ή σ' άλλα μέρη. Και θέλω να πιστεύω ότι τούτη η καταγραφή μπορεί να βοηθήσει σε δυο πράγματα: πρώτα να διασώσει κάποια βιβλία, αξιόλογα ή όχι δεν έχει και τόση σημασία, από την λήθη κι από την σκόνη, κι ύστερα να βοηθήσει κάποιον που επισημαίνεται μπορεί κάποτε ν' ασχοληθεί με την πολιτιστική ιστορία τούτου του τόπου. Ακόμα μπορεί να παρακινήσει κι άλλους σε πιο ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις.

Απ' αρχής θέλω να τονίσω τούτο: ο κατάλογος τούτος, σίγουρα θά'ναι λειψός. Όλο και κάποια βιβλία δεν θ' αναφερθούν. Η παράλειψη δεν είναι ε-

σκευμένη. Τα περισσότερα βιβλία τα βρήκα σε ιδιωτικές βιβλιοθήκες, σε σκονισμένα ράφια βιβλιοπωλείων, σ' ένα συγκεκριμένο τυπογραφείο της πόλης μας. Τα λιγώτερα, τα ελάχιστα, στη Δημοτική μας Βιβλιοθήκη. Είναι οι συνθήκες λοιπόν που δεν επέτρεψαν νάναι τούτος ο κατάλογος στα σίγουρα πλήρης.

Ακόμα, τα βιβλία δεν αξιολογούνται. Κάτι τέτοιο δεν το αποτολμώ. Όπου θεωρήσα σκόπιμο, αναφέρω ορισμένα στοιχεία γύρω από το βιβλίο ή τον συγγραφέα του. Όχι για να προβληθούν, αλλά για να διευκρινισθούν ωρισμένα πράγματα, ή τέλος, γιατί κατά την γνώμη μου αξίζει ν' αναφερθούν.

Τα βιβλία παρουσιάζονται κατά ενότητες και κατά χρονολογική σειρά που έχουν εκδοθεί. Όπου οι συγγραφείς έχουν εκδώσει πάνω από ένα βιβλίο, ελήφθη υπ' όψιν η χρονολογία εκδόσεως του πρώτου βιβλίου.

Ας σημειωθεί και το εξής: η έρευνά μου περιορίστηκε μόνο στην λογοτεχνία

την ιστορία και την θεολογία. Ξέρω ότι έχουν εκδοθεί και βιβλία με νομικά, μαθηματικά, γεωπονικά ή άλλα επιστημονικά περιεχόμενα. Τούτα επιφυλάσσονται να τα παρουσιάσω κάποια άλλη φορά.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α) Ποίηση:

1) Βασίλης Μουστάκης: "Ποιήματα Α-Β", Αθήνα 1965, "Εν σκιά θανάτου" Αθήνα 1967, "Φοινικική θάλασσα", Αθήνα 1968

Ο Βασ. Μουστάκης, γεννήθηκε στην Πρέβεζα το 1920, και είναι διδάκτωρ της θεολογίας. Είναι μια έντονη παρουσία στο χώρο των γραμμάτων που, πρέπει να το πούμε, τιμάει την Πρέβεζα. Υπήρξε συνεργάτης του Σπύρου Μελά στο περιοδικό "Ελληνική Δημιουργία" και συνδιευθυντής με τον Φώτη Κόντογλου στο περιοδικό "Κιβωτός". Είναι μέλος της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών και της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

2) Κων/νος Λότρης: "Ποιήματα των ημερών εκείνων", Αθήνα 1967, "Μενάνδρος Μενάνδρου και άλλα 38 Ποιήματα", Αθήνα 1976. Πρόκειται για το φιλολογικό ψευδώνυμο του κ. Κων. Κονοφάγου.

3) Παναγιώτης Μπούρας: "Λοιμική", Αθήνα, Κέδρος 1973

4) Άννα Παπασαόβα - Ντούσια: "Όρθοί στη θύελλα", Αθήνα 1976
"Η γαλάζια μας χώρα", Αθήνα 1977 "Πάνω από σύνορα" 1983 Αθήνα

Για την πρώτη ποιητική συλλογή της, η ποιήτρια απέσπασε πλήθος ευνοϊκών κριτικών, και η καθιέρωση και η αναγνώριση της αξίας της δεν άργησε να δοθεί. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ονόματα ωρισμένων που έγραψαν για το έργο της Ηλίας Βασιλάς, "Πρεβεζάνικα Νέα" 7.2.

77, Ντένος Βλαχογιάννης, Τάκης Δόξας, Δημ. Γιάνκος, Τάσος Παππάς, και άλλοι πολλοί. Πρόσφατα έγινε μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λέγων Ελλάδας.

5) Νίκος Εγγονόπουλος: "Στη κοιλάδα με τους ροδώνες", Ίκαρος 1978. Αν αναφέρουμε μόνο αυτό το βιβλίο, και όχι τ' άλλα, του μεγάλου υπερρεαλιστή ποιητή μας και ζωγράφου, είναι γιατί ο επίλογός του και οι επεξηγήσεις του ποιητή για ωρισμένα ποιήματά του γράφηκαν στην Πρέβεζα στις 15.9.1977. Ακόμα, γιατί στο βιβλίο του αυτό ο Εγγονόπουλος αφιερώνει κι ένα ποιήμα του στην Πρέβεζα. Το δημοσιεύουμε.

Ακόμη πρέπει να λεχθεί ότι, από την σύζυγό του ο Εγγονόπουλος συγγενεύει με γνωστή οικογένεια της Πρέβεζας.

6) Αντρέας Κερένης: "Ακροάματα", Πρέβεζα 1979, "Γράμματα στον Ιούλιο", Πρέβεζα 1981

Ο Ανδρέας Κερένης, ήταν περαστικός από την Πρέβεζα. Ήταν υπόλληλος στη Δ.Ε.Π. Την αγάπησε όμως την Πρέβεζα, κι εμπνεύστηκε από αυτή. Μικρό δείγμα της γραφής του δημοσιεύουμε.

Ο Ανδρέας Κερένης, και τούτο είναι πολύ σημαντικό, σ' αντίθεση με κάποιους άλλους αυτόχθονες δημιουργούς, προτίμησε να βάλει σαν τόπο εκδόσεως των ποιητικών του συλλογών την Πρέβεζα.

Μπορούσε να βάλει κάποιον άλλο, την Αθήνα για παράδειγμα. Δεν τόκαμε όμως. Κι είναι τούτο τρανή απόδειξη της αγάπης του για την Πρέβεζα. Ο Κερένης, συνεχίζει την συγγραφική του δουλειά

μακριά πλέον από την Πρέβεζα. Είναι μια ολοένα ανερχόμενη μορφή των Ελληνικών Γραμμάτων. Ήδη, έχει εκδόσει άλλα δυο βιβλία. Το μυθιστόρημα "Πτήση 474" και τα διηγήματα "Οι κανόνες του παιχνιδιού".

7) Νίκος Μούλιας: "Στη μνήμη του Αιμίλιου Βέσκα", Γιάννενα 1980. Πρόκειται για ένα μικρό βιβλιαράκι, με ποιήματα που εμπνεύστηκε ο ποιητής, από τον θάνατο του συμπατριώτη μας Αιμ. Βέσκα (2 Οκτωβρίου 1980)

Με την ευκαιρία, θέλουμε να πούμε και τούτο: Ο Αιμίλιος Βέσκας, ήταν και ποιητής. Είχε δημοσιεύσει ωρισμένα ποιήματά του, κυρίως στις ηπειρωτικές εφημερίδες με το ψευδώνυμο Αιμ. Β. Το κυρίως έργο του όμως παραμένει άγνωστο και ανέκδοτο. Θα πρέπει να πεισθούν οι κληρονόμοι του, να φανερώσουν επί τέλους το έργο αυτό. Έτσι σαν τιμή στη μνήμη του. Γιατί θάναι κρίμα, μεγάλο κρίμα, όλος τούτος ο θησαυρός να φανωθεί από την σκόνη και τη μούχλα των ντουλαπιών.

8) Αργύρης Β. Ντούσιος: "Ο Δρόμος", Αθήνα 1981, "Οι Νικητές", Αθήνα 1982 "Τα μαχητικά", Αθήνα 1984.

Ο Αργύρης Βασ. Ντούσιος, γεννήθηκε στην Κρουσπηγή, και σπούδασε στην Αθήνα πολιτικές επιστήμες, και σκηνοθεσία κινηματογράφου και θεάτρου. Παράλληλα είναι και ζωγράφος, και έχει συμμετάσχει σε ομαδική έκθεση ζωγραφικής στο Ζάππειο. Ακόμα έχει επαινεθεί και από την Ακαδημία Αθηνών για μελέτη του.

9) Γιάννης Σκλαβενίτης: "Αδούλωτη Ελλάδα", Πρέβεζα 1982

10) Σταύρος Ματέρης: "Ποιήματα", Πρέβεζα 1983

Το 1965, κυκλοφορούν τα ΑΠΑΝΤΑ του Κ.Γ. Καρυωτάκη με φιλολογική επιμέλεια του Γ. Π. Σαββίδη. Την ίδια χρονιά κυκλοφορεί και ο πρώτος τόμος των ΑΠΑΝΤΩΝ του Νικ. Κονεμένου, με φιλολογική επιμέλεια του Γιώργου Βαλέτα. Ο τόμος αυτός, περιλαμβάνει το κυρίως πεζογραφικό έργο του Κονεμένου. Απομένει να κυκλοφορήσει, όπως έχει εξαγγείλει και ο μελετητής, ο δεύτερος τόμος των ΑΠΑΝΤΩΝ, με το ποιητικό έργο του.

Β) Μυθιστόρημα - Νουβέλλα:

1) Κων/νου Λότρη: "Ο κλέφτης των μουσελίων", Αθήνα 1971 "Δύο νύχτες και μια μέρα", Αθήνα 1977

Για τούτο το πρώτο βιβλίο υπάρχει μια ενδιαφέρουσα κριτική του μεγάλου ποιητή Τ. Κ. Παπατσώνη, δημοσιευμένη στη "Νέα Εστία" τεύχος 1056/1.7.71

2) Κικής Ζέρβα: "Η φυγή", Πρέβεζα 1972.

Γ) Δοκίμιο

1) Ηλίας Βασιλάς: Ν. Κονεμένος, ο Ηπειρώτης μαθητής του Σολωμού, (ανάπτυχο εκ της Επιθεωρήσεως "Ηχώ Ιουνίου") 1965 - 1967)

Για το βιβλίο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε τα όσα αναφέρει ο Γ. Βαλέτας, στην εισαγωγή του πρώτου τόμου των ΑΠΑΝΤΩΝ του Ν. Κονεμένου (Σελίδες 18-19): "Στα 1957, ενδιαφέρθηκαν για τον Κονεμένο οι Πρεβεζάνοι. Θέλησαν να τιμήσουν τον πατριώτη τους και ορ-

γάνωσαν στην Αθήνα μια πνευματική εκδήλωση στο θέατρο Μουσούρη (13 Ιουνίου 1957) με ομιλητή τον φιλόλογο Ηλία Βασιλά, που έδωσε μια ζωντανή εικόνα για την ζωή και την προσωπικότητα του Κονεμένου. Τη διάλεξη αυτή είχα την ευκαιρία να την ακούσω, αλλά δεν την είδα ακόμη τυπωμένη. Ύστερα από δυο χρόνια ο ομιλητής, έκανε έκκληση από τις στήλες της "Ηπειρωτικής Εστίας" (Η 1959, σελ. 14) να ενδιαφερθεί ο Σύλλογος των Πρεβεζάνων της Αθήνας "και να προβεί στη γενναία χειρονομία" της έκδοσης της διάλεξής του. Δυστυχώς, και στην περίπτωση αυτή δεν έπαψε να εργάζεται η ίδια φθονερή μοίρα που καταδιώκει την μνήμη του Κονεμένου μισό και πλέον αιώνα από τον θάνατό του.."

Σημείωση δική μας: έπρεπε να περάσουν 10 χρόνια απ' ότου έγινε η διάλεξη και 2 χρόνια από την έκδοση του Α' τόμου των Απάντων του ποιητή, για να τυπωθεί η διάλεξη του σεζήνηστου Ηλ. Βασιλά.

2) Παναγιώτης Μπούρας: Η μη αναγκαιότητα της τέχνης, ο συγκινησιακός μύθος, (Αθήνα, Κέδρος 1982, σε δύο εκδόσεις)

Είναι το πρώτο μέρος της μελέτης του Π. Μπούρα με το γενικό τίτλο "Η μη αναγκαιότητα της τέχνης". - Το εξώφυλλο του βιβλίου είναι του Τάκη Γενιά.

Υπάρχει μια θαυμάσια κριτική στη Νέα Εστία, (τ. 1335/15.2.83) του έγκυρου κριτικού Σάββα Μακρή. Αντιγράφουμε: "Το βιβλίο του κ. Μπούρα, ζωηρή εικόνα ενός εισδυτικού μυαλού που διόβασε πολλά και σκέφτηκε πολύ..." και αλλού"

... Το μυαλό του, ορμητικό και πολύ - στροφο, εισχωρεί σε βάθος στα πράγματα σαν γεωτρήσανο, αλλά χωρίς να βόϊσκει κοίταγμα, γιατί δεν διαλέγει του κατάλληλο τό

Δ) ΙΣΤΟΡΙΑ

1) Πύρρος Στόρας: Ιστορία περ. Νομού Πρεβέζης, Πρέβεζα 1959

Πιθανόν να είναι το πρώτο βιβλίο που εκδόθηκε στην Πρέβεζα, με πλούσια βιβλιογραφία σχετική με την ιστορία του τόπου μας.

2) Ιωάννης Ζεγκίνης: Η δίκη του Γεωργίου Τερτσέτη, Πρέβεζα 1960

Ιστορικονομική μελέτη του τότε Εισαγγελέα Πρεβέζης, που εκδόθηκε από την Εταιρεία Προστασίας αποφυλακισμένων Πρεβέζης.

3) Ελευθέριος Μπιτζιλέκης: Νικόπολις, Ιστορία - Μνημεία, Πρέβεζα 1966

Όπως δηλώνει και ο τίτλος του βιβλίου, πρόκειται για μια περιληπτική ιστορία της Νικοπόλεως, και μια απόπειρα καταγραφής των μνημείων που διασώζονται μέχρι σήμερα, με πολλά στοιχεία και με πλούσια βιβλιογραφία.

4) Απ. Β. Δασκαλάκης: Οδυσσεύς Ανδροπότος, ο τραγικός ήρωας του 1821, Αθήνα 1972

Σύντομη ιστορική μελέτη που εκδόθηκε με την ευκαιρία των αποκαλυπτηρίων του μνημείου του ήρωα, στην Κεντρική πλατεία της Πόλης μας.

5) Γεώργιος Σακκάς: Η ιστορία της Καμαρίνας και η τραγωδία του Ζαλόγγου, Πρέβεζα 1973

Την περίοδο που εκδόθηκε το βιβλίο,

είχε δημιουργηθεί θέμα απ' την μετονομασία του χωριού σε ΖΑΛΟΓΓΟ. Ο δάσκαλος - συγγραφέας κ. Γ. Σακκάς, με την μελέτη του αυτή απέδειξε το αβάντισμο των ισχυρισμών των υποστηρικτών της ιδέας αυτής. Εν πάσει περιπτώσει η Καμαρίνα ξαναπήρε το ιστορικό της όνομα, μετά το 1974, με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στη χώρα μας.

6) Οδυσσεύς Μπέτσος: Λέλοβα, το σημαντικό θεατρικό και η κάτω Λάκα - Σούλι (Η ιστορία της περιόδου της τουρκοκρατίας των εξ εγγράφων πηγών) τόμοι 2, Πρέβεζα 1975

Αξιόλογη ιστορική έρευνα, που γίνεται ακόμη πιο σημαντική, από το πλήθος των ιστορικών ντοκουμέντων που παρατίθενται στις σελίδες του βιβλίου.

Όποιος κατακρίνει ένα συγγραφέα πως είναι σκοτεινός, πρέπει πρώτα να कुτάξει καλά μέσα του, για να δει αν εκεί υπάρχει αρκετό φως.

Γκαίτε

Τα καλά βιβλία είναι οι καλύτεροί μας φίλοι, μεγαλώνουν το μυαλό μας, εξευγενίζουν τις κλίσεις μας και χρησιμεύουν σαν προφυλακτικό μέσο στις σχέσεις.

Σμάιλις Σαμουήλ

7) Βασίλης Μουστάκης: Μακρυγιάννης, το λιοντάρι της Ρούμελης εκδόσεις "Αστέρος" Αθήνα 1975

Βιογραφία του ήρωα του 21 στρατηγού Μακρυγιάννη, με εξώφυλλο του ζωγράφου Σπύρου Βασιλείου.

8) Σταύρος Τσουμάνης: α) Η Δράση του ΕΛΛΑΝ Πρέβεζας (Αμβρακικού).

Πρέβεζα 1981

β) Υποχρεωτικός εκπαιρισμός και δύσκολος επαναπατρισμός, Πρέβεζα 1981

Αναμνήσεις και προσωπικά βιώματα του συγγραφέα, από την περίοδο της Κατοχής και της Εθν. Αντίστασης, και των μετέπειτα συμβάντων.

9) Κων/να Τσάλμου: Η ναυμαχία του Ακτίου

πρώτος εκπαιδευτικός που έπασε πολεμώντας στο Αλβανικό Μέτωπο είναι ο Θεόφιλος Παπαγεωργίου. Στο πρόσωπό του ο κλάδος των εκπαιδευτικών γιορτάζει το δικό του "ΟΧΙ" στο φασισμό, τιμώντας όλους τους αγωνιστές του '40 που άνοιξαν το δρόμο για Ειρήνη, Δημοκρατία και Εθνική Ανεξαρτησία.

Ο Θεόφιλος Παπαγεωργίου του Στυλιανού γεννήθηκε στις 23-3-1912 στην Πρέβεζα, όπου και έζησε τα περισσότερα χρόνια της σύντομης ζωής του. Στα 1934 τελείωσε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του Παν/μίου Αθηνών. Στη συνέχεια υπηρέτησε ως φιλόλογος καθηγητής στο Γυμνάσιο Σάμης Κεφαλονιάς και στο 1ο Γυμνάσιο Αρρένων Ιωαννίνων. Το πρωί της 28ης Οκτωβρίου 1940 βρέ-

σκει το Θεόφιλο στο 24ο Σύνταγμα, όπου υπηρετεί ως έφεδρος ανθυπολοχαγός με διοικητή τον αδερφό του, Αλέξανδρο Παπαγεωργίου.

Στις 4 του Νοέμβρη 1940, μέσα στην πρώτη βδομάδα μετά την κήρυξη του πολέμου, ο Θεόφιλος Παπαγεωργίου έπασε για την πατρίδα στα Κλεφτέικα Φιλιστών σε ηλικία 28 χρονών.

Είμαστε στο πατρικό σπίτι του Θεόφιλου και μιλάμε για το "χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας" με τον αδερφό του, απόστρατο Ταξίαρχο κ. Αλέξανδρο Παπαγεωργίου.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Κύριε Παπαγεωργίου θα θέλατε να μας μιλήσετε για τον αδερφό σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο αδερφός μου είναι ο αξιωματικός που σκοτώθηκε πρώτος στον Ελληνο-Ιταλικό πόλεμο...

ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

του ΓΡΗΓ. Χ. ΖΑΚΑ, φιλόλογου καθηγητή

ΕΡΩΤΗΣΗ: Λένε ότι ο πρώτος αξιωματικός...

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναι, το ξέρω. Λένε για τον Αλέξανδρο Διάκο. Αυτός ήταν μόνιμος αξιωματικός, ενώ ο αδερφός μου ήταν ο πρώτος έφεδρος που σκοτώθηκε στις 4 Νοεμβρίου του 1940, ώρα 13 και 50' στα κλεφτεϊκά βουνά. (Μας δείχνει το αριστείο ανδρείας που έχει απονεμηθεί από το ΥΠ.Ε.Α στον ήρωα και στη συνέχεια φέρνει ένα φάκελο με φωτογραφίες. Όλες έχουν σημειωμένη την ημερομηνία τον τόπο καθώς και τα ονόματα των προσώπων που εικονίζονται. Ο Θεόφιλος είχε φροντίσει ν' αποθανατίσει όλα τα στάδια της σύντομης ζωής του σαν να ήξερε το τέλος της...)

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τι θυμάστε από τις τελευταίες στιγμές της ζωής του Θεόφιλου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο Θεόφιλος ήταν διοικητής Διμοιρίας. Πριν από τη μάχη του πρότεινα ν' αφήσει τη διοίκηση, αλλά εκείνος αρνήθηκε. "Εγώ", μου είπε, "δί-δαξα Ιστορία στο 1ο Γυμνάσιο Αρρένων Ιωαννίνων, αυτό δεν μπορώ να το κάνω".

Φοιτητής στο Πανεπιστήμιο (20-3-1932)

Όταν άρχισε η επίθεση, ο Θεόφιλος δε φορούσε το κράνος του. Τραυματίστηκε στο κεφάλι. Έδεσε το τραύμα, φόρεσε το κράνος και συνέχισε το μάχη. Στις 2 παρά 10' χτυπήθηκε από ριπή πολυβόλου πάνω από την καρδιά. Οι σφαίρες βρήκαν ένα σημειωματάριο που είχε στην τσέπη του, το διαπέρασαν και σχημάτισαν το σήμα της νίκης (V). Το τρίτο τραύμα τον βρήκε στην κοιλιά. Αυτό ήταν το θανατηφόρο.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θυμάστε να είχε κάτι πριν ξεψυχήσει;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτή την ώρα δεν ήμουν κοντά του. Στους φαντάρους είχε να μην πουν τίποτε σε μένα για τον τραυματισμό του. Η τελευταία του φράση ήταν:

"Μην αφήσετε να περάσουν οι φασίστες, εγώ πεθαίνω". Την άλλη μέρα τον πήγαμε και τον θάψαμε στην Παραμυθιά. Στα 1951 φέραμε τα οστά του στην Πρέβεζα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Είχε παντρευτεί ο Θεόφιλος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Όχι. Συνεργαζόταν με τη συνάδελφό του, φιλόλογο Κική Καστάνη που ερχόταν στο σπίτι μας κάπου-κάπου

αλλά δεν ξέρω τίποτε άλλο. Τον Απρίλη του '41 σκοτώθηκε κι αυτή κοντά στη Νικόπολη από ριπή Γερμανικού αεροπλάνου.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιές ήταν γενικά οι αντιλήψεις του Θεόφιλου για τη ζωή και την πολιτική κατάσταση της εποχής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο Θεόφιλος ήταν αντίθετος με το Μεταξικό καθεστώς. Ήταν επίσης θεωρητικός της Αριστεράς και του Σοσιαλισμού. Κάθε φορά που ερχόμουν με άδεια στο σπίτι δεν ήθελε ν' αφήνω το πιστόλι πάνω στο τραπέζι και κάναμε πολλές συζητήσεις. Το '35 που ενώ πήρα μέρος στο Κίνημα του Βενιζέλου συνέλαβαν το Θεόφιλο προληπτικά... (Έτσι τελείωσε η συνομιλία με το βετεράνο του Αλβανικού Έπους).

Μέσα στο φάκελο με τις φωτογραφίες βρήκαμε ένα κείμενο-ντοκουμέντο. Είναι ο Επικήδειος λόγος που εκφώνησε ο καθηγητής του Γυμνασίου της Πρέβεζας Δ. Καραναστάσης στη δέηση για το "χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας" που έγινε στις εννιά μέρες από το θάνατό του. Στη μνήμη του δημοσιεύουμε ολόκληρο τον Επικήδειο λόγο που εκφωνήθηκε "εκ μέρους των συναδέλφων" στις 13-11-1940.

"Δοξασμένε Νεκρέ, περιλημμένε Συνά-

δελφε, Στην ολόκληρη αγγελική ψυχή σου, που χωρίς άλλο θα πτερουγίζει την στιγμήν αυτήν στον ιερών τούτον θάλλον, απευθύνω εκ μέρους των συναδέλφων λίγα λόγια φτωχά, που τα κάνουν πλούσια η ολόψυχη συναδελφική αφοσίωσις και ο θαυμασμός που τα συνοδεύει. Συγκεντρώνομαι εδώ μαζί με τους συγγενείς τους

φίλους και τους συμπαλίτας σου για ν' απευθύνουμε τις δεήσεις μας στον Μεγάλο Δημιουργό, ιατόμεθα έκθαμβοι μπροστά στην εκτυφλωτικήν αόλην, που σκτινοβολεί η ανυπέρβλητη αυτοθυσία σου και ο απαρράμιλλος ηρωισμός σου.

Είναι βαρύ και θλιβερό καθήκον να κλάψουμε για τό χαμό του παλικαριού με την άδολη και ολόκληρη ψυχή, του επισημόνα, του διαλεχτού και του αλησμόνητου συναδέλφου, αλλά τα δάκρυά μας δεν είναι δάκρυα συμφοράς κι' ολοθυμμού. Είναι δάκρυα συγκινήσεως και υπερηφάνειας, που πηγάζουν μέσα από τον αξιοζήλευτο θάνατό σου.

Ζυμωμένος με τις αγνές και ηθικές οικογενειακές αρχές σου και γαλουχημένος με τις αιώνιες αλήθειες της αθάνατης Ελληνικής επιστήμης, έκλεισες στα στήθια σου την μεγάλην ιδεάν μιας ελεύθερης Ελλάδος, κι όταν ήλθεν η ώρα του καθήκοντος έδειξες στον έχθρό που ζήλησε τον τίτλο του νεοβαρβάρου, ότι ξέρεις να προσφέρεις την ζωήν σου ως τον ιδανικότερον έρανον και την ευπροσδεκτώτερη θυσία στον ιερό θωμό της Μεγάλης Πατρίδος μας, της πατρίδος όχι μονάχα των Ελλήνων, αλλά πατρίδος όλου του ελεύθερου και πραγματικά πολιτισμένου κόσμου. Νέο βλαστάρι εσύ, στην ακμή της ηλικίας σου, με κάθε δικαίωμα να χαρείς την ζωή, δεν εδελίσσας κι ούτε εκάμψθης από τις ελκυστικές προκλήσεις των απολαύσεων της ζωής, αλλά αφήκες την καθηγητικήν έδραν κι έτρεξες ολοπρόθυμα στο κάλεσμα της Πατρίδος, διότι ήξερες, ότι για τον γνήσιον Έλληνα δεν έχει αξία η διάρκεια της ζωής, αλλά αξία έχει

η έντασις με την οποία θα την ζήσει. Μέσα στην μέθη του πολέμου και στον έλγγο της φιλοπατρίας, επροτίμησες αντί της μακρόχρονης ζωής, τις ολιγόλεπτες στιγμές που σου είχε γραμμένες η Μοίρα, και μέσα στο μεθύσι και στην ακμή της δόξης πλέοντας, κι όχι του φόβου, απαλλάγης από το πρόσκαιρο δεσμό της εφήμερης ανθρώπινης ζωής και πετώντας προς τα ουράνια ύψη παρέρχιδες ταυτόχρονα το όνομά σου στην αθανασία, ενώ συγχρόνως διέκρινες στ' ουρανού μακρυά τα γαλάζια πλάτη πανώρεια τη μορφή της Πατρίδας να σε προβοδώνει γελαστή, γεμάτη αγαλλίαση και υπερηφάνεια για τους λεβέντες, που από ξεχωριστό προνόμιο έχει να επιδείξει.

Ακοίμητος φρουρός της εθνικής μας παρακατοθήκης και πιστός φύλακας της τιμής της πατρίδος, ήξερες όχι μονάχα ν' αναπτύσσεις στην θεωρία την αξία της φιλοπατρίας προς τους μαθητάς σου, αλλά το απέδειξες εμπράκτως με την θυσία της ζωής σου, που αποτελεί δίδαγμα υπέροχο και παράδειγμα αιώνιο προς μίμησην. Επότισες με το αίμα σου, την γην της Πατρίδος σου την ίδια αυτή τιμημένη νη της ευάνδρου Ηπείρου, που τόσες άλλες προγενέστερες γενιές ηρώων έχουν πριν από σένα, ραντίζει και επέταξες προς την αθανασία με πλήρη βεβαιότητα, ότι μια τέτοια πατρίδα, μητέρα ηρώων σαν εσένα δεν σκλαβώνεται ποτέ.

Κι αν την επάτησαν ποτέ βάρβαροι, ή αν είναι γραφτό της να την ξαναπατήσει το βέβηλο πόδι του εχθρού, θα περάσει σαν σκιά, ανίκανη να μολύνει το

άστυλο όνομά της. Για μια τέτοια πατρίδα δίκαια εθυσιάσες την ζωή σου. Και είναι η θυσία σου ικανή, μαζί με τις θυσίες των τόσων άλλων λεοντόκαρδων σαν εσένα ηρώων να κάμει τον εχθρόν να ξυπνήσει από το ξεγέλασμά του και να συνέλθει από την πλάνη του, θα συνέλθω χωρίς άλλο και αργά ή γρήγορα θα καταλάβει ότι τα περήφανα και αγέραστα βουνά της Ηπείρου μονάχα η Δόξα και η Νίκη η Ελληνική έχει το δικαίωμα να περπατεί και να συλλέγει τα αγνά λουλουδία με τα οποία θα πλέξει το αμάρντο στεφάνι για να στέψει τα περήφανα μέτωπα των ηρώων της.

Δοξασμένε νεκρέ! Ζηλεύουμε πραγματικά τη δόξα σου. Ζηλεύουμε, ναι, και σε παρακαλούμε να ικετεύσεις για μας τον Μεγάλο μας Πλάστη, όταν θάρθει και η δική μας σειρά να εκπληρώσουμε το Μεγάλο καθήκον να διώξει μακριά μας την λιποψυχία.

Ας μη φθονήσει και για μας ένα ελάχιστο μερίδιο της μεγάλης αυτής τιμής που τώρα αγκαλιάζει ολόκληρη την ηρωική ψυχή σου. Ο πρόωρος θάνατός σου επότισε με ανέκφραστη λύπη τους συγγενείς φίλους και γνωστούς σου.

Την θλίψη που επίκρανε τα γεροντικά στήθη του πατέρα σου και των αδελφών σου αδυνατεί κάθε ανθρώπινη παρηγοριά να την μειώσει και μόνον ο χρόνος με το φάρμακο της λήθης θα μπορέσει να τους ανακουφίσει. Κι όταν με το πέρασμα του αστείρευτου χρόνου διαλυθεί το πρώτο θάμνωμα της λύπης, στην ψυχή τους μέσα θα παραμείνει μια τιμημένη λύπη συνοδευόμενη με την πιο δίκαιη

περηφάνεια, γιατί γονείς που γεννούν ήρωας σαν εσένα δεν πεθαίνουν ποτέ!

Οι φίλοι σου με πόνο θα κλαίν το χαμό σου και δυσαναπλήρωτο είναι το κενό που αφήνεις ανάμεσα στον κύκλο των συναδέλφων σου, που σε περιέβαλλαν με ξεχωριστήν εκτίμηση και λατρεία. Η δόξα σου θα γλυκαίνει τον πόνο τους και η ηρωική αυτοθυσία σου θα γεννήσει μέσα στις θυχές των μαθητών σου συγκεκριμένη την έννοια του ήρωος και του Έλληνος στρατιώτου.

Μυρωμένο κι' ανάλαφρο θενάσαι το χώμα που καλύπτει το άγιο λείψάνό σου,

Τ Α Κ Τ Ι Α

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα

του Γ. ΝΤΑΒΑΡΗ, δασκάλου

Στην αρχαιότητα οι Έλληνες έκαναν διάφορους αγώνες επειδή πίστευαν ότι και οι αγώνες ήταν μια προσφορά στους θεούς.

Τα Άκτια ήταν αγώνες της εποχής αυτής που γίνονταν κάθε δύο χρόνια προς τιμή του Ακτίου Απόλλωνα.

Σαν τόπος διεξαγωγής τους είχε καθιερωθεί το ιερό που βρισκόταν πάνω

το απόρθενο χιόνι που σκεπάζει τις αγέραστες ηπειρωτικές βουνοκορφές. Θα κατοπτρίζει την αγνότητα της ψυχής σου, τα μύρα της άνοιξης θα συνοδεύουν την άγια μνήμη σου και οι βουνοπλαγιές θ' αντιλαλούν αιώνια τον άφταστο ηρωισμό σου.

Αιώνια ας είναι η μνήμη σου αλησμόνητε συνάδελφε και φίλε".
Πρέβεζα 13-11-40

Σημείωση: Η γλωσσική μορφή του Επικλήδειου λόγου είναι σύμφωνη με το πρωτότυπο.

σ' ένα μικρό λόφο στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου όπου υπήρχε μια μικρή πεδιάδα με άλσος.

Το ιερό αυτό ήταν το θρησκευτικό κέντρο των κατοίκων της Ακαρνανίας, των Ακαρνάνων, από την εποχή που έδωξαν τους Καρινθίους από το Ανακτόριο - 425 π.Χ. - αποικία που χτίστηκε απ' αυτούς το έτος 630 π.Χ. στον Αμβρακικό κόλπο. Σ' αυτά τα πρώτα Άκτια, γίνονταν α-

γώνες αθλητικοί και ιππικοί. Τα κυριότερα αγωνίσματα ήταν ο δρόμος, το πήδημα, η πάλη, η δισκοβολία και το ακόντιο στους αθλητικούς και οι αρματοδρομίες και οι ιπποδρομίες στους ιππικούς αγώνες.

Οι αγώνες άρχιζαν με τη θυσία ταύρου που τον άφηναν στον ήλιο να τον φάνε οι μύγες.

Η βράβευση των νικητών γινόταν την τελευταία ημέρα των αγώνων όταν ο κήρυκας φώναζε το όνομα του νικητή που στεφανωνόταν μ' ένα απλό στεφάνι ελιάς.

Τα Άκτια απόκτησαν μεγάλη φήμη μετά τη λαμπρή νίκη του Ρωμαίου αυτοκράτορα Οκταβιανού εναντίον του Ρωμαίου στρατηγού Μάρκου Αντωνίου και της Κλεοπάτρας, βασίλισσας της Αιγύπτου, στη ναυμαχία του Ακτίου το έτος 31 π.Χ.

Ο Αύγουστος ίδρυσε σ' ανάμνηση της νίκης του τη Νικόπολη - 30 π.Χ κι' από τότε εγκαταλείφθηκε η τέλεσή τους στην Ακαρνανία και γίνονταν στη νέα πόλη κάθε πέντε χρόνια.

Η διεξαγωγή τους στη Νικόπολη πήρε λαμπρότερη μορφή με την προσθήκη κι άλλων αγωνισμάτων. Έτσι είχαμε εκτός από τους αθλητικούς και ιππικούς αγώνες κι αγώνες ναυτικούς, μουσικούς και ποιητικούς.

Φιλόσοφοι, καλλιτέχνες, συγγραφείς και ποιητές λάμπρυναν με την παρουσία τους τα Άκτια.

Ο αριθμός των αθλητών που έπαιρνε μέρος ήταν πολύ μεγάλος και στους νικητές γίνονταν μεγάλες τιμές.

Ο Αύγουστος ανάθεσε τη φροντίδα των αγώνων στους Λακεδαιμονίους που είχαν συμμαχήσει μαζί του εναντίον του Αντωνίου.

Οι αγώνες έγιναν ονομαστοί κι έλαβαν την 5η σειρά μεταξύ των εθνικών αγώνων των Ελλήνων δηλαδή μετά τα Ολύμπια, τα Πύθια, τα Ίσθια και τα Νέμεα.

Μάρτυρες της φήμης τους είναι οι πολλές επιγραφές που βρέθηκαν στις ανασκαφές και που πάνω τους γράφονται τα ονόματα των νικητών, τα αναμνηστικά νομίσματα με απεικονίσεις σκηνών από τους αγώνες και τέλος η συνήθεια που επικράτησε να χρονολογούν τα γεγονότα της εποχής εκείνης και με Ακτιάδες, όπως δηλαδή γινόνταν και με τους Ολυμπιακούς αγώνες με τη χρήση Ολυμπιάδων.

Η διεξαγωγή των Ακτίων μεταφέρθηκε και στη Ρώμη ύστερα από ψήφισμα της συγκλήτου.

Και πολλές άλλες πόλεις του Ρωμαϊκού κράτους που ήθελαν να κολακέψουν τον Αύγουστο και τους διαδόχους του έκαναν Άκτια. Και εδώ γίνονταν κάθε πέντε χρόνια.

Τα Άκτια αυτών των πόλεων είχαν κι ένα άλλο όνομα, συμπληρωματικό, όπως Αυγούστια Άκτια, Καισάρεια Άκτια, Θελαδέλφεια Άκτια.

Με τη τέλεση των Ακτίων εισήχθησαν για πρώτη φορά στη Ρώμη οι αθλητικοί αγώνες, όπως γίνονταν στην Ελλάδα. Η

διάδοσή τους ήταν μεγάλη κι' αναφέρονται περιπτώσεις ευγενών Ρωμαίων να συναγωνίζονται σ' αρματοδρομίες για τη νίκη.

Μετά το θάνατο του Αυγούστου άρχισαν να παρακμάζουν στη Ρώμη και στις άλλες πόλεις του Ρωμαϊκού κράτους και τέλος έπαψαν να γίνονται. Αργότερα την ίδια τύχη είχαν και τα Άκτια της Νικόπολης.

Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ο Παραβάτης, ο ονειροπόλος του μεγαλείου των κλασικών χρόνων, μέσα στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειξε για τη Νικόπολη προσπάθησε να τ' αναστήσει. Με το θάνατό του όμως σβήνουν οριστικά.

Σήμερα στην αρχαία Νικόπολη, παράπλευρα από το θέατρο κοντά στη Συμπούλα, βρίσκουμε το ΣΤΑΔΙΟ, που έχει σχήμα καρβιού ημικυκλικό στα δύο άκρα και δεν μοιάζει με τα στάδια της Ελλάδας αλλά μ' αυτά της Μ. Ασίας. Είναι επιχρωμασμένο, σκεπασμένο από σβώλια βλάστηση παραμελημένο από κάθε φροντίδα. Κι όμως είναι μάρτυρας ενός μεγάλου θεσμού της εποχής εκείνης.

Στην ίδια κατάσταση βρίσκουμε και το ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ και το ΙΕΡΟ του ΑΠΟΛΛΩΝΑ.

ΑΝΑΒΙΩΣΗ. Στην εποχή μας τα Άκτια αναβιώνουν.

Το φιλοπρόοδο αθλητικό σωματείο Αθλητική Ένωση Πρέβεζας συγχυεσθόθηκε αργότερα με το Γυμναστικό Σύλλογο Πρέβεζας κι έφτιαξαν το σημερινό Αθλητικό Όμιλο Πρέβεζας - με πρόεδρο τον αξιόλογο Γεώργιο Καλημέρη. Το έτος

1949, πήρε την απόφαση να τους ξαναδώσει ζωή. Από τότε και μέχρι το έτος 1972 έγιναν δέκα εφτά -17- διοργανώσεις των σύγχρονων Ακτίων.

Ο θεσμός αυτός έγινε σιγά, σιγά η μεγαλύτερη οργάνωση κλασσικού αθλητισμού της Βορειοδυτικής Ελλάδας και μία από τις μεγαλύτερες και σπουδαιότερες στο Πανελλήνιο. Εκατοντάδες αθλητές απ' όλη την Ελλάδα έρχονται στην Πρέβεζα για να λάβουν μέρος στους αγώνες. Πολλοί Έλληνες πρωταθλητές πέρασαν από το Εθνικό Στάδιο Πρέβεζας, ενώ άλλοι στα Άκτια έκαναν τα πρώτα τους βήματα.

Μετά το έτος 1972 παρατηρείται μια παρακμή των σύγχρονων ΑΚΤΙΩΝ, με αποτέλεσμα να πάψει η διεξαγωγή τους για μερικά χρόνια.

Την τελευταία όμως πενταετία έστω και με τη φροντίδα λίγων φανατικών οπαδών του κλασσικού αθλητισμού, ξανάρχισε η διεξαγωγή τους.

Η έλλειψη όμως ενός σύγχρονου Σταδίου στην πόλη μας, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη διατήρηση της παλιάς τους αίγλης, γεγονός που θα πρέπει να προβληματίσει όλους τους αρμόδιους παράγοντες αφού τα Άκτια ήταν και θα πρέπει να ναι η πρώτη επαρχιακή αθλητική διοίκηση της χώρας μας. Η αθλητική κοινότητα, από την οποία ο ελληνικός αθλητισμός θραύεται συνάμει.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΣΠΛΑΝΤΖΑΣ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ (4 Ιουλίου 1822)

του ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, δάσκαλου

"Πετρόμπεης καθόντανε ψηλά στο Πετρο-
βούνι
κι εφούγγιζε τα δάκρυα μ' ένα χρυσό
μαντήλι.
- Τ' έχεις μπέη κ' και χλίζεσαι και
χύνεις μαύρα δάκρυα;
- Σαν με ρωτάς Κυριάκινα και θέλεις

για να μάθεις
απόψε μούρθαν γράμματα από το Μεσο -
λόγγι....
Τον Κυριακούλη σκότωσαν, το πρώτο
παλληκάρι
και στάζουνε τα μάτια μου και τρέχουν
μαύρα δάκρυα".

Η γνώση της γνήσιας ιστορίας,
είναι γεγονός αναμφισβήτητο,
προσφέρει τα πιο πολλά από
τα στοιχεία που χρειάζεται
το Ελληνικό Έθνος και η ελ-
ληνική Κοινωνία για να χαράξουμε, μέσα
στο ζόφο που σήμερα μας περιβάλλει την
ορθή πορεία προς "το άδυτο του μέλλον-
τος". Όσο πιο πολύ και αληθινή γνώση

όσο πιο πιστοί θεματοφύλακες των συσ-
σφυσμένων εμπειριών του παρελθόντος,
τόσο πιο ελεύθεροι πλάστες του μέλλον-
τος.

Το έτος του 1821, που άλλοι το θέ-
λουν μόνο εθνική Επανάσταση, άλλοι πάλι
μόνο κοινωνική, είναι παλμός και
δόνηση πρώτ' απ' όλα ψυχική, που συγ-
κλονίζει κάθε ελληνική καρδιά, γιατί

επολύθηκε από το τρανταχτό αντιβού-
σμα των κανονιών, από το σφύριγμα των
ντουφεκιών, από το σμίξιμο των σφα-
θικών, από την έκρηξη των πυρπολικών
και από των ΕΛΛΗΝΩΝ την πολεμική λαλή
που ξεχυνόταν σαν τη λάβα του ηφαι-
στείου, προς την κατάκτηση της πολυ-
πόθητης ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Αυτός ο φόβος κ' αυτή η λαχτάρα
για την κατάκτηση της λευτεριάς ξεσή-
κωσε σύσκαμους τους Έλληνες, και φυ-
σικά άστυα και άντρα τους στάθηκαν το
δάση, τα βουνά και τα παράγγια. Κάθε
πέτρα και προμαχώνας, κάθε σπηλιά και
λημέρι, κάθε σπιθαμή γης και μετερίζι
της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, όπου το
τίμιο και αγνό ελληνικό αίμα "έρρεε
ποταμίδον".

Ένας τέτοιος τόπος δοξασμένος και
δασυνασφαινωμένος απ' τη γαλανομάτα
κόρη είναι και ο βράχος της Αγίας Ε-
λένης Αμμουδιάς (Σπλάντζας) με το ο-
μώνυμο ξωκκλήσι.

Ο βράχος αυτός, που σαν φυσικός κυ-
ματοθραύστης ξαπλώνεται μέσα στα αλ-
μυρά νερά του μικρού όρμου Σπλάντζας,
έλαχε τιμή μεγάλη να δεχτεί, σε θεία
μετάληψη στα πετρώδικα σπλάχνα του το
αίμα του λιανταράφου πολεμιστή της
Μάνης και ήρωα του βαλτετσιού Κυρια-
κούλη Μαυρομιχάλη, στις 4 Ιουλίου 1822.

Η έλλειψη συνεννόησης μεταξύ των αρ-
χηγών, η απειθαρχία των Ελλήνων και
κυρίως οι αιώνιες αντιζηλίες (που ή-
ταν και η αιτία να μη πάρει μέρος ο
Οδυσσεύς Ανδρουτσός στις επιχειρήσεις
της Καρυστίας (Ευβοίας) είχαν σαν α-
ποτέλεσμα τη συντριβή των Ελλήνων στα
Στύρα (Ευβοίας) και το θάνατο του Η-

λίου Μαυρομιχάλη (14 Ιανουαρίου 1822),
αδελφού του Κυριακούλη. Ο πόνοσ πολύς
και δυσβάσταχτος. Όμως ο αγώνας - α-
γώνας και η απόφαση - απόφαση. Ο Κυ-
ριακούλης συνεχίζει να μάχεται τον
Τούρκο αδιαφορώντας για τη ζωή του.

Η κατάσταση, από τη δυσμενή τροπή,
των εσωτερικών πραγμάτων της Επανάστα-
σης, ήταν κρίσιμη. Έγινε πιο κρίσι-
μότερη από την αποδέσμευση των τουρ-
κικών στρατιών, που μάχονταν τον Αλή.
Ο Σουλτάνος, μετά το τέλος του αιμο-
βόρου Πασά των Ιωαννίνων (24.1.1822),
κι έπειτα από "διπλωματική" κατάλλη-
λη ώθηση του Μέττερνιχ, αποφάσισε να
ενισχύσει τη στρατιά της Ηπείρου και
να τη χρησιμοποιήσει για την κατάπι-
ξη της επανάστασης στο Μωριά. Ο Χουρ-
στίτ, άρχισε τις προπαρασκευές και έ-
τσι συγκρότησε στρατό από 36.000 εμ-
πειροπόλεμους Τουρκαλβανούς, που τον
διοικούσαν ικανοί αρχηγοί. Πριν ανα-
χωρήσει θέλησε να έρθει σε συνεννόηση
με τους Σουλιάτες για να εξασφαλίσει
την Ήπειρο από επιδρομές.

Ο Ισμαήλ πασάς ανσκάλεσε, όπως μας
λένε οι ιστορικοί, τους Σουλιάτες απ'
την εξορία τους με σκοπό να τους χρη-
σιμοποιήσει εναντίον του Αλή. Ο τελευ-
ταίος όμως, πανούργος διπλωμάτης και
καταφερτζής, κατόρθωσε να τους προσε-
ταιριοθεί και παραχώρησε τους περήφα-
νους αυτούς πολεμιστές την παλιά τους
χώρα. Έτσι οι Σουλιάτες ξαναγύρισαν
στο πατρικό έδαφος το δεκέμβριο του
1820. Από τότε και μέχρι τον Αύγουστο
του 1821 οι Σουλιάτες δεν είχαν συνδέ-
σει, ακόμα, την τύχη τους με την ελ-
ληνική υπόθεση, αλλά εξακολουθούσαν να

μάχονται για λογαριασμό του Αλή. Τούτο βέβαια όχι από αδιαφορία προς τον ιερό αγώνα των υπόλοιπων Ελλήνων, αλλά θεωρούσαν "μέγα" πρόβλημα την αποκατάστασή τους στην πατρική περιοχή και στις ιδιοκτησίες του.

Τον Απρίλιο του 1821 έφθασε στο Σούλι ο Χρυσ. Περαιβός, αποσταλμένος του Αλ. Υψηλάντη για να κινητοποιήσει και την Ήπειρο, ο οποίος και κοινοποίησε στους Σουλιώτες την προκήρυξη του Υψηλάντη. Το μήνυμα όμως αυτό μάλλον βρήκε μικρή απήχηση, για τους λόγους που παραπάνω αναφέρονται.

Οι Έλληνες οπλαρχηγοί της Αιτωλοακαρνανίας ειδοποίησαν τους Σουλιώτες για τον κίνδυνο που διατρέχανε αν λευθερωνόταν ο Αλής. Για να πεισθούν οι Σουλιώτες, ο Μαυροκορδάτος προσπάθησε και τους τόνισε ότι: "ζητιών ζήτημα δι' αυτούς δεν ήτο ο πόλεμος μεταξύ Αλή και Σουλτάνου αλλ' ο αγών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, διότι οιονδήποτε και αν ήτο ο νικητής (είτε ο Σουλτάνος είτε ο Αλής), θα εστρέφετο αμέσως κατά των χριστιανών και κατά πρώτον λόγον κατά των Σουλιωτών".

Οι Σουλιώτες παραδέχονταν την αλήθεια των επιχειρημάτων, αλλά δεν αποφάσιζαν να διακόψουν τους δεσμούς με τους Τουρκαλβανούς, που υποστήριζαν τον Αλή, οι οποίοι είχαν πιστέψει στην ανάγκη της υποστήριξης των Ελλήνων στην υπόθεση του Αλή.

Όταν αργότερα οι Σουλιώτες πιάθηκαν από τον Χουραΐτ, ζήτησαν βοήθεια απ' τον Υψηλάντη. Μάλιστα στάλθηκαν τότε στην Πελοπόννησο ο Γιώργος Ζερβάς και ο Χρήστος Φωτομάρας και στα

γράμματα που έφεραν μαζί γραφόταν: "...εμείς οι Σουλιώτες θεωρούμε ταυτούς μας αναπόσπαστους από τον εθνικό αγώνα..." και παράλληλα ζητούσαν βοήθεια του ελληνικού στόλου κατά των Τούρκων και πολεμοφόδια. Εκεί οι Σουλιώτες αποσταλμένοι αντιλήφθηκαν και κατάλαβαν πόσο σοβαρή ήταν η ελληνική προσπάθεια. Έπειτα απ' αυτή τη διαπίστωση ομόθυμα όλοι τάχτηκαν ο ρ ι σ τ ι κ ά υπέρ της Επανάστασης.

Έπειτα απ' αυτή τη γρήγορη ιστορική αναδρομή που κρίναμε αναγκαία για τον αναγνώστη ας ξαναγυρίσουμε στο θέμα μας.

Στις 12 Νοεμβρίου 1821 σώματα Σουλιωτών με αρχηγούς τους Μάρκο, Νότη Μπότσαρη, τους Ζερβαίους, τον Αθαν. Φωτομάρα και Νικ. Τζαβέλλα με τη σύμπραξη Τουρκοαλβανών υπό τους Άγο Μπουχουρδάρη, Ταχέρ Αμπάτζη, Τσεγκάμπεη και την αδελφική υποστήριξη Αιτωλοακαρνανών με τους καπετάνιους Βαρνακιώτη, Ίσκα, Τσόγκα Μακρή, Μπακόλα και Κουταλζο, έκαναν επίθεση εναντίον του φρούριου Άρτας και το πήραν. Η νίκη αυτή έφερε σε πολύ δύσκολη θέση το Χουραΐτ ο οποίος κατάλαβε ότι με κάθε θυσία έπρεπε να χαλάσει αυτή η ελληνοαλβανική συμφωνία. Έξυπνα σκέφθηκε να χρησιμοποιήσει τον Ομέρ Βρυώνη (που ήταν Τουρκοαλβανός). Πράγματι αυτός κατάφερε, με το επιχείρημα ότι αν επικρατήσουν οι Χριστιανοί θα αφανισθούν οι Μουσουλμάνοι, να απομακρύνει τους Τουρκαλβανούς από τους Έλληνες.

Αφού διαλύθηκε η Ελληνοαλβανική συμ-

φωνία και συμμαχία, οι Αιτωλοακαρνανέες φοβήθηκαν τουρκική επίθεση, αποσύρθηκαν στη χώρα τους και έτσι οι Σουλιώτες αφού απόμειναν μονάχοι και με μικρές δυνάμεις αναγκάστηκαν να κάνουν με το Χουραΐτ τρίμηνη ανακωχή και να αποσυρθούν κατά τα τέλη του Δεκεμβρίου 1821 στο Σούλι.

Προετοιμάζοντας την εκστρατεία του για την Πελοπόννησο ο Χουραΐτ προσπάθησε για μια ακόμη φορά να συνεννοηθεί με τους Σουλιώτες για να εξασφαλίσει την ησυχία τους στην Ήπειρο. Τη φορά όμως αυτή οι Σουλιώτες τον παρπέμψανε στους Αρχηγούς της Επανάστασης. Έτσι για πρώτη φορά τάχτηκαν στο πλευρό των αδελφών τους Ελλήνων, που μάχονταν για "του Χριστού την πίστιν την αγίαν και της Πατρίδος την Ελευθερίαν".

Στο μεταξύ στις συνεννοήσεις με τους Σουλιώτες ο Μαυροκορδάτος θεώρησε αναγκαία μια εκστρατεία στην Ήπειρο που ήταν πράγματι σοβαρό εγχείρημα και αν το τέλος της ήταν καλό θα εξυπηρετούσε αφάνταστα τον αγώνα. Για το λόγο αυτό έπρεπε και καλά να μελετηθεί και σχεδιασθεί και τέλεια να υλοποιηθεί. Τώρα αντιλαμβάνεται ο καθένας γιατί οι ευθύνες του Μαυροκορδάτου ήταν τεράστιες και έγιναν από τα μελαινότερα σημεία της σταδιοδρομίας του και στιγματίστηκαν ανελέητα, έπειτα από τη φοβερή καταστροφή του Πέτα.

Στα πλαίσια αυτής της εκστρατείας είχε αποφασισθεί η αποστολή 500 πολεμιστών της Μάνης με τον ήρωα Κυριακούλη Μαυρομιχάλη στα ηπειρωτικά παράλια με σκοπό τη συνεννόηση με τους Σου-

λιώτες, τη σύμπραξη των δύο για να καθιερωθεί ο δρόμος για την Κιάφα και να αναπνεύσουν οι Σουλιώτες που απ' τις 15 Μαΐου ισχυρή δύναμη από 15.000 άνδρες, με ισχυρά πυροβολικά και ιππικό, με αρχηγό τον Ομέρ Βρυώνη τους πολιορκούσε. Ανέναντι στη δύναμη αυτή οι Σουλιώτες παρατάξαν 700 άνδρες.

Φοβερές μάχες έγιναν στον Αβραόκο, τα Χάνια και την Κιάφα. Οι Σουλιώτες, οι Σουλιώτισσες, για μια ακόμη φορά δείχνονται ημίθεοι και αμαζόνες.

Παράλληλα με την προσπάθεια του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη ήταν και το εγχείρημα από τα Πέντε Πηγιάδια του Μάρκου Μπότσαρη, ο οποίος μάλλον είχε εμπνεύσει στο Μαυροκορδάτο την ιδέα της εκστρατείας στην Ήπειρο, χωρίς αυτό να μειώνει τις ευθύνες του θανασιώτη πολιτικού. Δυστυχώς η προσπάθεια του Μ. Μπότσαρη δεν πέτυχε για λόγους που δεν ευθύνεται ο φλογερός και ταπεινός Σουλιώτης αγωνιστής, με αποτέλεσμα η τραγωδία του Πέτα να γίνει μεγαλύτερη.

Αλλά είναι καιρός να παρακολουθήσουμε από κοντά τον ήρωά μας που τον έχουμε αφήσει στα ηπειρωτικά παράλια.

Η απόβαση ανδρών και εφοδίων έγινε στον όρμο της Σπλάντζας (Αιμουδιά και ο ήρωας του Βαλτετσίου διέλαξε για σημείο εξόρμησης το μοναστήρι της Αγίας Ελένης, αφού προηγουμένως έκαψε, με τη βοήθεια ντόπιων αγωνιστών τις αποθήκες ανεφοδιασμού των Τούρκων που ήταν στην περιοχή.

Στο μεταξύ έφτασε για τη συνεννόηση μικρό τμήμα Σουλιωτών με τους Λάμπρο Ζάρμπα, Ζήη Πάνου και Βασίλη Ζέρβα.

Η απόβαση όμως μάλλον προδόθηκε στους Τούρκους που έτρεξαν αιφνιδιαστικά από το χωριό Βαλανιδιορράχη, αλλά κάποιος τσάπανος, ειδοποίησε κρυφά τους Έλληνες για τις ύποπτες κινήσεις των Τουρκαλβανών. Όλη τη νύχτα οι λεβεντογεννημένοι Μανιάτες με τους σταυραετούς τους Σουλίου, αδερφωμένοι, αλλά κατόκοποι, νηστικοί, άπνιοι, κατάφεραν να φτιάξουν ένα ξερότοιχο γύρω από το βράχο της Αγίας Ελένης, προς την πλευρά του χωριού Βαλανιδιορράχη και περίμεναν.

Ροδοχαράζει. Οι Έλληνες στη θέση τους περιμένουν ν' αναμετρηθούν, όπως τόσες φορές, με το χάρο. Ο δυνατός ρόγχος των κυμάτων που έσκαζαν σφρίζοντας στα βράχια, μεγάλωνε την αγωνία της προσμονής και την ευθύνη.

Πρωί 4 Ιουλίου 1822. 3.000 Τουρκαλβανοί με αρχηγούς τους Χασάν αγά, Μεχμέτ-αγά, και τον γενναίο Αρβανίτη της Τριπολιτσάς Κεχαγιάμπεη, μοιράζονται σε μικρότερες ομάδες και από δύσβατα μονοπάτια προσπαθούν να κυκλώσουν τους Έλληνες. Το χέρι του χάρου πρότεινε το φοβερό δρεπάνι του και η πρώτη αμβροντία των ακοίμητων ηρώων θερμίζει τους τολμηρούς. Πανικός. Διασκορπίζονται οι Αρβανίτες. Παίρνουν πιο κατάλληλες θέσεις. Μερικοί το βάζουν στα πόδια. Με βρισίδι και απειλές ο Σελιχτάρης του Χουραϊτ καθάλα με υψωμένο το σπαθί προσπαθεί να συγκρατήσει τους δειλούς. Ανάβει ο πόλεμος με αναλογία ένα με επτά. Η μοίρα των Ελλήνων πάντοτε τόχει να μάχονται μια φούχτα εναντίον πολλών. Η μάχη κορυφώνεται. Α-

πό προμαχώνα σε προμαχώνα το λιοντάρι της Μάνης γεμίζει με την παρουσία του τις ψυχές των παλληκαριών και ενθαρρύνει. Αδιαφορεί για τον εαυτό του. Ακάλυπτος ενισχύει τους άνδρες του στον αγώνα της τιμής και συμπληρώνει ο έδιος τα κενά του λιθόχτιστου προμαχώνα.

Η δόξα έρχεται να σφιχταγκάλιασει τα παλληκάρια και μαζί της συντροφιστά ξεδιπλώνεται το σούρουπο, ένα σούρουπο πιο σκοτεινό, μαζί με μια μαυρίλα θανατερή. Πάνω στη φευγάλα κάποιος Τούρκος στρατιώτης σημαδεύει κατάστηθα τον ενθουσιασμένο για τη νίκη ακάλυπτο γίγαντα. Λαβώνεται ο ήρωας θανάσιμα και ραντίζει με το αίμα του το τιμημένο χώμα και ποτίζει το μικρό και ντελικάτο δέντρο της λευτεριάς. Η σκιά του όμως μένει ολόρθη, ολόψυτη και κυνηγά τους Τούρκους. Ένας αγωνιστής σκεπάζει το σώμα του αρχηγού με τον επενδύτη. Το μυστικό μαθεύτηκε ύστερα από τη μάχη. Όλοι πολεμούν με πείσμα και καρδιά. Μπροστά στην αγωνιστικότητα των Ελλήνων οι Τουρκαλβανοί λυγίζουν και ντροπιασμένοι αποσύρονται και το βάζουν στα πόδια. Ο Κεχαγιάμπεης βρίζει, απειλεί υπόσχεται. Μάχεται λυσσασμένα και παλληκαρίσια ώπου κάποιο βόλι τον βρίσκει στο κεφάλι και το καύχημα της Αρβανιτιτιάς κυλάει κάτω. Στο θέαμα αυτό οι Τούρκοι δείχνουν τις πλάτες και τρέχουν να σωθούν. Απώλειες στο πεδίο της τιμής από πλευράς Τουρκαλβανών 300 νεκροί και 50 σιχμάλωτοι. Από τους Έλληνες λίγοι σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν.

Έρθε το βράδυ που αγκάλιασε τους θλιμμένους νικητές. Βαθιά σιωπή απλώνεται παντού που κομματιάζεται πότε-πότε από το λυπητερό κώξιμο που κάποιο νυχτοπούλι κουρνισαμένο στη στέγη της εκκλησιάς θγάζει. Τα κύματα ρογχθούνε βουβά στο αδιάκοπο αρμυρό γλόψιμο των μυτερών βράχων, λες και σχηματίζει μακρινές συλλαβές από κάποιο Μανιάτικο μοιρολόι, για το χαμό του παλληκαριού, που ο αέρας τόκανε τραγούδι και το μετέφερε θρηνητικά πάνω στην Κιάφα.

Το πρωί άργησε να ξημερώσει. Πάντα αργεί να ξημερώσει σε τέτοιες στιγμές. Μαυροκίτρινα, μπαρουτοκαπνισμένα πρόσωπα, βλοσυρά και κατεβασμένα μούτρα. Μανιάτες και Σουλιάτες, σφίξανε τα χέρια σ' ένα αντρίκιο σφίξιμο, αλληλοευχήθηκαν "καλό βόλι" και χώρισαν.

Σήκωσαν ευλαβικά το νεκρό αρχηγό τους τα παλληκάρια της Μάνης, μπήκαν βάρυθοι στα πλοία τους και τράβηξαν για το Μεσολόγγι, τον προμαχώνα της λευτεριάς και εκεί πάνδημη έγινε η κηδεία του ήρωα Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

Οι Σουλιάτες ξαναγύρισαν στο "κάστρο τους" όπου η καταστροφή του Πέτα, ο θάνατος του Κυριακούλη τους έφεραν σε απόγνωση, διότι από πουθενά δεν πε-

ρίμεναν πλέον βοήθεια. Άρχισαν διαπραγματεύσεις και στο τέλος στις 28 Ιουλίου στα αγγλικά προξενείο της Πρέβεζας, με την εγγύηση του Άγγλου πρόξενου Κάρολου Μάγερ, υπόγραψαν συνθήκη από 7 σημεία και τελικά στις 31 Αυγούστου 1822 εγκατέλειψαν τα απόρριτα κρηφύγετά τους, για ν' ακολουθήσουν και πάλι το δρόμο της εξορίας, που τους έφερε έπειτα από έγκριση του Διοικητή των Επτανήσων Άνταμ στην Άσσο της Κεφαλονιάς.

Θάβελα, τελειώνοντας, να εκφράσω μια ευχή. Είναι χρέος και καθήκον για το λαό του Νομού Πρεβέζης και τις Αρχές του να τιμηθεί ξέχωρα η θυσία του παλληκαριού της Μάνης που έχυσε το αίμα του εδώ στην Πατρίδα μας. Και τράποι να τιμηθεί η μνήμη του και η θυσία του υπάρχουν πολλοί: Από την κατασκευή μιας προτομής ή ανδριάντα που να στηθεί σε περίοπτη θέση στη πόλη μας, η κατασκευή μνημείου στον τόπο της θυσίας και η μετονομασία μιας πλατείας ή ενός δρόμου του Δήμου Πρεβέζης με το όνομα του ήρωα Κυριακούλη Μαυρομιχάλη είναι από τα πράγματα που έπρεπε κατά τη γνώμη μας, να έχουν γίνει από πολύ μπροστά.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΕΛ. ΡΑΠΤΗ

"Ανέβηκα στους άγιους των προγόνων μου
για να οραματιστώ το μέλλον μου"

Α. Αινατόν

Η ενασχόληση με το θέμα μας θα μας δώσει την ευκαιρία να γνωρίσουμε τι είναι η παράδοση, πως διατηρείται στις μέρες μας, να σταχυολογήσουμε ορισμένα γνωρίσματα της "νεοελληνικής ταυτότητάς μας", να επιβεβαιώσουμε τη συνέχειά μας από τους αρχαίους και να οραματιστεί ο καθένας μας τι μπορεί ως λαός στα πλαίσια της σύγχρονης πραγματικότητας να γίνουμε.

Η ζωή του ανθρώπου ασφαλώς δεν μένει ποτέ στάσιμη. Το αύριο αίγουρα δεν θ' αντιγράφει πιστά το σήμερα όπως και αυτό με τη σειρά του δεν είναι το ίδιο με το χθες. Η επαναστατική είσοδος της μηχανής τα τελευταία χρόνια άλλαζε τη ζωή του ανθρώπου και την απο-

μάκρυνε από τα παλιά - παραδοσιακά της σχήματα. Ο άνθρωπος έκπληκτος βρέθηκε μπροστά σε μια μηχανική εξέλιξη που γι αυτόν αποτελεί κοσμοϊστορικό γεγονός. Οι διαστάσεις αυτές που του έδωσε η καταπληκτική πρόοδος της τεχνολογίας τον έκαναν να χάσει την επαφή με την παραδοσιακή ζωή και να βρεθεί έτσι σε μια πλήρη αντίθεση με αυτή.

Την ώρα τούτη λοιπόν που όλα στοχεύουν σ' αυτή τη "μηχανοποίηση", σε μια παγκοσμιότητα με τις διεθνείς επαφές, τις πολιτιστικές ανταλλαγές και αν προσθέσουμε και την Κοινή Αγορά, επιβάλλεται να γνωρίζουμε την ιστορία μας και την παράδοσή μας για να μην ξεκόψουμε από τον κυρίως κορμό. Μέσα

σ' αυτό το "μυσαϊκό" των λαών και πολιτισμών είναι επιτακτική ανάγκη να διατηρήσουμε την ιστορική μας φυσιογνωμία. Λέμε ελληνικός πολιτισμός και εύκολα διακρίνει κανείς μέσα σ' αυτόν τους Ηπειρώτες, τους Πόντιους, τους Κρητικούς, τους Μακεδόνες. Μα έτσι θα πρέπει να είναι και μέσα στην παγκοσμιότητα των πολιτισμών. Είναι, πιστεύω, απαραίτητη η διατήρηση της φυσιογνωμίας κάθε λαού στο τραπέζι των πολιτισμών της γης. Ιδιαίτερα, όπως είπε κάποιος λάτρης της παράδοσης, εμείς πρέπει να ζήσουμε την Ευρώπη ως Έλληνες και όχι την Ελλάδα ως Ευρωπαίοι.

Αλλά ας δούμε πρώτα, πριν προχωρήσουμε, τι είναι η παράδοση. Ακούμε συχνά, διδάσκουμε και διδασκόμαστε πως μέσα στην παγκόσμια ιστορία υπάρχουν λαοί που βασισμένοι πάνω στη δική τους πολιτιστική κληρονομιά ανέπτυξαν έναν δικό τους ιδιότυπο πολιτισμό με ξεχωριστά χαρακτηριστικά. Και ας ξεκινήσουμε από την αρχαία Ελλάδα, την γειτονική Αίγυπτο, τους Ρωμαίους, Εβραίους, Άραβες και άλλους τέτοιους λαούς. Ποιός δεν θαυμάζει τα απομεινάρια αυτών των πολιτισμών; Τι έκαναν αυτοί οι λαοί και δημιούργησαν αυτόν τον ξεχωριστό στην ιστορία πολιτισμό; Αλλά δεν αναφερόμαστε μόνο στα προχριστιανικά χρόνια. Η ιδιοτυπία αυτή του πολιτισμού συνεχίστηκε για πολλούς αιώνες αργότερα και σε μερικούς απ' αυτούς ακόμα ως τις μέρες μας. Κάθε γενιά στους τόπους αυτούς έπαιρνε στοιχεία από την προηγούμενη στον πολιτισμό, στην καλλιτεχνική δημιουργία, στα οικοδομήμα-

τα, στα προϊόντα, στη διακίνησή τους, στην επικοινωνία, στην οργάνωση στους θεσμούς, στα πρότυπα της ζωής, στις αντιλήψεις, στις γνώσεις και ύστερα από μια κριτική διεργασία κράταγε εκείνα που ήταν σχετικά με τις επιδιώξεις τους, πρόσθετε καινούργια, όπου έπρεπε, πράγματα και δημιουργούσε μ' αυτόν τον τρόπο κάτι καινούργιο, όμως δικό της. Έτσι η παράδοση είναι μια ιστορία και συγχρόνως ένα σχολείο-παιδεία. Βέβαια ένας πολιτισμός δεν είναι αξιόλογος μόνο όταν παίρνει τα επιτεύγματα των περασμένων γενεών και στηρίζεται αποκλειστικά πάνω σ' αυτά. Γιατί έτσι η παράδοση καταντάει να είναι ένα παρελθόν. Παράδοση όμως δεν είναι μόνο παρελθόν. Είναι μια αλλαγή από το προηγούμενο στο επόμενο και από το παλιότερο στο νεότερο. Δεν εννοούμε λοιπόν παράδοση με το να γνωρίζουμε το παρελθόν ή να το μεταδίδουμε απλά στους νέους.

Στο σημείο αυτό για να αποφύγουμε μια παραξήγηση θα πρέπει να σημειώσουμε και τούτο. Η παράδοση δεν έχει καμιά σχέση με το παλιό, το απαρχαιωμένο, το ασυνήθιστο, το "μπανάλ" αλλά και ούτε όποιος τη δέχεται και την ακολουθεί είναι άνθρωπος παλιών αρχών και οπισθοδρομικός και επομένως ανασταλτικός για την πρόοδο της κοινωνίας. Νομίζω πως έχουμε την ελευθερία να διαλέξουμε απ' το παλιό εκείνο που θέλουμε για να δημιουργήσουμε το καινούργιο. Η ελευθερία αυτή κίνησης διαγράφει το μέλλον του ανθρώπου με βάση τα δημιουργήματα του παρελθόντος.

Για την καλύτερη ακόμα κατανόηση του

περιεχομένου της παράδοσης θεωρώ σκόπιμο να πω πως η παράδοση ενός λαού δεν βρίσκεται μόνο στα μνημεία, στα μουσεία, στο εμπόριο και στη μόδα ούτε και σε διαταγές ή προτροπές. Θυμάμαι πριν από μερικά χρόνια και συγκεκριμένα το έτος 1919 που αναμάρτηκε έτος της παράδοσης. Αναστατώθηκε τότε ο μαθητάκος, έγιναν ομιλίες, συγκεντρώθηκαν ορισμένα αντικείμενα από τη λαϊκή ζωή και αυτό ήταν όλο. Αλλά αυτό δεν είναι παράδοση. Παράδοση είναι η ίδια η ζωή και για να τη γνωρίζουμε πρέπει να ξέρουμε την ιστορία μας. Και αυτή θα μεταδώσουμε καθημέ-

ρινά από γενιά σε γενιά. Και αυτή θα φέρει τον άνθρωπο πάνω με τις κατακτήσεις του παρελθόντος μπροστά στο άγνωστο μέλλον.

Ένας λαός στο χτίσιμο του μέλλοντος του θα πρέπει να έχει ως αφετηρία τις κατακτήσεις αυτές του παρελθόντος και να βασίζεται στις δικές τους δυνάμεις και στα δικά του στοιχεία. Και δεν θα χτίζει δίχως να ξέρει τι προσπαθεί να φτιάξει. Γνωρίζοντας το παρελθόν του, την ιστορία και την παράδοσή του θα φαίνεται πως θα γνωρίζει, έστω και λίγο, εκείνο που ψάχνει. Αυτό εύκολα γίνεται κατανοητό με το εξής παράδειγμα: Ας πάρουμε έναν ερευνητή επιστήμονα των θετικών επιστημών. Για κάτι καινούργιο που βρήκε ασφαλώς χρησιμοποίησε και τα πορίσματα των προηγούμενων ερευνητών. Δεν θα μπορούσε να αυτοσχεδιάσει ούτε και να τα αγνοήσει. Αυτό δεν ισχύει σ' όλους τους τομείς. Δεν είμαστε πάντα υποχρεωμένοι να δεχτούμε και να διατηρήσουμε τα

στοιχεία του παρελθόντος έτσι που τα βρήκαμε. Αλλά αν γνωρίζουμε τα στοιχεία αυτά είναι δύσκολο να αντιγράψουμε ξένα στοιχεία και να ξεφύγουμε από τη δικιά μας γραμμή πλεύσης. Η γνώση αυτή των στοιχείων του παρελθόντος θα μας δώσει τη δύναμη να προχωρήσουμε με σταθερά βήματα στη δημιουργία ενός πολιτισμού με ξεχωριστά χαρακτηριστικά. Θα μας δώσει την ευκαιρία να ζήσουμε καλύτεροι, ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν κατακτητές να μας εξουσιάζουν, βασισμένοι στα δικά μας πρότυπα χωρίς την επίδραση των σχέσεων μας με τους άλλους λαούς.

Τη δύναμη αυτού του τρόπου εξέλιξης μιας κοινωνίας μπορούμε εύκολα να τη διαπιστώσουμε με μια ματιά γύρω μας. Πόσο άσχημα νιώθουμε ως Νεοέλληνες, όταν ξέροντας πόσο πλούσια είναι η Ελληνική μας γλώσσα σε λεξιλόγιο βλέπουμε διόσπαρτες ξενικές επιγραφές. Πόσο αυτό μας κάνει καθημερινά αδύναμους να αντιμετωπίσουμε αυτή την εισβολή που δεν μας επιτρέπει λεύτερα να αναπτυχτούμε στηριγμένοι στη δικιά μας γλωσσική κληρονομιά.

Αλλά η Ελληνική μουσική, μια από τις ωραιότερες εκδηλώσεις του ανθρώπου, έχει αποβληθεί από ανάμεσά μας για άγνωστους λόγους. Είναι αποκαρδιωτικό για όλους και περισσότερο για μας τους δασκάλους να ακούμε μαζί με τα νέα παιδιά στις περισσότερες εκδηλώσεις των μαθητών ξένα τραγούδια. Και είναι παρήγορο που ανάμεσά τους υπάρχουν και μερικοί νέοι που προσπαθούν να μαθαίνουν και να διαδίδουν τα ελληνικά τραγούδια. Και δεν λέμε εδώ μόνο για τα

δημοτικά τραγούδια. Δεν βρίσκω το λόγο να εξοστρακίζεται η ελληνική μουσική και να χαρακτηρίζεται αυτός που την ακολουθεί απαρχαιωμένος και οπισθοδρομικός. Γιατί αν τα ξένα τραγούδια υμνούν την αγάπη, τον έρωτα, ή ένα άλλο συναίσθημα δεν κάνουν το ίδιο και τα ελληνικά τραγούδια; Αλλά σπάνια όμως σε μια συγκέντρωση νέων ανθρώπων θα τ' ακούσει κανείς γιατί με μια έντονη μιμητική διάθεση, κύρια στην εποχή μας, και για να κάνουμε το μοντέρνο άνθρωπο ακολουθούμε άλλα μουσικά πρότυπα.

Αλλά δεν συμβαίνει αυτό μόνο ως εδώ. Στην καθημερινή μας ζωή, στον τρόπο που ζούμε, στη χρήση του ελεύθερου χρόνου, στον τρόπο ψυχαγωγίας και γενικότερα διασκέδασης ακολουθούμε "δουλικά" ξένα πρότυπα και είναι άγνωστο που θα καταλήξει. Αν ανεξέλεγκτα δεχτούμε αυτά σύγουρα κάποια μέρα δεν θα μιλάμε πια για κανένα ελληνικό στοιχείο και για καμιά "ταυτότητα".

Ο Ελληνικός λαός, είναι γνωστό από την ιστορία, δεν έμεινε ποτέ ήσυχος από πολέμους και οικονομικούς ανταγωνισμούς. Κατόφερε όμως παρά την καθημερινή του βιοπάλη να διατηρήσει ενστικτωδώς την παράδοσή του. Καμιά φορά όμως δεν κάθισε να μελετήσει τους προγόνους του για να θελήσει κιόλας να τους μιμηθεί. Ο λαός αυτός διατήρησε εδώ και 3000 χρόνια τη γλώσσα μας. Μπορεί να μη διάβαζε τον Όμηρο ή ακόμα και να μην ξέρει πως τα μαλλιά του προβάτου λέγονταν και τότε ποκάρι (αρχ. πύκος) ούτε και "κεϊνός που μη χανεύτηκε το 1940 να κλέβει από το

Γερμανικό στρατόπεδο Βενζίνη και έδωσε τα δοχεία στις κοιλίες των προβάτων, ήταν σχέδιο που, ως γνωστόν, το εφάρμοσε ο Δυσσέας πριν από χιλιάδες χρόνια για να αποφύγει τον περίφημο Κύκλωπα.

Οι Νεοέλληνες διατηρούν πάρα πολλά έθιμα γύρω από την ταφή των νεκρών που ο καθένας είναι, νομίζω σε θέση να ξέρει. Πριν 3000 τόσα χρόνια ο πρόγονος του σημερινού Έλληνα έβαζε όπως και τούτος ένα νόμισμα, το "περατίκι", στα χέρια του νεκρού. Είναι το εισητήριο για να περάσει στον Άδη. Αλήθεια πόσο κοντά είμαστε στους προγόνους μας αν δούμε ακόμα πως τους έκλειναν και ποιο ήταν το περιεχόμενο των τραγουδιών. Παίρνου ένα από την τραγωδία του Σοφοκλή "Αντιγόνη". Είναι το σημείο που η Αντιγόνη οδηγείται στο θάνατο και λέει μεταξύ άλλων πως φεύγει "άκληυτη, ανόπαντη χωρίς να γίνει μητέρα" κτλ. Και σήμερα εδώ στην περιοχή μοιρολογούν τα εξής: "Κόρη μου σε κλειδώσανε κάτω στην Αλημονή, που στο 'μμα δίνουν τα κλειδιά, στα έβγα δεν τα δίνουν και στο μπαϊνοξανάβγαίμα σφιχτά σε μονταλάνουν..."

Αλλά και στην εξέλιξη του νεοελληνικού σπιτιού -όχι βέβαια της πολυκατοικίας- παρατηρούμε μια συνέχεια της παράδοσης, μια κατανομή του χώρου παρόμοια με το αρχαίο σπίτι των προχριστιανικών χρόνων. Και εκεί βρίσκουμε το πρώτο και βασικό το σχέδιο του παραλληλογράμμου, βρίσκουμε τη "λόντζα" μπροστά στην πόρτα ακόμα και τη θέση του σπιτιού.

Κανείς μας ποτέ, φροντάζωμαι, δεν σκό-

φτηκε την ώρα που κάνει κύκλο να χορεύει πως και ο πρόγονός του έκανε το ίδιο όταν τραγουδούσε και χορεύε γύρω-γύρω στο βωμό. Αλλά η συνέχεια αυτή δεν εξαντλείται ως εδώ. Ξαπλώνεται και στις αγκυρές του, στις ενέργειές του, στις άλλες συνήθειές του, στην εργασία του, στο πιστεύω του ακόμα και στην ηθική του. Η λατρεία των προγόνων μας διατηρήθηκε σχεδόν ακέραια παρά την εμφάνιση και επικράτηση του Χριστιανισμού. Δεν σας φαίνεται πως οι δώδεκα Απόστολοι είναι συνέχεια της πίστης για τους δώδεκα θεούς του Ολύμπου. Οι ναυτικοί μας έβαλαν κάποιον άγιο, τον άγιο Νικόλαο, στη θέση του Ποσειδώνα. Τη Δήμητρα, τη θεά της γεωργίας αντικατέστησε ο άγιος Μόδεστος, το Διόνυσος, θεός των αμπελιών αντικατέστησε ο Άγιος Τρύφων, ο προφήτης Ηλίας πήρε τη πιο ύψηλη κορφή ως θεός του φωτός και γιορτάζεται τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού. Αλλά ακόμα και ένα απλούτερο. Ποιός δεν είδε κάτω από τις εικόνες της εκκλησίας να κρεμούν ένα μπουκέδο λουλούδια ή γενικά πρασινάδα γεγονός που μας φέρνει 2500 χρόνια πίσω στις γιορτές των αρχαίων με λουλούδια;

Αλλά και η μαγεία, οι προλήψεις, οι δεισιδαιμονίες παρουσιάζονται το ίδιο γνωστές όπως και στους αρχαίους. Δεν θα επεκταθούμε περισσότερο στο θέμα αυτό γιατί παντού θα φτάνουμε προχωρώντας προς τα πίσω στους προγόνους μας. Θα σταθούμε όμως για λίγο στον τρόπο με τον οποίο θα μελετήσουμε αυτή την παράδοση είτε τοπικά είτε γενικά. Πρώτα-πρώτα θα πρέπει να γίνει

μια συστηματική καταγραφή των εκδηλώσεων της λαϊκής ζωής. Η καταγραφή αυτή θα πρέπει να γίνει με προσοχή και από ανθρώπους με μεράκι. Αυτό θα πρέπει να γίνει σύντομα γιατί ο ρυθμός της μηχανοκίνητης ζωής μας σβήνει την παράδοση. Συλλογές τέτοιες για τον Ελλαδικό χώρο γενικά υπάρχουν πολλές. Για την περιοχή μας εδώ, από όσο ξέρω δημοσιευμένες δεν γνωρίζω να υπάρχουν. Ας δούμε ένα έθιμο, ένα τραγούδι, ένα καλλιτεχνικό αντικείμενο. Να το καταγράψουμε, να το περιμαζέψουμε και ύστερα το μελετάμε από όλες τις πλευρές. Πώς λέγεται, γιατί έγινε, τι εννοεί κτλ. Ύστερα από τη συγκέντρωση καταγραφή αυτή θα τα διατηρήσουμε σε μουσεία για να μελετηθούν καλύτερα αλλά και να τα βλέπουν οι επόμενες γενιές.

Αλλά επιστροφή στην παράδοση, στις ρίζες μας τι σημαίνει; Να γυρίσουμε πάλι στο καλύβι, ο γεωργός να πάρει το ξυλόλεκτρο και ν' αφήσει το τρακτέρ; Δεν νομίζω πως πρέπει να είμαστε τόσο αφελείς. Οι αρμόδιοι φορείς, κρατικοί και ιδιωτικοί, δάσκαλοι, αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες, τοπικοί άρχοντες θα πρέπει να εμπνέουν και να εμπνέονται από την παράδοση. Στηριγμένοι στις δικές μας πολιτιστικές αξίες θα δημιουργήσουμε δικό μας ιδιότυπο πολιτισμό και θα στηρίζουμε τη σύγχρονη εθνική μας ζωή. Ιδιαίτερα σήμερα θα πρέπει να διατηρήσουμε την ιστορική μας φυσιογνωμία σε πεδίο του ισοπεδωτικού σημεινικού πολιτισμού που μας πάει σίγουρα σε μια πολιτιστική ομαιομορφία. Γιατί έτσι με μια συχνή επαφή με τις ρίζες

μας θα περιοίσουμε την εθνική μας ταυτότητα.

Θεμέλια τέτοια θα μπορούσαν να υπαύουν στα προγράμματα του Δημοτικού Σχολείου, Γυμνασίου και Λυκείου όχι βέβαια με χαρακτήρα ιστορικής εξέτασης αλλά να παρουσιάζουν κάπως τα δημιουργήματα του λαού.

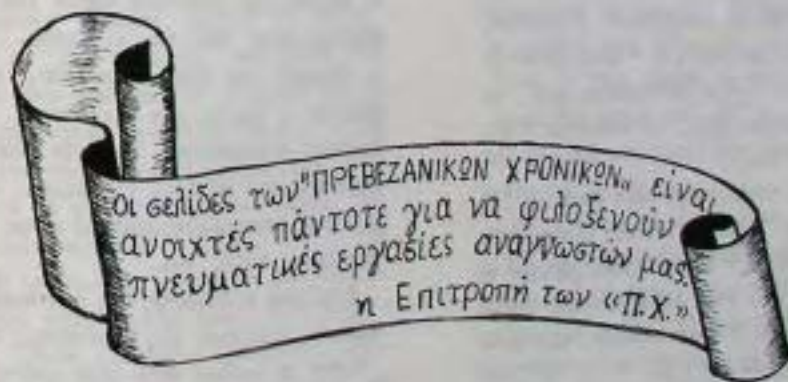
Τελειώνω με μια απορία. Αυτοί, Έλληνες και Ξένοι, που αγοράζουν τέτοια αντικείμενα διαθέτοντας πολλά χρήματα και πλουτίζουν τις συλλογές τους που στοχεύουν; Μήπως είναι άμυαλοι;

Δημ. Ελ. Ράπτης

Βιβλιογραφία

1. Δ. Κόκκινου, Ηπειρ. Εστία, Η Παράδοση και η εποχή μας
2. Δ. Σιμωνόπουλου, Ηπειρ. Εστία, Ελληνική παράδοση
3. Γ. Σακελλάρου, Ηπειρ. Εστία, Επιστροφή στην παράδοση
5. Δ. Λουκάτος, Η λαϊκή παράδοση
6. Χ. Μαλεβίτσας, Το νόημα της παράδοσης
7. Ε. Παπανούτσας, Παράδοση και πρωτοτυπία
8. Αιμ. Χουρμούζιος, Οι νέοι και η παράδοση.

ΓΕΛΙΟ = ΥΓΕΙΑ

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Δασκαλίστικο

Απόδοση: ΣΠΥΡΟΥ ΝΤΟΥΣΙΑ

(όπως μου τα 'πε ο ίδιος)

"Ήμουνα Δ/ντής σε κάποιο πολυθέσιο σχολειό. Αποσπασμένοι και μόνιμο προσωπικό δέκα. Τελευταίος αποσπάστηκε κι ο θανάσης".

Αλληλοσπριμώστηκαν με τον Πρόεδρο του χωριού που υπηρετούσε, ο Πρόεδρος τό'ριξε στα πολιτικά - στην εφταετία μέσα ήταν - κι ο Επιθεωρητής για να δώσει κάποια λύση, τον απέσπασε στο σχολειό μου.

Καλός συνάδελφος, καλή δουλειά. Α-ξέχαστα τ' αστεία του στα διαλέγματα φαίνεται ήταν οικογενειακό χάρισμα το χιούμορ. Κι ένας άλλος αδερφός του, με μεγαλύτερο δίπλωμα σπουδών, είν' όρταστος στ' αστεία του.

Κόντευε να τελειώσει η διδακτική χρο-

1. Το όνομα δεν είναι το πραγματικό του.

νιά κι ο Επιθεωρητής δεν τον είχε επιθεωρήσει.

Με παίρνει μια μέρα τηλέφωνο και μου λέει:

— Αύριο, την τάδε ώρα θαρθώ για επιθεώρηση στην τάξη του κ. τάδε.

— Θανάσης, του λέω, ετοιμάσου, αύριο έρχεται ο Τρανός για επιθεώρηση. Κι ο θανάσης ετοιμάστηκε. Διάλεξε μια ενότητα που τον βόλεψε, κι άρχισε να τη διδάσκει προπαρασκευαστικά στους μαθητές της τάξης του.

Ετοιμάσε ο θανάσης τις ερωτήσεις που θάκανε, ετοίμασε τις απαντήσεις που θά'διναν τα παιδιά στην κάθε ερώτησή του κι όλα έτοιμα. Έτριβε τα χέρια του από χαρά.

— Θα τον κάνω 'γω τον Επιθ/τή αύριο να τρίβει τα μάτια του, θα κάνω διάνο

Ήρθε η άλλη μέρα, έφτασε ο Επιθ/τής, πού είναι η αίθουσα του κ. τάδε, του την έδειξα, μήκε μέσα κι άρχισε η Επιθεώρηση. Κάποτε τέλειωσε, χωρίς να κλείσει η ώρα της διδασκαλίας, κι ο Επιθ/τής έφυγε για το γραφείο του.

Γύρισε κι ο θανάσης στο γραφείο μας με κατεβασμένα μούτρα κι αναμμένος.

Οι άλλοι συνάδελφοι δεν είχαν τελειώσει ακόμα το μάθημά τους κι ήταν καθέννας στην τάξη του.

— Γιατί έτσι κατασυνφιασμένος θανάσης τον ρωτώ, πώς πήγες με τον Επιθεωρητή;

Ετοιμαζόνταν να μου πει τα καθέκα - στα της Επιθεώρησης. Υποψιάστηκα πως κάτι σοβαρό θά 'λεγε σχετικά με πιθανή αποτυχία της διδασκαλίας, τον πρόδινε και το ύφος του άλλωστε, και πάτησα κρυφά το κουμπί απ' το μαγνητόφωνο πού 'χα σε χαμηλότερο σημείο του Γραφείου, χωρίς βέβαια να καταλάβει τίποτε.

Κι άρχισε ο θανάσης:

— Ακούς, ακούς τα παλιόπαιδα, να μου τα κάνουν θάλασσα. Κανένα δεν κουνήθηκε απ' τον τόπο του, σαν να τα κάρφωσαν στα θρανία. Τον βούλωσαν όλα σου λέω, σαν νάταν συνεννοημένα και το'καναν επι ταυτού να με ρεζιλίσουν. Μ' ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι, αυτήν την ευκαιρία περίμενα ο έρμος, γιατί στο χωριό τα παιδιά, έτσι πίστευα, δεν κινούνται εύκολα, εδώ όμως; Στην Πρέβεζα; Έδινε εξετάσεις κατάλαβες; Έτσι μού 'ρθε να τα πιάσω ένα ένα και να τα σκάσω κατ' απ' το παράθυρο στην αυλή κι ως πήγαινα ισάβια φυλακή. Ακούς εκεί τα παλιόπαιδα, τα πρίστευες αυτό;

— Για πες μου αλήθεια, πώς έγινε αυτό, τι έφταιξε, για πες τα να ξεκαθείς κι εσύ λίγο, σιγοντάρισα εγώ.

— Τι να σου πω, από πού 'νдохίλου και πού να τελειώσω, τ'ά 'χω χαμένα. Αφού μωρέ τ'ά 'χα ετοιμάσει όλα στην εντέλεια. Είχα προβλέψει και τις τελευταίες λεπτομέρειες της διδασκαλίας, τολμής πορεία στην τέλεια εφαρμογή της στην πράξη, είπα να γίνω ο καλύτερος ηθοποιός για μιά ώρα και να παίξω το παιχνίδι μου στα μέτρα μου. Πρώτη φορά ξεγέλαμε τους Επιθεωρητές! Αμ' τους χρειάζεται, γιατί στέκουν ντερεκωμένοι στην έδρα με σοβαρότητα εικοσιτέσσερων στρατηγών, σε παρακολουθούν με μιά ψυχρότητα που σ' απογοητεύει, σε βλέπουν δασκαλάκο, και νομίζουν πως αυτοί είναι και κανέναν άλλος σαν αυτούς. Αμ' γιαυτό είπα κι εγώ, τώρα θα ιβεζίτε το θανάση πόσο αξίζει. Που λες, έτοιμες οι ερωτήσεις, έτοιμες οι απαντήσεις, όπως είπα, μπροστά μπροστά τους καλοές μαθητές, πιο πίσω και στα κρυφά τους άλλους, να σηκώνονται ψηλά οι μπροστινοί με σηκωμένα τα χέρια για να κρύβουν τους αδύνατους, τι άλλο νά 'κανα; Τι άλλο ήθελαν τα παλιόπαιδα; Ήμουν δυό μέτρα παν' απ' το πάτωμα απ' τη χαρά μου γιατί είχα εξασφαλισμένη την επιτυχία.

— Θα σε κάνω 'γώ κυρ Επιθ/τή, έλεγα μέσα μου. Είχα ανάγκη κυρ Διευθυντά, πρώτη φορά μ' έλεγ' έτσι, αυτή κοτσάνα, είχ' ανάγκη να μου σηκώσει τη βαθμολογία, για την έρμη τη βαθμολογία τ'ά 'κανα όλα, καταλαβαίνεις; Έκονα αίτηση νι' Αθήνα και μου χρειάζεται βαθμός. Όπου λες, έκανα την

πρώτη ερώτηση εύκολη κι απλή, να τὰ κάνω να κινηθούνε:

— Να μας πει ο Νίκος.

Τίποτε ο Νίκος, μακ μουκ, σωστός μούκακος ο Νίκος.

— Να μας πει η Ελένη, έλα Ελένη, μην ντρέπεστε, τάχα ντρέπονταν αυτά, ο.κ. Επιθεωρητής είναι δάσκαλος κι αυτός και σας αγαπάει, εγώ. Έλα, κι επα-
ναλαμβάνω την ερώτηση μήπως και δεν την διστύπωσα καλά και να κερδίσω χρόνο να σκεφτούν. Μούκακος κι αυτή.

Κανένα, μα κανένα δεν απάντησε, κατά-
λαβες τι έπαθα; Σε καμιά ερώτηση. Κι εκείνος ο Επιθ/τής, τούριχνα κάποτε κλεφτές ματιές να καταλάβω τις διαθέσεις του, είχε μπουστρώσει τα χείλια του, έδειχνε απογοητευμένος και σαν θυμμένος, πήρε το στυλό κι έγραφε κι έγραφε στο μπλοκ του, έτσι που κάποια στιγμή, διέκοψε τη διδασκαλία στη μέση, τη μέση κι άκρη λέω "γύ που δεν εύρισκας άκρη πουθενά, και μού 'πε με σοβαρό ύφος:

— Φτάνει, φτάνει, δεν χρειάζεται να συνεχίσεις, κατάλαβα, τα κούρασες τα παιδιά, "αντίο παιδιά", "χαίρεται" τα παιδιά και τέλος. Κι έφυγε χτυπώντας και λίγο την πόρτα της αίθουσας.

Τι νά 'γραφε με κείνο το έρμιο το στυλό στο μπλοκ του την ώρα που δίδα-
σκα; Έτσι μού 'ρθε να τ' αρπάξω, να το διαβάσω κι ας γίνονταν γαυρολήμνη.

Αυτά έπαθα. Να κάνεις τέτοια προ-
παρασκευή και ν' αποτύχεις; Δεν τρώ-
γεται με τίποτα, αυτά έπαθα που λες.

Αναστένανε βαθιά, έβγαλε τσιγάρο κι ήταν έτοιμος να συνεχίσει, αλλά χτύ-
πησε το κουδούνι διόλειμμα, ήρθαν κι

οι άλλοι συνάδελφοι κι άρχισαν "ομα-
θημαδόν" τις ερωτήσεις για την επιθε-
ώρηση. Κουρασμένος και με χαμηλωμένο
το κεφάλι ο Θανάσης, ετοιμάστηκε να
επαναλάβει.

— Σταθήτε εγώ, κουράστηκε ο Θανάσης,
θα τ' ακούσετε απ' τον ίδιο αλλά μ'
άλλον τρόπο... Και πάτησα το κουμπί
απ' το μαγνητόφωνο, αφού γύρισα την
μαγνητοταινία... Κι αρχίζει...

Το τι έγινε δεν περιγράφεται...

— Μωρέ Θανάση ο ένας, πώς τα κατάφε-
ρες έτσι ο άλλος

Ο Θανάσης τὰ 'χασε. Έκπληκτος πε-
τάχτηκε πάνω, αποφασισμένος ν' αρπά-
ξει το μαγνητόφωνο και να εξαφανίσει
την κασέττα, τέντωσε αποφασιστικά το
χέρι του.

— Μη όλοι, να την ακούσουμε πρώτα ως
το τέλος και του κράτησαν το χέρι.

Τραβήχτηκε υποταγμένος στην επιμονή ό-
λων, έσκυψε το κεφάλι και είπε:

— Ακούτε την ρε παιδιά, τι να γίνει,
ό,τι έπαθα έπαθα, αυτό δε γιαιτρεύεται.
Ξεκίνησα την κασέττα ανάμεσα' από γέ-
λια και χάχανα, ώπου στο τέλος έπα-
σε κι ο Θανάσης ένα συγκαταβατικό χα-
μόγελο.

Τελικά την έβγαλα και την κλείδωσα
σ' ένα συρτάρι του Γραφείου.

— Ε, ε, ε, ο Θανάσης, τι θα την κά-
νεις τώρα; Σβήστην, σβήστην, τι λέτε
παιδιά, να τη σβήσει, αφού την ακού-
σαν όλοι.

— Όχι, όχι, οι άλλοι, άφησέ την για
ενθύμιο.

— Όχι, σβήστην, σβήστην.

Στην αρχή ο Θανάσης ξεκίνησε με κά-
ποια θυμοειδή έξαρση, μαλάκωσε τελικά

και πιά ήπια άρχισε:

— Σβήστην σε παρακαλώ, αφού τὰ 'πα-
μαν, τι τη θέλεις τώρα;

Άκου Θανάση. Δε θα τη σβήσω. Επει-
δή όμως ο Επιθ/τής, μπορεί να μη ση-
μάτισε σωστή γνώμη για τη διδασκαλία
σου, θα του τη δώσω να την ακούσει
και 'εχαριστημένος να σου βάλει το
βαθύ που θέλεις.

— Τι είπες; Άκουσα καλά; Ακούσαν
κι εσείς; Θα τη δώσεις στον Επιθ/τή,
για ξαναπές το;

— Θα τη δώσω στον Επιθ/τή, αυτό εί-
πα.

— Αμάν, ο Θανάσης, ντερμάν, ό,τι θέ-
λετε παιδιά δικάστε με, πες κι εσείς
τίποτα, τούτος πάει να μ' αποκάψει, για
μιλάτε είναι σωστό αυτό, συνάδελφοι
δεν είμαστε, εκεί θα το πάμε τώρα;

— Εμείς δεν μπορούμε να πούμε τίποτα,
τι να πούμε αφού τὰ 'πες έτσι ο ίδιος.
Εγώ έκανα πως σκεφτόμουν κι ο θανά-
σης μ' είχε κοφώσει με τα μάτια του.

— Υπάρχει κάποια λύση, εγώ.

— Ποια λύση, να την ακούσουμε, λέγε
την.

— Να, ο Θανάσης θα μας κερνάει για μια
βδουάδα γλυκά και θα πληρώνει τους κα-
φέδες νι άλλη μια βδουάδα.

— Εν τάξει παιδιά, ό,τι θέλει' εσείς,
αφού με δικάσαν, δηλαδή δικάστηκα
μοναχός μου, αλλά τι να γίνει; Ήθελές
τα κι επαθές τα... τι ήθελα 'γώ ο έρ-
μος και τα μολόγαγα... εν τάξει καμύ-
ρια μου, νέτα, όπως θέλετε.

Βάζει το χέρι στη τσέπη του, βγάζει
ένα πεντακοσάριο νομίζω, το δίνει
στην επιστάτρια και στο άλλο διόλειμ-
μα η ποικιλία των γλυκών μας περίμενε.

Γλυκαθήκαμε ανάμεσα σε γέλιο, γλυ-
κάθηκε κι ο Θανάσης και δε θελήσαμε
βέβαια να εφορούσαμε τη συμφωνία, η
κασέττα όμως δε σβήστηκε και διαρκής
απειλή του, μας έδινε το δικαίωμα να
τρώμε τα γλυκά όποτε το θέλαμε, έ-
μεινε από τότε και μένει ακόμα στα χέ-
ρια μου. "

μια φάθα στρωσίματος μια κάππα, μια κλίτσα ή ένα υφαντό αντρικό παντελόνι με τα χίλια δυό μπαλώματα που έχει επάνω του και τόσα άλλα αντικείμενα παλιά, είναι όχι μόνο απλώς περίεργα να τα βλέπεις, αλλά και πολύ συγκινητικά, γιατί σου δίνεται η ευκαιρία να γυρίσεις πίσω στα παιδικά σου χρόνια και να αναπολήσεις τα περασμένα.

Επίσης αν δημιουργούμε ένα άλμπουμ με φωτογραφίες, για να μας θυμίζει ορισμένα περιστατικά της ζωής μας και κάθε στιγμή που ευκαιρούμε να το ανοίγουμε και με συγκίνηση ν' αναπολούμε ακόμα και πρόσφατα γεγονότα, πόση αξία θάχει. Να βλέπουμε παλιά αντικείμενα, οικογενειακά κειμήλια που θα μας θυμίζουν όχι μόνο την παιδική μας ζωή, αλλά την ζωή της οικογένειάς μας και τα συγγενικά μας πρόσωπα που τώρα δεν υπάρχουν. Θα ξαναθυμίσουμε τις ιστορίες που μας διηγούνταν ο πάππος ή η γιαγιά, καθισμένη στην γωνιά στο αχυρένιο ίσως στρώμα ή στο ξύλινο

σκαμνί ή σ' ένα απλό ξύλινο κούτσουρο που όλα τους εκφράζουν έναν πόνο, έναν καύμο μια μεγαλοπρέπεια.

Αυτές οι σκέψεις είναι το καλύτερο μνημόσυνό μας προς αυτούς τους μεγάλους και αθανάτους προγόνους μας.

Αλλά πρέπει να προχωρήσουμε ακόμα βαθύτερα στην σκέψη.

Η θύμηση της λιτότητας και της αιματηρής οικονομίας των προγόνων μας είναι ένα δίδαγμα, που μας διδάσκει να σκεφτούμε πού είμασταν, πως είμασταν, ποιοί είμαστε και πως είμαστε και που φτάσαμε.

Οι σκέψεις αυτές πιστεύω πως θα μας κάνουν τουλάχιστον να είμαστε περισσότερο άνθρωποι από ό,τι είμαστε.

Να γιατί οι παραδόσεις είναι ο δάσκαλος της ιστορίας ενός λαού.

Η ιστορία είναι τρισεπίδατος "ΠΑΡΕΛΘΟΝ-ΠΑΡΟΝ-και ΜΕΛΛΟΝ". Αλλά χωρίς το παρελθόν, οι άλλες δύο διαστάσεις είναι μετέωρες και αργά ή γρήγορα θα

γκρεμιστούν.

Λαός χωρίς ιστορία και χωρίς παραδόσεις, είναι δένδρο χωρίς ρίζες, μέγαρο χωρίς θεμέλια.

Ο μυθικός Άγγαίος όταν πάλευε έχανε την δύναμή του ακριβώς την ώρα που ξεκολούσε τα πόδια του από το χύμα. "Ωραία είναι η πρόοδος.

Ωραιότερη και η πολυτέλεια. Ωραία είναι τα δένδρα τα δασά. Ωραιότεροι οι καρποί και τ' άνθη. Μ' αλλοίμονο σ' αυτά αν κόψουμε την ρίζα τους που κρύβεται μέσα βαθειά στο χύμα."

Μετά τους παραπάνω στοχασμούς και επειδή σε κανέναν Δήμο ή Κοινότητα του Νομού μας δεν υπάρχει ένα λαογραφικό

μουσείο ή έστω και μια λαογραφική συλλογή και επειδή ο αδυσαίητος χρόνος, οι ταιγγάνοι, και προ παντός η άγνοια του λαού για την αξία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς καταστρέφουν τα λαογραφικά στοιχεία, επιβάλλεται η ίδρυση "ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ Ν. ΠΡΕΒΕΖΑΣ".

Σκοπός του συλλόγου να είναι η κατάρτιση Μουσειακού Προγράμματος που θα αποβλέπει στην αναζήτηση, και συντήρηση των πολυπλεούμενων διαστάσεων και ευρημάτων του λαϊκού μας Πολιτισμού (με σκοπό) τη διατήρηση και τη γνώση της προγονικής μας καταγωγής και φυσιογνωμίας.

Έστω και την τελευταία αυτή ώρα, προσπάθεια και ευθύνη όλων μας είναι,

να διασώσουμε όσο είναι ακόμα καιρός τα παραδοσιακά εργαλεία και αντικείμενα που αποτελούν την πιο αυθεντική και προσδιοριστική καταβολή της σημερινής μας ζωής.

Η συγκέντρωση θεμελιακών μορφών του λαϊκού μας Πολιτισμού, η μελέτη αλλά προ παντός η έκθεση αυτών σε ειδικό χώρο "ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΟΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ" θα αποτελέσει απ' ενός την εγγύηση μιας απόπειρας για την εθνική μας αυτογνωσία με επιπτώσεις στην κοινωνική αντίληψη και συμπεριφορά μας και απ' ετέρου θα αποτελέσει το αντίρροπο στα σουσουδιασμό του τελευταίου συρμού, στην αυτοματοποίηση, στην μηχανοποίηση, στο τσιμέντο κ.λ.π.

Κώστας Θέλος

Για την Επιτροπή της έκδοσης των «Πρεβεζάνικων Χρονικών»

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΡΑΚΑΤΟΣ

Δ/ντής υπ. Γενικής Τραπεζής Πρεβέζης

Η προσωπική μου πίστη ότι η έκδοσή σας εγέμισε ένα κομμάτι του κενού και της έλλειψης προβληματισμού πάνω σε πολιτιστικά και περισσότερο φιλολογικά θέματα, με υποχρεώνει σε τούτη την ταπεινή προσφορά, προσφορά που σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να επισύρει κομπασμούς κι επαίνους-γιατί πρόκειται για προσπάθεια άλλων -, προσφορά βασισμένη πιο πολύ στην ελπίδα μου, ότι η Πρέβεζα δεν είναι στερημένη ανθρώπων που μπορούν να την βοηθήσουν ν' ανεβεί πνευματικά, όπως τα μέλη της επιτροπής σας.

Η έκδοσή σας έρχεται να δώσει την ευκαιρία για να μπορέσει η νεώτερη γενιά να πάρει ό,τι καλό μπορέσει απ' την παλιότερη και τις παλιότερες και πάνω σ' αυτό που θα διαλέξει και θα πάρει θα χτίσει κάτι ακόμα καλύτερο. Πιστεύω βαθιά πως καμιά γενιά δεν άρ-

χισε το χτίσιμο από το μηδέν και για τούτο ακριβώς είμαι βέβαιος πως τα κείμενα του Πρεβεζάνου Ν. Κονεμένου πρέπει σιγά - σιγά να γίνουν γνωστά

Νίκος Κονεμένος
(1833 - 1907)

τουλάχιστον στην Πρέβεζα.

Βέβαια στην Πρέβεζα γεννήθηκε ο Κονεμένος, στη Λευκάδα έγραψε γράμματα και στην Κέρκυρα πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, αλλά ο τόπος που τον γέννησε τον διεκδικεί περισσότερο. Η διεκδίκηση όμως αυτή χρειάζεται και πνευματικές υποθήκες που υλοποιούνται με την συνεχή πνευματική παρουσία του πνευματικού τέκνου της Πρέβεζας.

Ο Γ. Βαλέτας, στον πρώτο τόμο των απάντων του Ν. Κονεμένου (Εκδόσεις Πηνύς Αθήνα 1965) είναι επιγραμματικός πως "Ο Νικόλαος Κονεμένος είναι ο μεγαλύτερος Έλληνας εγκυκλοπαιδιστής, ο Ρουσσώ, ο Μπελίνσκι της Ελλάδας. Με τα δημοτικά κοινωνικά του δοκίμια αναδείχθηκε ο εισηγητής και διαμορφωτής του νεοελληνικού δοκιμίου σαν λογοτεχνικού είδους και μπορεί να θεωρηθεί ο ΜΟΝΤΑΙΣΜΕ της Ελλάδας. Ο Κονεμένος πέρασε από την τολμηρή και αποκαλυπτική κριτική του όλα τα νεοελληνικά προβλήματα: το γλωσσικό, το πολιτικό, το αλυτρωτικό, το κοινωνικό και ο' όλα έδωσε λύσεις πρωτοποριακές. Οι ιδέες του για το γλωσσικό επηρεάστηκαν απ' την πράξη και αποτελούν σήμερα κατευθυντήριες αρχές του δημοτικισμού. Πνεύμα καθολικό, πρωτύπου, ανήσυχο και τολμηρό αγωνίστηκε σαν διαφωτιστής και αφύπνισε την εποχή του, κλονίζοντας το κράτος του λο-

γιστατισμού".

Απ' την ίδια έκδοση θα δανειστούμε και θα μεταφέρουμε σε συνέχειες μια επιλογή από τα έργα του Νικόλαου Κονεμένου, δηλαδή δοκίμια για τη γλώσσα, διάφορα δοκίμια, διατριβές κοινωνικές, θρησκευτικές, δημοσιονομικές, Παιδαγωγικά, Κριτικά, κλπ.

Είναι δύσκολη δουλειά η επιλογή του γνωστού-γιατί το μεγαλύτερο μέρος του έργου του Κονεμένου έχει χαθεί - έργου του. Η επιλογή αυτή είναι ακόμα δυσκολότερη για τον υπογράφο που δεν διεκδικεί καμιά περγαμνή εξειδίκευσης γι' αυτή την ταπεινή προσφορά παρά μόνον τη συστολή και το δέος που αναγκάζει με κατέχει για την μεταφορά από την προσωπική φτώχη μου συλλογή στις σελίδες των Πρεβεζάνικων Χρονικών. Κάθε τιμή λοιπόν στα Πρεβεζάνικα Χρονικά και στους συμπολίτες που ανάλαβαν την προσπάθεια της έκδοσης. Θα μεταφέρουμε στις σελίδες των Χρονικών την ΔΙΑΘΗΚΗ του ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΕΜΕΝΟΥ από την έκδοση των Απάντων του που αναφέραμε, με την ελπίδα ότι οι αναγνώστες των Χρονικών δεν θα κουρασθούν γιατί είναι ένα έργο πλούσιο και γεμάτο από τον Κονεμένο λογοτέχνη κι άνθρωπο.

Πρέβεζα 2 Μάη 1984

Διονύσης Δρακάτος

Διευθυντής Καταστήματος Γενικής Τράπεζας

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΟΥ

"Αφού η τύχη ή η θεία πρόνοια θέλησε να με βοηθήσει τώρα στα γεράματα και στα ύστερα έσως χρόνια της ζωής μου κι έχω κερδίσει τον πρώτον αριθμό του μεγάλου Λαχείου της 'Αμε-

ρικής, ένα εκατομμύριο και διακόσιες χιλιάδες δολάρια, που βρίσκονται καταθεμένα σήμερα στην Τράπεζα «Γιέλλου Σάν» της Κληβελαντ (Cleveland-Ohio) Τράπεζα εγγυημένη από την Κεντρική Τόκο, με τρέχοντα τόκο 2%, διαθέτω αυτό το ποσό, ήθελε εναντιώνονται με ένα άρθρο ή άλλο της διαθήκης μου για ό,τι αποδίδει τη διανομή της περιουσίας μου (και το υπόλοιπο θα το ξοδέψω), τότες θα υποχρεωθώ να σπρώξω τα χρήματά μου από ε-ναι για να μη δυνήθει να εβρει τίποτα κανένα μετά τον θάνατό μου κι έτσι να μη με χαρακτηρίσει κι ο κόσμος για ανόητον, όπου έχω διατάξει πράγματα, όπου εναντιώνονται με τους νόμους κι όπου δεν δύναται με όλην την ακρίβεια, που έχω απαιτώ, να εκτελεστούν.

1. Στα πέντε τέκνα της θυγατρός μου Βιργινίας Blakeney, περιλαβαίνοντας και την ανιψιά του άντρός της Καικιλία, όπου με ονομάζει και με θέλει κι αυτή για πάππο της κι όπου δεν υπάρχει τρόπος να ξεφύγω από την υποχρέωση, και όπου ή ίδια ή θυγατέρα μου δεν την ξεχωρίζει από παιδί της, αφήνω από δέκα χιλιάδες δολάρια του καθενός, να τα παίρνουν με τον τρέχοντα από σήμερα τόκο τους σε δύο δόσεις την πρώτη, όταν ήθελε συμπληρώσουν την ηλικία είκοσιπέντε χρόνων, και τή, δεύτερη όταν ήθελε συμπληρώσουν εκείνη των σαράντα. Και τους άρνούμαι το δικαίωμα να μπορούν μέσα στα δύο εκείνα διαστήματα να παραχωρούν ή απειθαρχούν σε κανέναν τρόπο το παραμικρό τουλάχιστον αν το υπ' σημειδίζεται με τους νόμους, κι αν υπάρχει τρόπος να κάμω να γίνει σεβαστή αυτή μου ή ρήτρα· όπου αν δεν υπάρχει ο τρόπος, τότες μπορεί να τα παίρνουν και όλα μαζί, και να τα παίρνουν κι από την ηλικία των 21. Κι αν από το το ζημιωθούν, δεν φταίω εγώ, αλλά φταίν' οι νόμοι. Κι αν κανένα, μη γένοιτο, ήθελε τύχει να μη φτάσει σε εκείνη την ηλικία (των 25 ή 40), το μερίδιό του να μεταβαίνει στους κατά ηλικία (των 25 ή 40), το μερίδιό του να μεταβαίνει με τη συν- νόμο κληρονόμους του. Κι αν κανένα ήθελε παντρευτεί με τη συ- κατάθεση της μητρός, να έχει το δικαίωμα να τραβάει τους τόκους του κεφαλαίου από την ημέρα του γάμου του. Κι αν χωρίς την άδεια της μητρός, για να τραβάει τους μισούς τόκους του κεφαλαίου από την ημέρα του γάμου του. Κι αν χωρίς την άδεια της μητρός, να την ημέρα του γάμου του. Κι αν χωρίς την άδεια της μητρός, να τραβάει τους μισούς τόκους, και τους άλλους μισούς να τους ωφε- λιάται ή μητέρα. Αυτές οι τρεις οι ρήτρες παραγράφων 3 και 4, με τη διαφορά μόνον, όπου ή συγκατάθεση της μητέρας εκεί είναι περι- τή, (και έχω τον λόγον μου) κι όπου όλοι οι τόκοι, σε περίπτωση γάμου, είναι προς όφελος των παιδιών.

2. Της θυγατρός μου Βιργινίας, όπου δεν έχει ανάγκη από τίποτα, δεν της αφήνω, παρά μόνον χίλια δολάρια για να κάμει,

αν θέλει, ένα ταξίδι στην 'Αμερική και συνοικειωθεί με τη θάλασσα και τον ωκεανό, όπου μόνον για τουτό έχει ανάγκη και τα χρήματα να της πλερώνονται, όταν ήθελε φτάσει εκεί και ήθελε παρυσιάσει το διαβατήριο και τη φωτογραφία της, πιστοποιημένη από τα Προξενία της Μ. Βρεταννίας και των 'Ηνωμένων Πολιτειών και τουτό για ασφάλειά της, και για να μη ήθελε προλάβει και πάει καμιά κατεργάρα εκεί με το δικό της όνομα και τα πάρει. Μήτε το αδελφού της Καίσαρος αφίνω τίποτα, όπου δεν έχει ανάγκη μήτ' αυτός.

3. 'Αφίνω το γιοιού μου Σπύρου, όπου τον έχω κάμει με την δεύτερη ή, για να ειπώ καλλίτερα, με την ύστερη γυναίκα μου Νίκολη, κι όπου ελπίζω να βγει άνθρωπος τίμιος και χρήσιμος και να μη βγει, καθώς συνήθως συμβαίνει, έγωιστής και φιλάργυρος και άρπαγας και αδιάντροπος και άσεβής προς τους άνωτέρους του, και ιδίως προς τους γονείς του, κι όπου για τουτό να μπορεί ν' αξίζει αυτό το εδωρόντιμα, σαράντα χιλιάδες δολάρια, όπου να τα παίρνει με τον τρέχοντα τόκο τους σε τέσσαρες δμοιες δόσεις: την πρώτη όταν ήθελε συμπληρώσει τους είκοσιπέντε χρόνους: τη δεύτερη, τους σαράντα, την τρίτη τους πενήντα: και την τέταρτη και ύστερη, τους εβδομήντα. Τον συμβουλεύω να μην παντρευτεί από ένα δυνατό και ακατανίκητο αίσθημα για καμιά. Κι αν θελήσει να το κάμει ως και χωρίς αυτό το μεγάλο το παρακίνημα, τον συμβουλεύω να μη πάρει γυναίκα αποδiléποντας σε μόνο το προικιό της: και τον συμβουλεύω, αν του είν' εύκολο, να προτιμήσει και πάρει γυναίκα από τη Γερμανία, έπειδή κατά κανόνα (όπου θα έχει δέβαια και τες εξαίρεσές του) οι Γερμανές, μολοπού δεν είναι όνομαστές για τα παιγνιδιάρικα και έλκυσιτικά μάτια τους, είναι όμως πιστές και άφοσιωμένες και καλές νοικοκυράδες, όσο δεν είν' οι άλλες. Και δεν είναι μήτε ζουρλές και φαντασμένες σαν τες δικές μας. 'Ετσι θα ωφελιόνταν και τα τέκνα του, που θα έμαθαιναν τάξεις. Και έπειδή κάθε φυλή έχει τα πλεονεχτήματά της, έχει και τα μειονεχτήματά, δεν θα ήτουν κακή ή ι-δέα της αναμίξεως των δύο φυλών, σαξωνικής και ελληνικής ή λατινικής, όπου θα έφερνε μιάν μικτήν φυλή που θα έμπορούσε ίσως να είναι καλλίτερη από τες γνήσιες. Αν θέλει, κι αν τύχει πε-φέρνηει και τον κούφιο τίτλο του Μπέη, συνώνυμον ή ισοδύναμον με το KONTE ή με το ΜΑΡΚΙΣ, που έχω κληρονομήσει από τον πρωτοξάδερφό μου Γιώργη Κονεμένο κι όπου σ' έμέ, τώρα μάλιστα στα γεράματα και στον τόπο που ζω, δεν χρησιμεύει τελείως.

4. 'Αφίνω της θυγατερός μου Κιάρας, όπου την έχω κάμει με την ίδιαν Νίκολη, είκοσιπέντε χιλιάδες δολάρια για να παίρνει τέν τόκο τους κάθε μήνα ή τριμηνία από την ήμέρα που γίνεται ένήλικη ως όλον τον καιρό της ζωής της και για να διαθέτει υπέρ

των τέκνων της το κεφάλαιο μετά τον θάνατό της. Κι αν τέκνα δεν ήθελε αποκτήσει, το κεφάλαιο να μεταδίδει στους κατά νόμο κληρονόμους της. Της συσταίνω κι αυτήν της να προσέξει να μη γελαστεί, καθώς συνήθως συμβαίνει και μπερδεύει με άνθρωπο, που να μη το αξίζει ή για τον σκοπό αυτόν, και για να μη σφάλει ή για να σφάλει λιγότερο, της συσταίνω ν' ακούει και να συγκρίνει και ν' ακολουθάει τες γνώμες και τες συμβουλές των μεγαλειτέρων από ήλικία κι από πείρα κι από άνατροφή: αντρών, όχι γυναικών. Καταλαβαίνω, όπως είναι ντροπή και είναι άνηθικότης τώρα εγώ στην ήλικία μου, και χωρίς ως τα χτές να έχω τα μέσα, να έχω παιδί δυό χρονών, καθώς το είχε παρατηρήσει πολύ όρθά και κάποια γρηά σεβαστή γνώριμή μου κι όπου είναι σε όλα γυναίκα, σοφή και αλάνθαστη: αλλά κατά δυστο-κλή τέχνη για να κάνω παιδιά, δεν μου έτυχε μήτε να εύρω δά-σκαλο ή δασκάλα, όπου να με διδάξει την άλλη τέχνη, όπου θα είναι, δεν άμφιδάλλω, λιγότερο εύκολη και απλή, για να μη τα κάνω τα παιδιά, και για να μπορώ έτσι να παρησιάζομε άσπρο-πρόσωπος σε κάθε σαλόνι, τώρα που αποφάσισα να τα συχνάζω κι όπου έχω κόψει δυό δελάδες σε δυό διαφορετικά σχήματα και παραγγέλνει στο Παρίσι για λαιμούς και μανικέτια φίνα και στη-θια με μέρλα και με καμουράκια για αυτόν τον σκοπό και για να μπορέσω, κορδωνόμενος, λίγο να ύψωθώ. 'Ετσι θα γένω άξιος για να λαβαίνω μέρος, και σε έπίσημα γιόματα, όχι μόνον με ξένους σημαντικούς, αλλά και με φίλους και συμπαθέρους άσημαντους, και για να μπορώ να παίρνω στο μπράτσο μου κάθε Κυρία και να της δίνω στον χορό τραβηξιές και στριφογυρισιές με όλη μου την καρδιά.

5. Της γυναικός μου Νίκολης, όπου ακόμα δεν την έχω στεφανωθεί, μολοπού το άξιζε, έπειδή έστάθηκε πάντα της, και σαν άνύπαντρη και σε χήρα και σαν παντρεμένη, καθώς το λέν όσοι τη γνωρίζουν και το λέω κι εγώ, γυναίκα σίφρων και πιστή (κι άς έχει άλλης λογής δαιμόνια, που δεν ήξαιρώ αν είναι μι-κρότερα ή μεγαλειότερα), κι όπου γλήγορα θα την έστεφανώ για να την κάμω με τουτό να γένει άλλη από εκείνη που είναι και να την κάμω να μπορεί να σχετίζεται χωρίς ντροπή με κάθε Κυρία και με κάθε γυναίκα στεφανωμένη χωρίς εξαίρεση, άς είναι δ-ποιας διαγωγής κι αν είναι, έπειδή το στεφάνι κατά δίκαιον και φυσικόν λόγο κάθε πομπή και γάνα (καθώς κοινώς όνομάζεται) περασμένη και παρούσα και μέλλουσα την εξαυδετερόνει για τη γυναίκα μεταβιβάζοντάς την όλη έξ ανάγκης στον καχομοίρη τον άντρα της, όπου μπορεί όμως κι αυτός, αν καμιά φορά τύχει και χάσει την ύπομονή, να την πετάξει άποπάνω του και να την ξανα-ρίξει στα μούτρα εκείνης λέγοντάς της όπως δεν είναι αυτός υπό-λογος για τα σφάλματα και τα φταιξίματα και τες μουντζούρες

τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ὅπου καὶ μπορεῖ ὁμῶς πολὺ δικαίως νὰ φάγει κανέναν μπάτσο ἀπὸ τὴ λαμάσα, ὅπου ἔχει μὲ τὸ μέρος τῆς τὴν κοινὴ γνώμη, καὶ ὅπου δεῖ καὶ ἂν πράξει, εἶναι πάντα γυναῖκα στεφανωμένη καὶ γυναῖκα τιμημένη, ἀξία γιὰ νὰ πάει νὰ τὴν ἐπισκεφτεῖ ἡ καθεμία... εἰ ἐλέγαμε;... ἂ ναι, ὅπως ἀφίνω τῆς γυναικὸς μου Νίκολης τριακόσιες δραχμὲς τὸν μῆνα γιὰ ὅσο ποὺ ζεῖ, πρὸς συντήρησιν δικῆς τῆς καὶ τῶν δύο τέκνων ὅπου ἔχει μαζί μου ὅσο εἶν' ἀνήλικα καὶ ὅσο δὲν ἔχουν τίποτα στὰ χέρια τους ἀπὸ κείνο ποὺ τοὺς ἔχω ἀφήσει. Τῆς παραγγέλνω νὰ δίνει καὶ χωριστὰ τοῦ γιοῦ τῆς Σπύρου ἀπὸ πέντ' ἑξῆς δραχμὲς κάθε Κυριακῇ, ἀρχινώντας ἀπ' ὅταν γένει εἴκοσι χρονῶν καὶ τελειώνοντας ὅταν συμπληρώσει τὰ εἴκοσιπέντε. Δὲν ἀφίνω γιὰ νὰ δίνει περισσότερα, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ συνηθίσαι ἀπὸ μικρὴν ἡλικία νὰ ἔχει στὰ χέρια του χρήματα καὶ νὰ τὰ σκορπάει. Καὶ τῆς ἀφίνω καὶ ὅσα πράγματα ἔχει μέσα ἡ κατοικία μου, ἐξαιρώντας τὰ βιβλία μου καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν φίλων καὶ τὰ χειρόγραφα μου καὶ τὰ οἰκογενειακά μου ἐνθυμήματα, καὶ μὴν πλούσια συλλογὴ κογχυλίων ὅπου ἔχω, καὶ ὅπου γιὰ ὅλα αὐτὰ θὰ μιλήσω χωρὶς. Καὶ τῆς ἀφίνω, γιὰ μὴν ἔχταχτη περίστασις καὶ ἀνάγκη δικῆς τῆς ἢ τῶν παιδιῶν, καὶ χίλια δολλάρια ὅπου νὰ τῆς δίνονται ὅλα μὲ μίας ἢ ἐκ διαλειμάτων κάθε φορὰ ὅπου ἤθελε κριθεῖ δίκαιο καὶ ὀρθὸ ἀπὸ τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης μου.

6. Ἀφίνω στὸ ξενοδοχεῖο Bella Benezia — ἡ στὸν San Giorgio — κατ' ἐκλογὴν τῆς ἀδερφῆς μου Κατίνας, δέκα δραχμὲς τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ τῆς δώκουν ἓνα καλὸ δωμάτιο καὶ τροφή, μὲ τὸν ὅρον ὁμῶς ὅπου ἀπὸ τὰς 95 δραχμὲς, ὅπου ἔχει ἀπὸ τὸ εἰσοδήματός τῆς ἡ εἰρημένη ἀδελφὴ μου, ν' ἀφίνει στὸ ξενοδοχεῖο τὰς 80, καὶ νὰ κρατεῖ τὰς 15 γιὰ νὰ νένεται καὶ νὰ ποδένεται, καὶ ὅπου γιὰ αὐτὸν τὸν σκοπὸν τὴν τῶρα στὰ γεράματά μας καὶ στὰς ἄλλες κακομοιρίδες μας εἶναι ἀρκετὰ καὶ μάλιστα πολλές. Κι ἀφίνω χωριστὰ στὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο τὸ φαγητὸ καὶ εἰκοσιπέντε δραχμὲς τὸν μῆνα μισθὸ μιανῆς γυναικὸς, τῆς ἐκλογῆς τοῦ ξενοδόχου καὶ τῆς εὐχαριστήσεως τῆς ἀδερφῆς μου, ὅπου νὰ ὑπηρετεῖ τὴν ἀδερφή μου καὶ νὰ τὴν συντροφεύει καὶ στὸν περίπατο. Καὶ τῆς δίνω καὶ τὴ συμβουλὴ ν' ἀφήσει τὰς βαφὰς καὶ τὰς ποῦδρες καὶ νὰ μὴ γένεται γελοία. Θὰ ἔμουν βέβαια ἓνας κακοῦργος ἄξιος γιὰ κρέμασμα, ἂν τὸ ἐδιακόνωνα τοῦτο γνωρίζοντας, ὅπως δὲν τὸ ξερεῖ κανένας, ἀλλ' ἀφοῦ ὅλοι τὸ βλέπουν καὶ τὸ ξέρουν, καὶ εἶναι πράμα, ποὺ μιλεῖ καὶ φωνάζει ἀπὸ μονάχό του, εἶναι περὶ τὸ νὰ θελήσω νὰ τὸ κρύψω ἐγώ. Τόσο οἱ βαφὰς ὅσο καὶ τὰ στολίδια μπορεῖ νὰ ἔχουν κάποιο νόημα καὶ νὰ εἶναι συμπαθητικὰ πρὸς γυναῖκες σαράντα χρονῶν ἢ τὸ πολὺ πενήντα, ὅπου νὰ εἶναι καὶ ὁμορφες καὶ νὰ μὴν εἶναι ζαρωμένες, καὶ ὅπου μὲ αὐτὰ προσπαθοῦν νὰ φανοῦν ὁμορφότερες καὶ νεώτερες γιὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ δάλουν στὸ σακκὶ κανέναν σύζυγο ἢ κανέναν ἐραστή. Καὶ ὅταν εἶναι γιὰ τέτοιον ἱερὸν σκοπὸν, καὶ ὅταν ἡ

ἡλικία δὲν εἶναι πολὺ προχωρημένη, ὥς καὶ στοὺς ἄντρες μπορεῖ νὰ εἶναι συμπαθητικὰ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὡς καὶ ἐγὼ λίγους χρόνους ὀπίσω, στὴν περίστασις ὅπου εἶχαν νὰ μὲ παρουσιάσουν καὶ μὲ συστήσουν γιὰ γαμπρὸ σὲ ἓνα μέρος, εἶχα ὑποχρεωθεῖ νὰ δάψω τὰ μουστάκια μου, γιὰ νὰ συμφωνῶν μὲ τὰ μαλλιά μου ὅπου σχερροντότερος ἀπὸ ὅ,τι ἤμουν (ἐπειδὴ μοῦ ἀρέσει σὲ ὅλα ἡ ἀλήθεια) καὶ γιὰ νὰ μὴ στραβομουτσουιάσει καὶ μοῦ γυρίσει ἀδίκως τὰς πλάτες· περίστασις αὐτὴ καὶ σκοπός, ὅπου τὸ δάψιμο τὸ συμπαθὲν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁ Θεός. Καὶ θὰ τὰ ἔβαφα ἀκόμα καὶ τὴν τῶρα τὰ μουστάκια ἂν ἤξερα ὅπως μὲ τοῦτο θὰ ἐκατόρθωνα νὰ κάψω καμιά καρδιά, καθὼς εἶχε κάψει δύο ἢ τρεῖς χρόνους ὀπίσω ὁ Κάλλος καὶ καθὼς ἀκόμα καὶ τὴν τῶρα ὁ Γερομεριάντης καὶ διάφοροι ἄλλοι, πεθασμένοι καὶ ὠμνῶντες, ὅπου θὰ ἄξιζε, γιὰ αὐτὴν τοὺς τὴν μεγάλῃ καλοτυχίᾳ, νὰ παραδοθῶν στὴν ἱστορίᾳ τὰ ὀνόματά τους.

7. Ἀφίνω τοῦ πρωτοξαδέρφου μου Γιάννη Σικελιανοῦ (Ciciliani) στὴν Ἁγία Μαύρα δέκα χιλιάδες δολλάρια, καὶ ἄλλες ἑξῆς χιλιάδες ἀφίνω τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Πέτρου, μολοπού αὐτοὶ δὲν μὲ εἶχαν προσκαλέσει νὰ μοῦ δώσουν μερίδιον ἀπὸ τὴ μικρὴ κληρονομία τοῦ θεοῦ μας Ἀγγελοῦ (ὅπου ἴσως καὶ δὲν θὰ τὸ ἔδεχόμουν, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι τότες εἶχαν μεγαλειότερη ἀνάγκη ἀπὸ μένα), σύμφωνα μὲ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ σύμφωνα μὲ τὴ γνωστὴν ἰδέαν καὶ θέλησιν τοῦ θεοῦ μας, ὅπου τὴν εἶχε ἐκφράσει καὶ στὸν Ζαμπέλη μὲ γράμματα του, καὶ εἶχαν ὠφεληθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰονικὸν νόμον (ἀφοῦ διαθήκη δὲν εἶχε ὀρεθεῖ) ὅπου τὰ δίνει ὅλα στοὺς συγγενεῖς ἀπὸ σερνικὸ. Ἰσως καὶ αὐτὸς νὰ ἦτουν ἓνας λόγος ὅπου ὁ Ζαμπέλης δὲν τοὺς εἶχε ἀφήσει τίποτα, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος, ὅσο καὶ ἐγώ, ἦτουν ξαδέρφος μὲ τὸν αὐτὸν ἀφοῦ μὲ τὴ διαθήκην του τοὺς δίνει τὸ δικαίωμα, στὴν περίστασις, ποὺ ὁ δῆμος Λευκάδας δὲν ἤθελε κάμει τὴν ὀρισμένη χρῆσιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν κτημάτων τῆς Γύρας, καὶ δὲν ἤθελε κάνει ταχτικά καὶ κάθε χρόνο τὰ μνημόσυνα τῶν ἐκεῖ θαμμένων προγόνων του (ὅπου ἐμποροῦσε εὐκόλα καὶ νὰ τὸ λησμονήσει), νὰ κινῶν δίκην κατὰ τοῦ δήμου καὶ νὰ παίρνουν αὐτοὶ στὴν κυριότητά τους ἐκεῖνα τὰ κτήματα. Γιὰ νὰ εἶναι συνεπής, ἔπρεπε νὰ εἶχε διατάξει ὅπου καὶ ἐδῶ ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ του δὲν ἤθελε ἐκτελεσεῖ μέσα σὲ ἓνα ὀρισμένο διάστημα τὰ ἔργα τοῦ στυφίμου τῶν δάλτων, νὰ ἔχω ἐγὼ τὸ δικαίωμα νὰ παίρνω τὸ ὑπόλοιπον τῶν χρημάτων· ἀλλὰ γιὰ τοῦτο, φαίνεται, δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴν ἀμφιβολία· καὶ μόνον γιὰ κείνον τῶν μνημοσύνων εἶχε ἀμφιβολία.

8. Τῆς ἀνιψίδος μου Πηνελόπης, θυγατρὸς τοῦ πρωτοξαδέρφου μου Περικλῆ Κονεμένου, γιὰ τὴν παλαιὰ καὶ στενὴ σχέση, ὅπου μὲ εἶχε συνδέσει μὲ τοὺς γονεῖς τῆς, καὶ μάλιστα μὲ τὸν πα-

τέρα της, της αφίνω τέσσαρες χιλιάδες δολάρια. —Και του Φή-
λιστα, παιδικού συντρόφου, γιου της πρωταξαδέφρης μου Έλένης
Ζαμπέλη, κι όπου βρίσκεται στην Αυστραλία, του αφίνω χίλια δολ-
άρια. —Και της Άγγιολίνας, θετής θυγατέρος της θειάς μου
Ανθίστας Κονεμένου, της αφίνω εκατό δραχμές τον μήνα για όσο
ζει, ή για όσο που να εδρεί αποκατάσταση, καθώς ελπίζει. Δεν
της αφίνω περισσότερα, επειδή την ξέρω που είναι στο άκρον λιτή
και ολιγαρκής, και επειδή στην ηλικία της, έβδομήντα χρονών
κι άπάνου, δεν θα έχει την ανάγκη και την δρεξη να κάνει ταξί-
δια. Δεν της αφίνω μήτε για προίκα, επειδή ελπίζω να ζήσω πε-
ρισσότερο εγώ απ' αυτή και επειδή επιθυμώ που ο γαμπρός να
την πάρει αποδίδοντας αποκλειστικώς στα φυσικά και ήθικά προ-
τερήματά της, καθώς και αυτή ή ίδια το έννοει.

9. Του Νεόφυτου Καραγιάννη (όπου αν είχε να δώσει ένα
τάλλαρο της γυναικός του, ή γυναίκα του θα του δινε τη χωρι-
σιά του και την άδεια με τοῦτο για να πάρει άλλη), επειδή έχω
λάβει απ' αυτόν κατά καιρούς πολλές και διάφορες φιλικές εκδού-
λευσες, όπου είναι πολύ άμφίβολο αν θα τες ελάβαινα από άλλους
σχετικούς μου, μεγάλους ή μικρούς, όπου όμως με έχει και πολύ
ζημιώσει σε κάποιες περιστάσεις και μου έχει χαλάσει δουλειές σε
μεσίτης με το άδάσταχτο τρεχάκι της γλώσσας του και την επα-
νάληψη πέντε και δέκα φορές των ίδιων πραγμάτων, και με άλ-
λες άπερισκεψίες του, του αφίνω τρεις δραχμές την ήμέρα για να
πηγαίνει να τες τρώγει στο ξενοδοχείο της Άφθονίας, κι άλλη
μιά δραχμή (αυτήν στο χέρι του κι όπου θα του την δίνει καθεμέ-
ρα ο ίδιος ο ξενοδόχος) για να την πίνει καφέδες και τσιτζίμπιρες
και για να τρώγει και κένα γλύκισμα. Άλλο ελάττωμα ή ανάγκη
τώρα δεν έχει, και για τοῦτο είν' αξιέπαινος μήτε και φουμάρι.
Όσο για φορέματα και για παπούτσια του, που δεν του χρειάζον-
ται και δεν τα θέλει παρά όσο για να μη περπατάει γυμνός, αν τώρα
στα γεράματά του έχει δάλει λίγη γνώση, ως κοιτάζει να τα οίκο-
νομήσει από τη δραχμή. Επειδή είναι άστεγος, θα του άφινω και
για ν' αγοράσει λίγα έπιπλα άπαραίτητα, και για να νοικιάσει
μιά κάμαρη, αλλά δεν του αφίνω επειδή, σύμφωνα με την ίδιοςυγ-
κρασία του και τες έξες του, αυτά είναι πράματα ένοχλητικά και
περιττά κι αν τα είχε τα έπιπλα, θα τα έπουλούσε χωρίς άπόλυτην
ανάγκην ή μάλλον θα τα έχάριζε από ένα τη φορά κι όσο
για ένα κουτσο - κρεβάτι το βρίσκει εύκολα όπου τύχει και μήτε
του έχει λείψει ποτέ. Είπα θα τα έχάριζε, επειδή τον γνωρίζω
καλά είναι γενναιόδωρος και, καθώς λέμε κοινώς κ α β α λ ι -
έ ρ ο ς αν ήτουν πλούσιος, δεν θα ώφελιόνταν δέβαια μοναχός
του από τον πλοῦτο του, αλλά θα ώφελιόνταν κι όλοι οι γνώριμοί
του. Κοντά όμως σε αυτό το προτέρημά του, όπου δεν είναι κοινό,
έχει κι ένα ελάττωμα, όπου είναι υπερβολικά νωθρός και άμελής

κι όπου δεν βρίσκεται ποτέ στο μέρος το συμφωνημένο, ως ήθελε
πρόκειται και για την πλέον σοβαρή και κατεπείγουσαν ώπόθεση
του φίλου του, κάποτε και δική του' εξαιρείται μόνον ή περίπτωση
στές πενταχόσιες φορές να έχει λείψει μία, μήτε από το κάλεσμα,
μήτε κι από την όρισμένην ώρα.

10. Του Γουλιέλμου Φινόττη, δικηγόρου, από τη Φερράρα,
κι όπου δεν ήξέρω τώρα σε ποιο μέρος της Ιταλίας βρίσκεται, μο-
λοπού δεν είχε τύχει άφορητή και δεν μου είχε κάμει ποτέ καμιά
εκδούλευση, κι όπου απ' έναντίας εγώ του είχα κάμει διάφορες, και
μολοπού είχα λάβει κάποια δίκαιη αιτία να δυσαρεστηθώ μαζί
του, του αφίνω εκατό φράγκα χρυσά τον μήνα για όσο ζει. Κεφάλαιο
δεν του αφίνω, επειδή στα χέρια του είναι χαμένο. Και τα
φταιξιμάτα εκείνα που είναι εκ φύσεως, όπου να δυνάμιασε να
τα συμπαθάμε στα τέκνα μας, πρέπει και έχομε χρέος να τα συμ-
παθάμε και στους φίλους μας, εκείνους όπου να έξορμε και να ελ-
μαστε δέδαιοι όπως μας αγαπάν. —Και του νέου Βαγγέλη Πιπιτού
(Pipito) συμπολίτη μας, σάλπιγκτή στην Ιταλικήν όπληρεσία,
όπου δεν τον γνωρίζω προσωπικώς, όπου έχω άκούσει όμως να διη-
γούνται για την έξαιρετικήν άφοσίωση και το σέβας όπου έχει
πρός τη μητέρα του, κι όπου για τοῦτο αναφέρονται περίεργα άνέ-
δοτα, του αφίνω προς ανταμοιβή αυτής της άρετής του, όπου αναμ-
φιθόλως δεν θα είναι και μοναχή, τρεις χιλιάδες φράγκα χρυσά.—
Και του καλού οικογενειάρχη Γιάννη Μείντάνη, που ήτουν καλο-
μαθημένος κι εφόρειε χερόχτια κι έσεργιανόσε με τ' έλογο κι όπου
έπειτα είχε ξεπέσει, εν μέρει από την κακή τύχη και εν μέρει
από άνακεφαλιά του (επειδή συνήθως και τα δυο συντρέχουν),
κι έστεργε να κάνει τον χαμάλη και να δουλεύει σαν κοινός εργά-
της στο επιδιόρθωμα των δρόμων (πράμα που δεν θα το έκαταβέ-
χοτουν ο καθένας, μάλιστα αν ήθελ' έχει και κέναν φωροτίτλο)
για να δυνηθεί να θρέψει τη γυναίκα και τα παιδιά του, του αφίνω
για αυτή του την άρετή όμοια ποσότητα, τρεις χιλιάδες χρυσά
φράγκα, ελπίζοντας όπως έφρονίμηνε και όπως θα τα μεταχειριστεί
καλά.—Και του Θεμιστοκλή Βιτάλη στο Τρίστι, άνίσως ζει,
όπου σε κάποιαν περίστασή μου μου είχε δανείσει είκοσι τάλλαρα
χωρίς καμιάν έγγύηση και καμιάν άσφάλεια, ενώ που ήμουν και
ξένος και προσωρινός εκεί, κι όπου όταν έπει' από κάμποσες ή-
μέρες του τα είχα έπιστρέψει, δεν είχε θελήσει να δεχτεί μήτε
τόκο, ενώ που ήτουν το έργο του αυτό, του αφίνω χίλια δολάρια.—
Δεν είναι άπλή καλοσύνη, αλλά είναι και χρέος, από τα μεγαλεί-
τερα έμεις όπου ζούμε σε κοινωνία κι όπου στην κοινωσία, με τα
μέσα που αυτή μας έχει χαρηγήσει, έχομε σχηματίσει τον πλοῦ-
το (συχνότατα και χωρίς τελείως να το αξίζομε) κι όπου σε αυτή
τον χρωστάμε, είναι χρέος μας λέω να συνεισφέρουμε για την κοι-

υνία όπου είναι ανάγκη και όπου αυτή δεν έχει προνοήσει, δίνον-
τας χέρι στο χωλό και σακάτη, που κατά τύχη έχει βρεθεί κοντά
μας και βραβεύοντας και ενθαρρύνοντας την αξιο και την αρετή,
και μάλιστα εδώ σ' έμας, όπου αυτή ή αξιο και ή αρετή είναι τό-
σο σπάνια.

11. Τοσ Άντρέα Λασκαράτου στην Κεφαλονιά ή της οικο-
γένειάς του (έπειδή αυτός τώρα είναι υπέργηρος), συντρόφου στα
αίσθήματα και σε μερικές ιδέες, αφίνω δέκα χιλιάδες δολάρια,
δχι τόσο έπειδή είναι παλαιός φίλος μου, αλλά έπειδή για όλους
τους λόγους το αξιοζει, εξαιρώντας ίσως τον λόγον και την περίστα-
ση όταν τον είχε άφορεσει ο Μητροπολίτης του τόπου του. Λέω
ίσως, έπειδή δεν έχω μελετήσει το αντικείμενο και έπειδή υπάρ-
χουν γνώμες διαφορετικές, κι άλλοι λέν όπως είχε φταίξει ο Λα-
σκαράτος κι άλλοι όπως είχε σφάλει και είχε τρελαθεί ο Μητρο-
πολίτης. Όσο για τον πόλεμο που είχε κάμει τον καιρό της Προ-
τασίας κατά του πατριώτη Λομπάρδου, σάν πολιτικού αρχιτσαρλα-
τάνου (καθώς του άρεσε για απλήν άστειότητα να τον ονομάζει),
ως κι αυτό είναι μέρος κομμάτι σκοτεινό κι όπου θα το διαφωτίσει
ίσως ή πολιτική διαθήκη του μεγάλου πατριώτη, όταν δημοσιευτεί
πλουτισμένη με τες αναγκαίες έθνικές εικονογραφίες της.— Και
του Μιχαήλ Άδελιχου, στην Κεφαλονιά κι ατόνου, κι όπου τον
συμβουλευώ, τώρα που έχουν άσπρίσει τα γένια του κι όπου έχει
περάσει τούς πενήντα, να μην είναι πολύ διαχυτικός με τον καθέ-
ναν και να μη διαβάξει τούς στίχους του παρά μόνον σε κείνους
όπου του το ζητήσουν ή όπου να είναι βέβαιος όπως θα τους ακού-
σουν με ευχαρίστηση και όπως θα καταλάβουν κάτι, του αφίνω
διακόσιες δραχμές τον μήνα για όσο ζει.— Και του Λουγγή Σομ-
πρίνου, που διαμένει στην Πάτρα, όπου μου έχει κάμει κατά και-
ρούς άφιλοκερδώς διάφορες μικρές εκδόσεις, όπου απ' αυτές
έχω πολύ ωφεληθεί, του αφίνω δέκα χιλιάδες δραχμές.— Και του
Γεώργιου Τίμπερη, δασκάλου, Ιταλού κι εκείνου στον ίδιον τόπο,
του αφίνω χίλιες.— Και των δύο φίλων μου Βασίλη Καρόκη, για-
τρού - φιλοσόφου, και Παναγιώτη Παναγόπουλου, νομομαθή - φι-
λοσόφου, κι ατόνων στην Πάτρα, όπου ως κι απ' αυτούς κάτι
έχω διδαχτεί κι έχω περάσει κι ώρες καλές με την καλή συντρο-
φιά τους, αφίνω από πέντε χιλιάδες δραχμές του καθενός, του πρώ-
του για να οικονομήσει καμιάν οικογενειακήν ανάγκη του, του
δεύτερου για να κάμει ένα ταξίδι στην Ευρώπη, καθώς το επιθυ-
μεί.— Και του Παμφύσα Μιντζιδρόπουλου, όπου είχα και με αυ-
τόν τόσο στενή σχέση κι όπου μια φορά που είχε πάει στη Λόν-
τρα μου είχε φέρει δώρο από εκεί, χωρίς να το περιμένω και χωρίς
να μου χρησιμεύει, μια ταγαροθήκη αξιος τριών δεκαρών, του
αφίνω τρία δολάρια. Δεν είναι λίγο γι' αυτόν, και είναι ανάλογο
με την μεγάλην αξιο, όπου αυτός ο ίδιος αποδίνει στο χρήμα.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

του ΧΡ. ΑΛ. ΚΑΤΣΑΝΟΥ

πό σήμερα, στο περιοδικό μας
και σε μια σειρά εκδόσεών
του, θα δημοσιεύω αντίγραφα
αυτούσμων επιστολών του Αλή-
πασά προς Παργίους, Λευκα-
δούς και Σουλιώτες καθώς και άλλα
συναφή κείμενα, ντοκουμέντα, της επο-
χής εκείνης.

Η εκλογή μας αυτή αποσκοπεί, πρώτα-
πρώτα, στο να απολαύσουν οι αναγνώ-
στες μας το χιομουριστικό και ιδιόρρυθ-
μο γλωσσικό του Βεζύρη Αλή και δεύτερα
να διακρίνουν, μεσ' απ' αυτές, το α-
προσμέτρητο βάθος της δολιότητας του,
όπλο, που με επιτυχία χρησιμοποίησε ο
ίδιος και στο διπλωματικό τουμέσ και
στη διοργάνωση της εσωτερικής διοίκη-
σης.

Κι αρχίζουμε με την πρώτη επιστολή:

Επιστολή 1η

Προς δυο περιφανέστερους σπλαρχη -

γούς του Σουλίου.

"Φίλοι μου καπετάν Μήτσαρη και κα-
πετάν Τσαβέλλα, εγώ ο Αλή Πασάς σας
χαιρετώ και σας φιλώ τα μάτια.

Επειδή και εγώ ξερώ πολλά καλά την
ανδραγαθίαν σας και την παλληκαριάν
σας, μου φαίνεται να έχω μεγάλην χρεί-
αν από λόγου σας' λοιπόν μη κάμετε αλ-
λέως, αλλά ευθύς οπου λάβετε την γρα-
φήν μου να έλθετε να με εύρετε δια να
πάγω να πολεμήσω τους εχθρούς μου. Τού-
τη είναι η ώρα και ο καιρός οπου έχω
χρείαν από λόγου σας και μένω να ιδώ
την φιλίαν σας. Ο λουφές σας¹ θέλει
είναι διπλούς απ' όσων δίδω εις τους
Αρβανίτες, διατί και η παλληκαριά σας
ξερώ πως είναι μεγαλύτερα από την ι-
δικήν τους' λοιπόν εγώ δεν πηγαίνω να
πολεμήσω πριν να ελθώτε εσείς και σας
καρτερώ σγλήγορα να ελθώτε. Ταύτα και
σας χαιρετώ".

Απάντηση των Σουλιωτών

"Εις την αφεντιά σου Αλή - Πασά σε χαιρετούμεν.

Ελάβαμεν το γράμμα σου και εκαταλάβαμεν τα γραφόμενά σου¹. λοιπόν σου στέλνομεν ιωδάτι², όπου μας ζητάς 70 παλλικάρια με τον καπετάν Λάμπρον Τζαβέλλαν και τόσοι είναι αρκετοί εις κάθε νίκην σου, και οι άλλοι μένουσι εδώ εις το Σούλι, δια φύλαξίν του και εις κάθε ενάντιο. Ταύτα και καλή αντάμωσις να μας δώση ο Θεός."

1. Αμοιβή σας

2. ενίσχυση

"Από τον Αλή Πασά,

"είδηςτις προς εσάς τους Παργιώτας, ότι εβεβαιωθήκατε ο πόλεμος, οπού έγινε σήμερον, και εζάπυσσα (εκυρίευσα) την Πρέβεζαν. Δια τούτο για οπού σας γράφω, και σας δίνω την είδησιν, ότι μαντάμ (έστυντας) οπού είστε γειτόνοι, εγώ πόλεμον μετ' εσάς δεν θέλω, μόνον να κινήσετε δύο τρεις νομάτοι, να έλθετε να κουβεντιάσουμε και να γίνετε του βασιλέως μου, και ότι νιζάμι (δι-οίκησιν πολιτικήν) θελήσετε, να σας δώσω. Άμα δεν θέλετε, να ξέρετε που έχω και μετ' εσάς πόλεμον, και το κρίμα 'ς τον λαιμόν σας.

"Πρέβεζα Γ' Αξάμι (εσπέρα) 1798

Οκτωβρίου 12.

Ο ΓΕΡΟΒΑΣΙΛΗΣ

του Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

εν είχε ξημερώσει καλά γλυκοχάραμα, όπως συνήθιζε να μολογάει ο γεροβασίλης.

Τα σκυλιά, η Κολοβή και ο Ασλάνης, ούρλιαζαν δεμένα στον αχεράνα, γιατί ήρθε η ώρα τους.

Δυό φουχτιές κρύο νερό στα ζαρωμένα του μούτρα, τούχε σε κακό να πεί ανιψτος, στο χέρι το δεκαεξάρι με τους κοκόρους, τα φυσεκλίκια, συγκεριασμένα, τα δυό σκυλιά στο ζωνάρι του, την Κολοβή και τον Ασλάνη, ξεκινάει για το κυνήγι, γεμάτος όρεξη και λαχτάρα.

Τούχε καυμό το κυνήγι, αγδόντα τόσα χρόνια άνθρωπος. Το μόνο του "φίτιο", όπως έλεγε κάθε φορά.

Ροβόλησε πίσω απ' το χωριό σε μια πλαγιά με κοντόθαμνους, πουρνάρια και

λυγαριές, σαστό λαγοτόπι. Κάτω στα πόδια της πλαγιάς, η ακροθαλασσιά με τα νανουριστικά κομματάκια της

Ο Αυγερινός κείνη τη στιγμή, έπαιζε το κρυφτούλι με την πρωινή πάχη και τις δροσοσταλίδες που λαμπύριζαν στις φυλλωσιές των θάμνων.

Μια ελαφριά κρυάδα, κυρίαρχη της στιγμής, αναγκάζει το γεροβασίλη, να κουμπώσει το μάλλινο σταυρωτό γελέκο του, για να σκεπάσει το πλατύ τριχωτό του στήθος. Περιπατάει κάμποσο. Άβελά του όμως αρχίζει να σιγοπερπατάει χωρίς καθόλου θόρυβο, λες και θα τάραιζε την ησυχία της στιγμής. Θτάνει στο μέρος που ήθελε. Το σκυλιά του τον τραβολογάνανε απ' εδώ κι απ' εκεί, λες και καταλαβαίνουν ότι ήρθε η ώρα για

το έργο τους.

Ο γεροβασιλης κοντοστεκεται, ρουφει δυο τρεις φορές το δροσερό αεράκι με τα πλατιά του ρουθούνια και προσπαθεί με το σπαθιό του βλέμα, ν' αγναντέψει πέρα μακριά, για να λογαριάσει πόσο ακόμα θα κράταγε το σύθαμπο.

Με τα ροζιασμένα του δάχτυλα τραβάει απ' τον κόρφο του την καπνοσάκκουλα και στρίβει τοιγάρο, λες και με την άργητα αυτή θα διώχνε μια ώρα αρχύτερα τα στερνά σημάδια της νύχτας.

Ύστερ' από λίγες ρουφηξιές κοντοστεκεται. Με την παλάμη του αναστρέφει, σκουπίζει το φουντωτό του μουστάκι. Τα δυο του σκυλιά τον τραβολογάνε και γκρινιάζουν αδιάκοπα. Ήρθε η ώρα τους.

Λευτερώνει πρώτη την Κολοβή. Γυροφέρνει αυτή μια δυο φορές, σμιζεται χορταστικά τον αγέρα και τρεχάτη εξαμαλιέται στην πλαγιά.

Η σειρά τώρα του Ασλάνη. Ζυηρός αυτός δεν καρτεριέται. Χοροπηδάει όλος, τινάζεται, ρίχνεται πάνω του, ζηλεύει και δε βλέπει την ώρα να λευτερωθεί κι αυτός.

Σε κάποια στιγμή ο γεροβασιλης ξεθλικώνει από τη σούστα της αλυσίδας το λουρί του και λευτερώνεται κι αυτός. Μ' άσκοπα πηδήματα στην αρχή και κλαφουνιτά χαράς, ορμάει στα χνάρια της Κολοβής. Ζευγαρωτά τώρα μάνε και γιός, σέρνοντας στο χώμα τη μύτη, ψάχνουν ασταμάτητα για να ξεκόψουν τον τορό του καταίβελου - λαγού - κάπου κάπου σηκώνουν τις μουσούδες τους, μυρίζουν τον αγέρα, τις ξανακατεβάζουν και σέρ-

νοντάς τες στο χώμα, το μυρίζουν χορταστικά ξανά.

Είναι η καλύτερη μέρα σήμερα για το ψάξιμο του λαγού. Ο γεροβασιλης δεν πρέπει να γυρίσει σήμερα μ' αδειανά χέρια στο χωριό. Τον ξέρουν οι χωριανοί όλοι και τον καμαρώνουν, τον ζηλεύουν, καμαρώνουν την κυπαρισσένια καρμοστασιά του, το φουντωτό μουστάκι, το λεβέντικο περπάτημά του ας είναι κι ογδοντάρης.

Οι νέοι του χωριού τον έχουν για μολόγημα στο κουβεντολόι του καφενέ. Όλο και τον λογοπιάνουν για την εργατικότητα του, τη νοικοκυροσύνη του και την τιμιότητά του. Ποτέ δεν άλλαξε κουβέντα με τους συγχωριανούς του. Πάντα γελαστός, χαρούμενος, ματσουλώντας πολλές φορές το μακρύ φουντωτό μουστάκι, όλο και θα βρει να πει μια καλή συμβουλή στους μικρότερους. Μικροί και μεγάλοι, άντρες και γυναίκες τον εκτιμάνε πολύ στο χωριό.

Την ησυχία της αυγής ξαφνικά την ταραίζει το αλύχτισμα της Κολοβής. Έχει μπει μέσα στον τορό. Το σώμα της, η ουρά της, κουνιούνται ρυθμικά κι αδιάκοπα. Το αλύχτισμα δυναμώνει κομματιστά: Γαβ, γαβ, γαβ. Στο άκουσμά του τρέχει σ' ενίσχυση κι ο Ασλάνης. Με δυνατά και μεγάλα πηδήματα κι αυτός, μαζί τώρα τα δυο, σφίγγουν ολαένα και περισσότερο το λημέρι του λαγού.

Το αδιάκοπο κλαφούρισμα του ζευγαριού, δίνουν στην ησυχία της πλαγιάς μια ξεχωριστή άγρια συναυλία, που κάνει το λαγό να μη βρίσκει λαρυμό.

Τρέχει ο έρημος, πηδάει κάπου, κάπου, όταν νοιώθει μακριά τα σκυλιά, σταματάει, αφουγκράζεται, τεντώνει προς πίσω τα μεγάλα του αυτιά για να μπορέσει να κανονίσει τη θέση του, ξανατρέχει, φροντίζει πάντα να βρίσκει προς την αηθοριά, γιατί ξέρει ο άμοιρος την αδυναμία του στην κατηφόρα, πως δεν τα καταφέρνει και τόσο καλά.

Οι διώχτες του ο Ασλάνης κι η Κολοβή δεν τον αφήνουν σ' ησυχία. Κλαφουνάνε ασταμάτητα. Κάποτε τον πλησιάζουν και τον ξεστρατίζουν. Το ζυстуχισμένο αγρίμι λαχταράει, γιατί του είναι δύσκολο να τα βγάλει πέρα μαζί τους και χωρίς να οσμιαθεί, περνάει λίγα μέτρα μακρύτερα απ' το γεροβασιλη.

Τα λαγόσκυλα δεν τον αφήνουν σε ησυχία και τον αναγκάζουν να συνεχίσει το ατέλειωτο τρέξιμο.

Σε κάποια στιγμή κοντοστεκεται απότομα και με μια δυνατή προσπάθεια τινάζεται προς τα πίσω για ν' αλλάξει πορεία. Μα ξαφνικά βγαίνει στο ξάστερο.

Το έμπειρο μάτι του γεροβασιλη τον αρπάζει. Χωρίς να χάσει καιρό, σχεδόν

μηχανικά, σηκώνει το δίκανό του και σημαδεύει. Ο κρότος της ντουφεκιάς σκίζει την πρωινή ναλήνη κι αποβολάει η πλαγιά. Τα σκυλιά στη στιγμή φτάνουν στον τόπο της ντουφεκιάς. Σκίζουνται στο ψάξιμο. Τα ρουθούνια τους σφυρίζουν, γιατί τ' αχνάρια ζυμμένα τώρα με το αίμα της λαβωματιάς, τους δίνει περισσότερο θάρρος.

Δεν περνάει πολλή ώρα και το αίμα τρέχει άφθονο απ' τη λαβωματιά που τούκκαν τα σκάγια του γεροβασιλη. Αποκαμμένος κοντοστεκεται και σε λίγο βρίσκεται σκαλωμένος στα μυτερά δόντια της Κολοβής. Βγάζοντας ο κακόμοιρος στριγγιές φωνές.

Μα πού να ξεφύγει απ' την Κολοβή και την προσοχή του Ασλάνη.

Σε λίγο φτάνει κι ο γεροβασιλης ευχαριστημένος και χαρούμενος. Προσάζει την Κολοβή ν' αφήσει το ζώο κάτω πούταν πια αδύνατο να κουνηθεί και για πληρωμή, προσφέρει στα δόντια τους τα δυο μεγάλα αυτιά του λαγού.

Με το σακκίδιο τώρα στην πλάτη, που βαρύνει λίγο απ' το άμοιρο ζώο, παίρνει το δρόμο του γυρισμού για το χωριό, με τα κουρασμένα του λαγόσκυλα συγκεκριμένα στο ζηνάρι του.

ΤΟ ΑΡΜΑΤΩΛΙΚΙ ΤΟΥ ΛΟΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΑΜΑΡΗΣ

του ΣΠΥΡΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ, δάσκαλου

Η περιοχή της Λάμαρης, ο κάμπος του Ωρωπού ή Ορουργού, η έκταση της Ρωμιάς, του Κατζά (Στεφάνη) κι όλα αυτά τα γειτονικά αγροτικά τετράγωνα, είναι φημισμένα για την ευφορία τους, από τα παλιά χρόνια.

Περίφημα χειμαδιά όπου ξεχειμύνια - ζαν άλλοτε χιλιάδες γιδωπρόβατα. Κοπάδια βλάχικα, εύρισκαν καταφύγιο το χειμώνα.

Έρθαν εκεί να περάσουν τη σκληρή εποχή, που τα χιόνια και οι παγωνιές τα έδιωχναν από τις φαλακρές βουνοκορφές της ηπειρώτικης ενδοχώρας.

"Γη της Επαγγελίας": Οι μεροκαματιάρηδες σ' αυτή είχαν το αποκούμπι δουλειάς. Έμπαιναν μεσιακάροι, νοίκια -

ζαν χτήματα, έκαναν μεροκάματο, σέμπριζαν μεταξύ τους. Χρονιές ολόκληρες, δούλευαν να εξοικονομήσουν το ωμί της φασίλιας. Εργάτες γης, προλετάριοι, αναγκαίοι καλίζοι, γι' αφεντικά, που έχουν αξία και στα τωρινά χρόνια, με εξευγενισμένους τρόπους και σύγχρονα μέσα.

Η περιοχή αυτή είναι στο διάβα, που συνδέει τον κάμπο της Άρτας, την Πρέβεζα, το Ξηρόμερο με τα χωριά του Φαναρίου.

Το ντερένι που διάβαιναν τα φορτιάρικα, οι στρατοκόποι, είναι σήμερα στο βόρειο μέρος του χωριού Λούρου, κοντά στη Σκάλα. Πρόγονος της ασφάλτου, του τζιαντέ. Αδιάφορο μένει, ξεγνοιαστο γιατί η αποστολή του, εδώ και

σαράντα χρόνια, έχει σταματήσει. Δεν προσφέρει εργασία, κουρασμένα, βγήκε στη σύνταξη.

Χριστιανοί διαφέντευαν στον τόπο τους. Εκλεκτική η παραγωγή της Λάμαρης. Έλκυστική η παρουσία για το αλλόθρησκο στοιχείο της αρβανίτικης τσιμουριάς, που ήταν γειτονιά.

Το κελεπούρι, η λεηλασία, το επίσημο και ανεπίσημο αρπαλίκι αποδεκτεί - ζαν την καρποφορία του τόπου.

Η επικράτηση, η εδραίωση της επιροής στο εύφορο τμήμα, ήταν μοναδικός στόχος του μωμεθανικού συμπλέγματος των αλβανών Σιάμηδων, των Λιάπηδων. Με αίμα πλήρωναν, πολλές φορές οι κάτοικοι της Λάμαρης την εξουσία στη γη των πατέρων τους.

Το παραγωγικό τμήμα, από το Ιόνιο πέλαγος, μέχρι Πρέβεζα και Άρτα, είχε ανάγκη προστασίας ένοπλης, μετά την εξαπλωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στον Ηπειρωτικό χώρο.

Για πολλές φορές ήταν κάτω από την ένοπλη επιρροή των Σουλιωτών, των αρματολών Λούρου και Βάλτου.

Απ' όταν έγινε ομοσπονδία στο Σούλι οι Σουλιώτες προστάτευαν την περιοχή, ενέμοντο και την παραγωγή.

Είναι πολύ κοντά το Σούλι από τη Λάμαρη. Ο τόπος είναι πιο βατός, πατιέται καλύτερα, από τα ορεινά συγκροτήματα του βόρειοδυτικού Σουλιού.

Τα πέρασμα του Αχέροντα δεν ήταν πρόβλημα για τους Σουλιώτες. Είχαν εξοικειωθεί, είχαν συνηθίσει μ' αυτόν. Γνωστές οι απότομες χαράδρες των Κασσώπειων στενών στα Σερτζιανά, την Καλογέρα. Μέρα, νύχτα, πέρασαν κι ανέβα-

ζαν τα εφόδια από το Κλεφτονέρι στον Αβαρίκο.

Άλλοτε πέρασαν από την απέναντι μεριά, τα Γόρνα (Τρίκαστρο) από τα μονοπάτια, τις γιδωπρόβατες, κατέβαιναν στην ακροποταμιά, στη Μπύρα, πήδουσαν Βόρχα σε Βόρχα στον πάρο του Αχέροντα κι ανέβαιναν στην περήφανη Κιάφα.

Η σχέση του Σουλιού με την περιοχή της Λάμαρης φαίνεται από το παρακάτω δημοτικό τραγούδι, που το αναφέρει στα

"Σουλιώτικα" ο Γ. Λαμπρίδης 1888:

"Τρία πουλάκια κάθονται στο Ζάλογγο
στη Ράχη,

τό 'να τηράει τη Λάμαρη, τ' άλλο κατά
το Σούλι,

το τρίτο το καλύτερο μοιρολογάει και
λέει:

Εσείς παιδιά Σουλιώτικα παιδιά του
Κουτσονίκα,

Τώρα που κάμεταν γαμπρό τον καπετάν
Χρηστάκη,

να θυμηθείτε το ωμί του καπετάνιου
Σπύρου....."

Ο Χρηστάκης ήταν γιος αρματολού της Λάμαρης από την Καμαρίνα. Πάντοτε συνόδραμε τους Σουλιώτες, τους βοηθούσε και συναγωνίζετο μ' αυτούς κατά των Σιάμηδων, των μωμεθανών.

Παντρεύτηκε Σουλιωτοπούλα από τη φάρα του Δράκου. Πρόσφερε υπηρεσίες στον αγώνα κατά των αρβανιτάρων. Μαχόμενος εναντίον τους, συμπορευόμενος με τους Σουλιώτες, μέχρι που σκοτώθηκε σε μια μάχη κατά των Τούρκων.

Η συνεργασία Σουλιώτικης Συμπολιτείας και αρματολών Λούρου ήταν πολύ στενή για την αντιμετώπιση του κοινού εχ-

θρού. "Το Σούλι κατ' αρχήν επέζησε με τη βοήθεια των αρματολών Λούρου....." γράφει ο Ι. Λαμπρίδης στα "Ηπ. Μελε - τήματα".

Ονομαστοί ικανοί αρματολοί Λούρου που είχαν αδελφικές φιλίες με τους Σουλιώτες ήταν ο Χονδρομάρος, ο Δίπλος, ο Νικολός Τσιοβάρας, ο Λάμπας κ.ά.

Το 1796 το αρματολόκι της Λάμαρης είχε ο Βοεβόδας της Άρτας, ο οποίος ασκούσε διοίκηση στη μικρή επικράτεια.

Τελευταίος οπλαρχηγός στην εύφορη περιοχή ήταν ο Νάστος Τσιοβάρας, απόγονος του άλλοτε καπετάν Τσιοβάρ, "που 'ταν στο Λούρο αρματολός στο Καρπενήσι κλέφτης".

Στο Ζερμυώτικο ποτάμι παραπόταμο του Λούρου κοντά στο χωριό, μένει η ονομασία στον "Πόρο του Τσιοβάρ". Μέρος στο οποίο πέρναε ο περιώνυμος αρματολός της Λάμαρης.

Στη Σκάλα κοντά στο ντερεβένι στα ριζώματα του βουνού Βαλαωρίτης, είναι χτισμένη μικρή εκκλησούλα, αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή.

Ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, μονόκλιτη με δείγματα παλιάς κατασκευής. Χωτροπελεκημένα αγκωνάρια, χοντροκομμένο πλακόστρωτο, μικρές χαμηλές καμπυλόμορφες, μ' ένα σκαλιστό επίγραμμα στη νότια πλευρά του τοίχου πάνω από την είσοδο.

ΦΛΕΒΑΡΗΟΥ ΕΤΗ 1745

... ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΕ ΕΓΗΝΗ Ο ΚΗΡ ΚΑΠΕΤΑΝ

ΝΑΣΤΟΣ ΤΖΟΒΑΡΑΣ

ΚΤΗΤΟΡΑΣ

Στο μέρος αυτό φαίνεται, ο καπετάν - νιος γλύτωσε από κάποια ενέδρα που του έστησαν οι Τσιδιάμηδες κι έχτισε την εκκλησούλα αυτή για να εκπληρώσει και προγονικό τάμα σωτηρίας, γιατί λίγο πιο πέρα ο Νικολό Τσιοβάρας, έπεσε γενναία, σαν βράχος ολόρθος, εκεί στο πέρασμα του ποταμού, σε στρατοκαρτε - ρία που του έκαναν οι λιπάηδες Μαργαριτιώτες.

Μερικά από τα θρυλικά δημοτικά τραγούδια που λένε γερνόντοι κάτοικοι του Λούρου, Κώστα και Λεωνίδα Κωτσάκης, Χρήστο Φλούδας, κ.λ. χωρίς αμφιβολία, δείχνουν την πολεμική ικανότητα, μαχητικότητα και γενικά τα προσόντα που είχε ο αρματολός του Λούρου, όλης της Λάμαρης καπετάν Τσιοβάρας.

Το ένα υμνεί την περηθάνεια την παληκαριά και την μπαμπέσικη δολοφονία του αρματολού.

"Βαρκούλα κατηφόραε στου Λούρου το ποτάμι, και κει που κατηφόραε στα ρέματα σα χήνα, δεξιά μεριά του ποταμού, στην άκρη από τον πόρο, σταμάτησε το δρόμο της ν' ακούσει ένα πουλάκι, που μοιρολόγαε πικρά με μια στριγγιά φωνούλα. Καραβο - κύρη όταν βγεις από το ποτάμι όξα διαλάλησε στην Πρέβεζα, στη Βόνι - τσα, στο Βάλτο, να μάθουν ότι σκό - τωσαν τον καπετάν Τσιοβάρ. Πέρ - νανε φες με τα παιδιά πάνετε κατά την Άρτα, εκεί καρτέρι τού ' κα - ναν Μαργαριτιώτες Τούρκοι. Είκοσι βόλια τού 'ριξαν τα τρία τόνε πή - ραν, το 'να τον πήρε στο πλευρό, τ' άλλο στα δεξί το χέρι το τρίτο το πικρότερο, του τρώπησε τα στή -

θια, κι έβγαλε μια ψιλή φωνή, π' αντήχησε ο κάμπος. Μαργαριτιώτες άπιστοι νυχτοπαλληκαράδες εγώ κι αν εσκότωσα πολλούς απ' τους δι - κούς σας, παλληκαρίσια τó 'κανα δε σκότωσα τη νύχτα, το ξέρει όλη η Λάμαρη, το ξέρει ο Λούρος όλος". Τ' άλλο, μας κάνει να παραδεχτούμε πως μαζί με τ' άλλα προσωπικά χαρίσμα - τα που κοσμούσαν τον αρματολό της πε - ριοχής αυτής, ήταν και το θρησκευτικό συναίσθημα που είχε καλλιεργημένο κι αναπτυγμένο. Στο Χριστό, στην Παναγία και στη δύναμή του, στήριζε όλες τις ελπίδες, για λευτεριά κι αυτοδιοίκη - ση της γης των προγόνων του.

"Λάλησε κούμε μ' λάλησε, λάλα κα - ημένο σιρόνι, λάλησε στ' ακροπέ - λαγος που πλέουν τα καράβια. Ρώτα για το Νικολό τον καπετάν Τσιοβάρ - α, που 'ταν στο Λούρο αρματολός στο Καρπενήσι κλέφτης, ποι 'χε το φλάμπουρο όμορφο κόκκινο και γαλά - ζιο, με το σταυρό, με το Χριστό και με την Παναγία.

Εφές προφές ακούσαμε τα βροντερά ντουφέκια, και μάθαμε πως βάρσαε τους Τούρκους μέσ' το Λούρο, και πήρε σκλάβους 18 κι αυτόν το Σου - λεϊμάνη, και μούλες 14 μ' σσήμια φορτωμένες, και κείθε πέρα πέρασε και πάει κατά το βάλτο, πάει να κάνει λαμπρή κόκκινα αυγά να φάει, να ψήσει το σφαχτάρι του και να χορέψουν τα παιδιά, να ρίξουν στο λιθάρι".

"Ένα τρίτο τραγούδι υμνεί τον θυχο - γιό του Ζήδρου το Λάμπα που έκανε αρ - ματολός μια περίοδο στο Λούρο και σ'

όλη τη Λάμαρη:

"Χρυσός αιτός εκάθονταν στον έρη - μο το Λούρο, ολημερίς κυνήγαε απ - δόνια και περδίκια. Στις 15 του Μαγιού δε γύρευε κυνήγι. Μον' μα - ραμένος κάθονταν και χάλαε τη φω - λιά του, άλλος αιτός εδιόβηκε και τον ερωτάει. Τ' έχεις καμμένο σταυραϊτό κι όλο μαδιέσε και χα - λός την έρμη τη φωλιά σου; Μήνα τ' αυγά σου κλούβισαν μη είσαι αρρωστημένος. Αιτέ μου σα με ρώ - τησες να σου το μολογήσω. Ούτε τ' αυγά μου κλούβισαν ούτε είμαι αρ - ρωστημένος, εφές προφές άκουσα κουβέντιαζαν, ο διάκος με τον καύρ - τη και θέλουν να σκοτώσουνε το Λάμ - πα τον αρματολό το φοβερό τον κλέ - φτη."

Ο Κουρτ Πασιάς διόρισε το Γιόχο δερ - βέναγα σ' όλη την περιοχή, αυτόν που ήθελε, αφού παραγκύνισε το Λάμπα που ήταν ισχυρός κι αγαπητός στους δου - λευτάδες της Λάμαρης. Τον ανάγκασε να

βγει ληστής στα βουνά, στα κλαρί. Η λαϊκή μούσα για να εκδηλώσει τους πό - θους της, να διατρονώσει τον πόνο της, έβγαλε ένα μικρό ωραίο τραγούδι που απευθύνεται στις γυναίκες, στις κυπέ - λες του Λούρου και τις παρακινεί κατά των Ζορζιζιδών.

"Θέλω να γένω βόζβοντας στην Άρτα και στο Λούρο να διώξω στους Ζο - ρίφιδες, τα ψευτοπαλληκαρία. Ακού - στε σεις Λουριώτισσες και σεις Λου - ριωτοπούλες Τον Μάη κρασί μη πίν - νετε, τον ύπνο μη αγαπάτε, τι ε - σηκάθηκαν δυό πούστικα και περπα - τούν τη νύχτα."

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Όπως και τον προηγούμενο χρόνο, έτσι και φέτος ο Δήμος Πρέβεζας διοργάνωσε ένα πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων υψηλού επιπέδου.

Το πνευματικό κέντρο και τα άλλα αρμόδια όργανα του Δήμου σε συνεργασία με τα συνδικατικά συμβούλια και τους άλλους μαζικούς φορείς εργάστηκαν με ζήλο και αίσθημα ευθύνης και έδωσαν στους Πρεβεζάνους αυτές τις πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στην καλοκαιρινή περίοδο υπήρχε σχεδόν κάθε μέρα και μια εκδήλωση. Η τεράστια επιτυχία που είχαν οι εκδηλώσεις οφείλεται στους εξής λόγους: 1) Στη μεγάλη συμμετοχή του κόσμου που όχι μόνο παρακολούθησε τις εκδηλώσεις, αλλά και βοήθησαν στην άσπλη διοργάνωσή τους. 2) Στην ποιότητα και ποικιλία των εκδηλώσεων που κάλυψαν όλο το φάσμα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και στάθηκαν ένα σημαντικό αντίβαρο στο χείμαρρο της ξενόφερτης υποκομιτούρας που παράγουν για κατανάλωση τα πολυεθνικά εμπορικά κυκλώματα. 3) Στην προσπάθεια παρουσίασης και ανώδυνης όλης της ερασιτεχνικής δημι-

ουργίας που αναπτύχθηκε στην Πρέβεζα και γενικότερα στην Ήπειρο, κυρίως μέσα από το θεσμό του πανηπειρωτικού φεστιβάλ ερασιτεχνικής δημιουργίας.

Όλες οι εκδηλώσεις μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις φάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους και το χρόνο που έγιναν:

1η περίοδος: "1ο ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ".

Διοργανώθηκε από 30 Ιουνίου μέχρι 11 Ιουλίου από το πνευματικό κέντρο σε συνεργασία με την Πανελλήνια Πολιτιστική Κίνηση (ΠΑ.ΠΟ.Κ). Πήραν μέρος 30 περίπου μουσικά, χορευτικά και θεατρικά ερασιτεχνικά συγκροτήματα από όλη την Ήπειρο και Λευκάδα, έγιναν εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, ευλογητικής και χειροτεχνίας, όπου παρουσίασαν τα έργα τους πάνω από 20 ερασιτέχνες καλλιτέχνες.

2η περίοδος: "1ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΟΡΟ".

Συμμετείχαν παιδικά ερασιτεχνικά συγκροτήματα από Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Ελλάδα. Έγινε α-

πό 16-22 Ιουλίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι είναι το πρώτο φεστιβάλ αυτού του είδους που γίνεται σ' όλη την Ελλάδα και σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Με την ευκαιρία του φεστιβάλ ήρθαν στη πόλη μας και οι μορφωτικοί ακόλουθοι των Πρεσβειών της Βουλγαρίας - Γιουγκοσλαβίας και Ρουμανίας και συζητήσαν με τις Δημοτικές Αρχές τρόπους ανάπτυξης της πολιτιστικής συνεργασίας της πόλης μας με τις χώρες τους.

3η περίοδος: "ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΑ '84".

Φέτος οι εκδηλώσεις των Νικοπόλειων διακρίθηκαν από κάθε άλλη φορά για την ποιότητά τους, την ποικιλία τους και την τεράστια συμμετοχή του κόσμου.

Έγιναν από 25 Ιουλίου μέχρι 31 Αυγούστου. Παρουσιάστηκαν 10 φολκλορικά μουσικά συγκροτήματα απ' την Πολωνία, Αλβανία, Σοβιετική Ένωση, Ιταλία, Ισπανία, Ουγγαρία. Έγιναν δύο μεγάλες μουσικές συναυλίες, η μία από τη Μαρία Φαραντούρη και τους Σώκратες και η άλλη από το Μανώλη Μητιά και τη Σωτηρία Μπέλλου. Δόθηκαν θεατρικές παραστάσεις από το Δημοτικό Περιφερεια-

κό θέατρο Ιωαννίνων, το θέατρο Καισαριανής, το Δημοτικό Περιφερειακό θέατρο Λάρισας. Τέλος δόθηκε παράσταση από το Μπαλέτο Αθηνών και έγινε συναυλία τζαζ μουσικής στο Αρχαίο Ωδείο της Νικόπολης.

Με την ευκαιρία των παραστάσεων που δόθηκαν από το φολκλορικό συγκρότημα των χωρών τους, επισκέφτηκαν την Πρέβεζα οι Πρεσβευτές της Αλβανίας και της Σοβιετικής Ένωσης.

4η περίοδος: "Α' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΟΠΟΛΗ".

Έγινε από 13-29 Σεπτεμβρίου και διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, το Δήμο Πρέβεζας και την Εφορία Αρχαιοτήτων. Παρουσιάστηκαν πρωτότυπες εργασίες και ανακοινώσεις από ξένους και Έλληνες επιστήμονες με θέματα γύρω από το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της Νικόπολης. Όλες οι εργασίες αυτές θα εκδοθούν σε τόμο από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Το περιοδικό μας φιλοδοξεί σε επόμενα τεύχη του να παρουσιάσει πολλές από τις εργασίες αυτές.

Δραστηριότητες του Ν. Σ. Πρέβεζας

Με στόχο την ανάπτυξη του Νομού, την ενεργοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών, την προστασία του πολιτή από κάθε είδους αυθαιρεσία, άνοιξε στις 19 Ιουλίου ο Α' κύκλος των ανοιχτών συνεδριάσεων του Νομαρχιακού συμβουλίου στα πέντε μεγαλύτερα κέντρα του Νομού, για

να κλείσει πανηγυρικά στις 23-8-84 στην Πρέβεζα, στην πλατεία Ανδρούτσου.

Οι συνεδριάσεις αυτές, έγιναν υπό την προεδρία του Νομάρχη Κώστα Στρατινάκη, παρουσία των προϊσταμένων όλων των υπηρεσιών, των προέδρων των κοινοτήτων, εκπροσώπων των μαζικών φορέων και των

κατοίκων κάθε περιοχής.

Και στις πέντε συνεδριάσεις, Πάργα, Καναλάκι, Θεσπρωτικό, Φιλιπιάδα και Πρέβεζα, η έντονη παρουσία των κατοίκων κάθε περιοχής, έδωσε το δικό της χρώμα, που σε κάθε περίπτωση προχώρησαν στην ανοιχτή κριτική και την υποβολή προτάσεων για χρονίζοντα προβλήματα που στέρησαν την ανάπτυξη του Νομού.

Από τον απολογισμό των προέδρων και τις διευκρινίσεις των αρμοδίων προϋπολογισμένων ο γρήγορος ρυθμός πιστώσεων, ήταν το κύριο συμπέρασμα, για έργα κοινωνικού και διακοινοτικού χαρακτήρα. Ιδιαίτερη βαρύτητα, δόθηκε σε έργα που έχουν σχέση με την ποιότητα ζωής, όπως ύδρευση, αποχέτευση, συγκοινωνίες, υγεία, πρόνοια, εξηλεκτρισμός κ.ά.

Εξετάστηκαν επίσης στο σύνολό τους, τα μεγάλα έργα σε επίπεδο Νομού που στοχεύουν στην προστασία και την αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων.

ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ:

Τα μεγάλα αρδευτικά που αναμένεται με την ολοκλήρωσή τους ν' αλλάξουν την όψη του Νομού.

Το έργο Ηπόιδας - Μαυράς, προϋπολογισμού 1 δις δραχ., που τελειώνει στο '85 προσφέροντας στους καλλιεργητές της περιοχής 26.000 στρέμματα.

Με το έργο της πεδιάδας Αχέροντα-Φαναρίου, που βρίσκεται στην Β' φάση της εκτέλεσής του με συνολική δαπάνη 1.400.000 δραχ., πρόκειται να αξιοποιηθούν 65.000 στρέμματα, που μπαίνουν στο στάδιο της εκτέλεσής τους, στην πεδιάδα Λάμαρη, στην Κερασώνα-Παναγιώ και στον

ελαιώνα Πρέβεζας, όπως επίσης τα μικρά αρδευτικά στα Ριζά, Πολυστάφυλλο, Σκιάδα, Ρεματιά, Τρίκαστρο και Μυρσίνη, βάζουν τις βάσεις ώστε η γεωργία να αναπτυχθεί δυναμικά με την αυξημένη κρατική μέριμνα στον τομέα αυτόν.

ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ:

Συνεχίζονται τα έργα υποδομής στην βιομηχανική περιοχή όπου μετά από την λύση της αποχέτευσης για τα νερά της βροχής, θ' αρχίσει σύντομα η διαδικασία εγκατάστασης στην Β' περιοχή των βιομηχανικών μικρής όχλησης και ρύπανσης για να μην δημιουργούν προβλήματα στο περιβάλλον.

ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ:

1) Τ ο υ ρ ι σ μ ό ς

Οι απεριόριστες δυνατότητες ανάπτυξης του Νομού μας τουριστικά, ήταν το κεντρικό θέμα στην Πάργα, όπου τονίστηκε η ανάγκη συντονισμού των ενεργειών όσων εμπλέκονται σε θέματα τουρισμού, ώστε να εξαφανιστούν οι συνθήκες για να εξελιχθεί η Πρέβεζα σ' ένα σύγχρονο κέντρο, όπου το περιβάλλον, η παράδοση και η εξέλιξη θα αλληλοσυμπληρώνονται, προσφέροντας στους επισκέπτες ότι καλύτερο είναι δυνατό.

2) Σ χ έ δ ι ο π ό λ η ς .

Αυτή την στιγμή, έχουν προχωρήσει τα σχέδια Πρέβεζας, Φιλιπιάδας, Πάργας, ενώ τώρα τελευταία, εντάχθηκε στο συμπληρωματικό πρόγραμμα, και ο δήμος Θεσπρωτικού και Καναλακίου.

3) Έ ρ γ α σ π ο χ έ τ ε υ σ η ς

Μέχρι τώρα, έχουν χρηματοδοτηθεί έργα αποχέτευσης της Πάργας, Λούρου, Φιλιπιάδας, Καναλακίου, ενώ ανατέθηκε

η μελέτη αποχέτευσης του Θεσπρωτικού.

Σε λίγες μέρες, αρχίζουν οι εργασίες επικάλυψης της τάφρου Πρέβεζας, προϋπολογισμού 130 εκατ. δραχ. με μετινή πίστωση 60 εκατ.

4) Ύ δ ρ ε υ σ η - τ η λ ε φ ω ν α ο ε ξ η λ ε κ τ ρ ι σ μ ό ς - δ ρ ό - μ ο ι .

Με τα έργα που ήδη άρχισαν, λύνεται το υδρευτικό πρόβλημα όλου του Νομού. Ο ΟΤΕ προχωρεί στην επέκταση των δικτύων που πρόκειται να καλύψουν ένα μεγάλο μέρος των αναγκών σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μετά την απόφαση της Κυβέρνησης να συμμετέχει στις δαπάνες εξηλεκτρισμού για συστάδες σπιτιών, κάτι που έγινε για πρώτη φορά, Μέσα στο '85 αναμένεται να λυθεί το πρόβλημα ηλεκτροδότησης, που ήταν βασικό αίτημα αρκετών περιοχών, χρόνια τώρα.

Με τα έργα βελτίωσης του υπάρχοντος οδικού δικτύου και επέκτασής του που ήδη εκτελούνται σε όλο το Νομό, δεν θα υπάρχουν στο εξής απομονωμένες περιοχές, ενώ μειώνεται σημαντικά ο χρόνος και η απόσταση των χωριών από τα κέντρα του Νομού.

5) Ε κ π α λ δ ε υ σ η .

Οι αυξημένες ανάγκες στέγασης των σχολείων, μειώνονται σιγά σιγά με την προσθήκη νέων αιθουσών, την επισκευή των κτιρίων και την κατασκευή νέων κτιριακών συγκροτημάτων, όπως για παράδειγμα τα γυμνάσια Μεσοποτάμου-Παναγιάς-Γοργομούλου.

6) Εκείνο που έχει ξεχωριστή σημασία για το λαό της Πρέβεζας, είναι τα κέντρα υγείας που αντιμετωπίζουν στην

βάση τους το πρόβλημα περίθαλψης σε επίπεδο Νομού.

Σήμερα, πέρα από τις θέσεις που θα καλύψουν τις ανάγκες του Γ. Νοσοκομείου Πρέβεζας που προκηρύχθηκαν στα πλαίσια του ΕΣΥ, γίνονται και τα κέντρα υγείας.

Στο Καναλάκι, όπως υπολογίζουν οι τεχνικοί σε λίγους μήνες, πρόκειται να λειτουργήσει το πρώτο κέντρο υγείας στον Νομό, που θα καλύπτει τις ανάγκες όλης της γύρω περιοχής. Επίσης με την εξεύρεση οικοπέδου στο Θεσπρωτικό, θ' αρχίσουν σύντομα οι εργασίες του δεύτερου κέντρου.

Στο θέμα λειτουργίας του κράτους σε επίπεδο Νομού, δεν καταγγέλλθηκαν παρατυπίες, υπάρχουν όμως τα προβλήματα των χρονοβόρων διαδικασιών που στο εξής αντιμετωπίζονται από το γραφείο πληροφόρησης και σχέσεων πολίτη-κράτους, που συστάθηκε στην Νομαρχία προφάτως και που στοχεύει τη γρήγορη πρόωθηση και λύση των προβλημάτων του λαού, αλλά και την ενεργοποίηση και των ίδιων των υπηρεσιών.

Έτσι, για μια ακόμα φορά, ο λαός της Πρέβεζας, είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει από κοντά ότι γίνεται γι' αυτόν, να προτείνει ανοιχτά, να ελέγξει και να βάλει ο ίδιος τη σφραγίδα του για το πρόγραμμα της νέας χρονιάς, που θα καταρτιστεί με βάση τα στοιχεία που εγκαινιάζουν μια νέα μορφή διοίκησης, όπου όλα θα ξεκινάνε από το λαό και όλα θα γίνονται για το συμφέρον του.

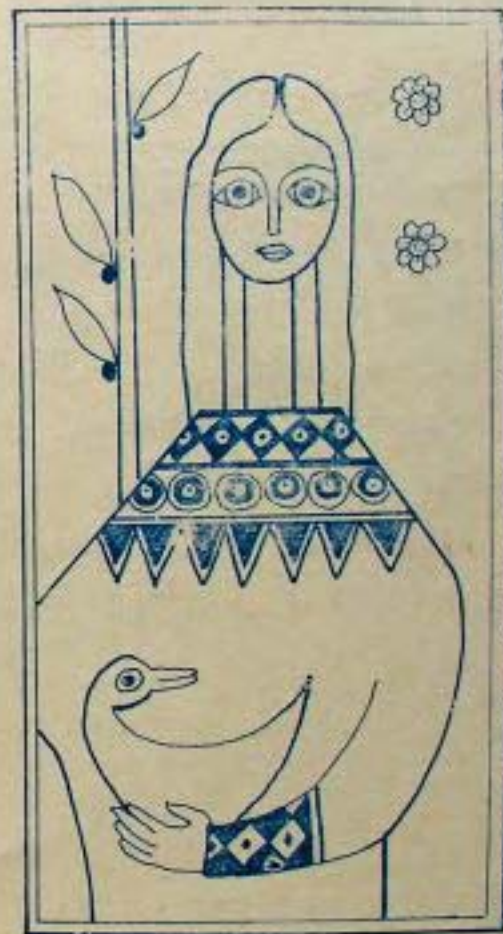
ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελίδα 17, στήλη 2η, σειρά 5η αντί "κατάλληλο το... το σωστό = κατάλληλο τόπο.

Σελίδα 34, στήλη 1, σειρά 7η αντί 1919 το σωστό 1979

Σελίδα 41, στήλη 1, σειρά 16η αντί "πες κι εσείς" το σωστό = "πέστε κι εσείς"

Σελίδα 48, στήλη 1, σειρά 5η αντί "χώης του" το σωστό = "ζωής του"

ΕΝΩΣΗ Γ. Σ. ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Η αποστολή της Ε. Γ. Σ. Πρέβεζας δεν είναι επιχείρηση κερδοσκοπική. Στόχος της, να προστατεύει το εισόδημα των παραγωγών και να προωθεί την ιδέα του Συν)σμού.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

-
- 1) **Εγκατάσταση εργοστασίου εκκοκκίσεως δάμδακος** και παράλληλα **συγκέντρωση** του προϊόντος για λογαριασμό του παραγωγού.
 - 2) **Διακίνηση** ζωοτροφών (καλαμπόκι-κριθάρι-σιτάρι).
 - 3) **Συγκέντρωση** καλαμποκίου, φασιολίων, ελαιολάδου κ.λ.π. για λογ)σμό των παραγωγών.
 - 4) **Κατασκευή ξηραντηρίων και SILO** (Καναλάκι-Λούρο)
 - 5) **Κατασκευή ελαιοδεξαμενών** (Πρέβεζα-Αγιά).
 - 6) **Προμήθεια** Γεωργικών μηχανημάτων, εργαλείων, γ. φαρμάκων για τις γεωργικές ανάγκες.
 - 7) **Παροχή** κάθε είδους βοήθειας στους αγρότες για την **ΕΞΑΦΑΛΙΣΗ** του **ΜΟΧΘΟΥ** των.

Η ΕΝΩΣΗ Γ.Σ. ΠΡΕΒΕΖΑΣ Σ' ΟΔΑΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

(Γραφεία: Οδός ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ αριθ. 13
τηλ. 22227-28693-28457)